

អង្គការដៃគូដើម្បីចីរភាព
វិស័យកសិកម្មកម្ពុជា / **Grow Asia**

បទពិសោធន៍ និងមេរៀននៅក្នុងតំបន់ ស្តីពី
កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា និងគំរូកសិកម្ម
ប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន

គម្រោងអភិបាលកិច្ចដីធ្លីនៅតំបន់មេគង្គ (MRLG)

សម្ព័ន្ធនៃការវិនិយោគលើវិស័យកសិកម្មប្រកបដោយការទទួលខុសត្រូវ
នៅប្រទេសកម្ពុជា

ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០២២

តារាងមាតិកា

អក្សរកាត់ ១

សេចក្តីសង្ខេប ១

១. សេចក្តីផ្តើម ៥

    ១.១ វត្ថុបំណងនៃការស្រាវជ្រាវ..... ៦

    ១.២ វិធីសាស្ត្រ..... ៦

២. ទស្សនវិស័យទូទៅអំពីកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា..... ៦

    ២.១ ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាជាសកល ៨

    ២.២ គំរូកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ១០

        ២.២.១ គំរូមជ្ឈការ ១០

        ២.២.២ គំរូអចលនទ្រព្យស្នូល ១០

        ២.២.៣ គំរូពហុភាគី ១០

        ២.២.៤ គំរូក្រៅផ្លូវការ ១០

        ២.២.៥ គំរូអន្តរការី ១១

៣. កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានិងគំរូកសិពាណិជ្ជកម្មដែលមានបរិយាប័ន្ន..... ១១

    ៣.១ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅតំបន់អាស៊ាន..... ១១

    ៣.២ ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅប្រទេសដែលត្រូវបានជ្រើសរើស ១៣

        ៣.២.១ ប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ី..... ១៥

        ៣.២.២ ប្រទេសឡាវ..... ១៨

        ៣.២.៣ ប្រទេសមីយ៉ាន់ម៉ា..... ២០

        ៣.២.៤ ប្រទេសថៃ..... ២៣

        ៣.២.៥ ប្រទេសវៀតណាម..... ២៧

    ៣.៣ ការផ្ដោតលើទំនិញ..... ៣០

        ៣.៣.១ ស្វាយចន្ទី..... ៣០

        ៣.៣.២ ដំឡូងមី..... ៣២

        ៣.៣.៣ បន្លែ..... ៣៣

        ៣.៣.៤ អំពៅ..... ៣៤

        ៣.៣.៥ កៅស៊ូ..... ៣៥

    ៣.៤ អាជីវកម្មប្រកបដោយបរិយាប័ន្នផ្សេងទៀតនៅក្នុងតំបន់..... ៣៧

        ៣.៤.១ អាជីវកម្មប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន ពី UNs ESCAP..... ៣៨

        ៣.៤.២ អាជីវកម្មប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន ពី Grow Asia និង IBAN..... ៣៩

        ៣.៤.៣ អាជីវកម្មប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន ពី GIZ ៤០

៣.៤.៤	ការពន្លឿនអាជីវកម្មប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន ពីធនាគារពិភពលោក.....	៤១
៤.	កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅក្នុងបរិបទនៃប្រទេសកម្ពុជា.....	៤២
៤.១	ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃវិស័យកសិកម្ម.....	៤២
៤.២	ស្ថានភាពនៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា... ..	៤៤
៤.៣	បញ្ហាប្រឈមនៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា.....	៤៨
៤.៤	ក្របខ័ណ្ឌគោលនយោបាយសម្រាប់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា.....	៤៩
៥	សេចក្តីសន្និដ្ឋាន.....	៥២
៦	អនុសាសន៍.....	៥៤
	ឯកសារយោង.....	៦៧

អក្សរកាត់

AC	សហគមន៍កសិកម្ម
ADB	ធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី
ARDB	ធនាគារអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ និងកសិកម្ម
ASEAN	សមាគមប្រជាជាតិអាស៊ីអាគ្នេយ៍
BOP	មូលដ្ឋានពីរ៉ាមីតសេដ្ឋកិច្ច
CACA	សម្ព័ន្ធសហគមន៍កសិកម្មកម្ពុជា
CDRI	វិទ្យាស្ថានធនធានអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា
CF	កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា
CPS	មជ្ឈមណ្ឌលសម្រាប់ការសិក្សាគោលនយោបាយ
CPSA	អង្គការភាពជាដៃគូដើម្បីចីរភាពវិស័យកសិកម្មកម្ពុជា
DAI	នាយកដ្ឋានកសិឧស្សាហកម្ម
GA	Grow Asia
GAP	ផលិតផលកសិកម្មសរុប
GDP	ផលិតផលក្នុងស្រុកសរុប
GIZ	Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit
FAO	អង្គការស្បៀងអាហារ និងកសិកម្ម
FDI	ការវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស
FNN	សមាគមបណ្តាញកសិករ និងធម្មជាតិ
IB	អាជីវកម្មប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន
IFAD	មូលនិធិអន្តរជាតិសម្រាប់ការអភិវឌ្ឍកសិកម្ម
IISD	វិទ្យាស្ថានអន្តរជាតិសម្រាប់ការអភិវឌ្ឍប្រកបដោយចីរភាព
Lao PDR	សាធារណរដ្ឋប្រជាធិបតេយ្យប្រជាមានិតឡាវ
MAFF	ក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ
NERI	វិទ្យាស្ថានស្រាវជ្រាវសេដ្ឋកិច្ចជាតិ
NGO	អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល
NSDP	ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ
PDAFF	មន្ទីរកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទខេត្ត
RAI	ការវិនិយោគលើវិស័យកសិកម្មប្រកបដោយការទទួលខុសត្រូវ
RGC	រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា
R&D	ការស្រាវជ្រាវ និងអភិវឌ្ឍន៍
SDG	គោលដៅអភិវឌ្ឍន៍ប្រកបដោយចីរភាព
SHF	កសិករខ្នាតតូច

SOP	នីតិវិធីប្រតិបត្តិការស្តង់ដារ
UAC	សហភាពសហគមន៍កសិកម្ម
4Ps	ភាពជាដៃគូវិស័យសាធារណៈ ឯកជន និងអ្នកផលិត

សេចក្តីសង្ខេប

កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ជាការផលិតរបស់កសិករ នៅក្រោមកិច្ចព្រមព្រៀងជាមុនជាមួយអ្នកទិញស្តីពីលក្ខខណ្ឌក្នុង ការផលិត និងទីផ្សារផលិតផលកសិកម្ម។ ជាទូទៅ លក្ខខណ្ឌទាំងនេះ បញ្ជាក់អំពីតម្លៃដែលត្រូវទូទាត់ជូនកសិករ បរិមាណ និងគុណភាពរបស់ផលិតផលនិងកាលបរិច្ឆេទការដឹកជញ្ជូនផលិតផលទៅកាន់អ្នកទិញ។ ដំណើរការនេះអាចជួយធ្វើសមាហរណកម្មកសិករខ្នាតតូច ទៅក្នុងខ្សែច្រវាក់តម្លៃកសិកម្មទំនើប តាមរយៈការផ្តល់ជូនកសិករទាំងនោះនូវ ធាតុចូលជំនួយបច្ចេកទេស និងការធានានូវទីផ្សារសម្រាប់ផលិតផល។ ទោះបីជាកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាមានវត្តមានជាច្រើនទស្សវត្សមកហើយក្តី ក្នុងរយៈពេលប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗនេះ វាចាប់ផ្តើមទទួលបានចំណាប់អារម្មណ៍ និងភាពពេញនិយមកាន់តែខ្លាំងឡើង ក្នុងចំណោមទីភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៍ និងរដ្ឋាភិបាល ជាពិសេសនៅបណ្តាប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ ដើម្បីឆ្លើយតបទៅនឹងសន្តិសុខស្បៀងកំណើនតម្រូវការ និងការផ្គត់ផ្គង់ ក៏ដូចជាការកែលម្អសេដ្ឋកិច្ចជនបទ។ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាត្រូវបានគេមើលឃើញថាជាការសម្រាប់កាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ និងលើកកម្ពស់ជីវភាពរបស់កសិករខ្នាតតូច ដែលភាគច្រើន កំពុងរស់នៅតាមតំបន់ជនបទ ដែលបានចុះកិច្ចសន្យាផលិតជូនក្រុមហ៊ុនកែច្នៃធំៗ។ នៅក្នុងបរិបទនៃសកលភារូបនីយកម្ម វិស័យកសិកម្មបាន និងកំពុងដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ច និងកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ជាពិសេសនៅក្នុងប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍។

លើសពីនេះ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា អាចជួយភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងរវាងកសិករខ្នាតតូច និងអ្នកទិញ។ វាអាចជួយឱ្យកសិករដឹងជាមុន អំពីដៃគូអាជីវកម្ម ពេលវេលា និងតម្លៃដែលភាគីទាំងពីរព្រមព្រៀងគ្នាក្នុងការលក់ និងទិញផលិតផល។ ដំណើរការនេះជួយកាត់បន្ថយបញ្ហាដែលមិនអាចដឹងមុនបានក្នុងវិស័យកសិកម្ម និងអនុញ្ញាតឱ្យពួកគេបង្កើតផែនការផលិតកម្មកាន់តែប្រសើរឡើង។ វាកាត់បន្ថយហានិភ័យដែលទាក់ទងទៅនឹងការប្រែប្រួលតម្លៃ និងអាចជួយការពារកសិករពីការខាតបង់បណ្តាលមកពីបញ្ហាដែលទាក់ទងនឹងគ្រោះធម្មជាតិ និងការប្រែប្រួលអាកាសធាតុផងដែរ ពីព្រោះហានិភ័យទាំងនេះអាចត្រូវបានចែករំលែកជាមួយអ្នកទិញ ស្របតាមកិច្ចសន្យា។ នៅពេលដែលអ្នកទិញមានលទ្ធភាពទទួលបានធាតុចូលដែលមានដូចជា ហិរញ្ញវត្ថុ និងជំនួយបច្ចេកទេសផងនោះ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា អាចនាំទៅរកកំណើនទិន្នផល និងប្រាក់ចំណេញយ៉ាងច្រើន។ ទោះបីជាកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាអាចនាំមកនូវគុណវិបត្តិដល់កសិករ និងអ្នកទិញក្នុងករណីមួយចំនួនដូចជា ហានិភ័យនៃការជំពាក់បំណុលប្រាក់កម្ចី ការទូទាត់ប្រាក់យឺតយ៉ាវ ឬការបាត់បង់ភាពបត់បែននៅក្នុងការលក់ទៅឱ្យអ្នកទិញដទៃទៀត ប៉ុន្តែការកើនឡើងនៃចំនួនកិច្ចសន្យាដែលត្រូវបានធ្វើឡើងនៅប្រទេសជាច្រើនហាក់បីសបញ្ជាក់ថា ផលវិជ្ជមាននៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាទំនងជាមានច្រើនជាងផលអវិជ្ជមាន ដោយសារកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាបានរួមចំណែកក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហាដែលទាក់ទងនឹងខ្សែច្រវាក់តម្លៃអាហារ និងទីផ្សារ។ ប្រទេស

ដែលត្រូវបានជ្រើសរើសនៅក្នុងការពិនិត្យឯកសារយោង រួមមាន ប្រទេសកម្ពុជា ប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ី ប្រទេសឡាវ ប្រទេសមីយ៉ាន់ម៉ា ប្រទេសថៃ និងប្រទេសវៀតណាម។ លទ្ធផលនៃការសិក្សាពីប្រទេសទាំងប្រាំមួយបង្ហាញថា កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាចំនួនប្រាំប្រភេទដែលត្រូវបានកំពុងអនុវត្តនាពេលបច្ចុប្បន្ន រួមមាន គំរូមជ្ឈការ គំរូអចលនទ្រព្យស្នូល គំរូពហុភាគី គំរូក្រៅផ្លូវការ និងគំរូអន្តរការី។ ប្រទេសនីមួយៗអនុវត្តគំរូកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាស្រដៀងគ្នា និងខុសៗគ្នា អាស្រ័យលើលក្ខណៈនៃកិច្ចសន្យា ទីតាំងភូមិសាស្ត្រ និងស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ចសង្គមរបស់កសិករខ្នាតតូចតាមប្រទេសនោះ។ ឧទាហរណ៍៖ ប្រទេសកម្ពុជា ប្រទេសឡាវ ប្រទេសមីយ៉ាន់ម៉ា និងប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ី ភាគច្រើនអនុវត្តកិច្ចសន្យាផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការ ទោះបីជាគំរូផ្សេងទៀតត្រូវបានអនុវត្តទៅតាមករណីក៏ដោយ។ ម៉្យាងវិញទៀត បណ្តាប្រទេសទាំងនេះព្យាយាមផ្លាស់ប្តូរទម្លាប់អនុវត្តរបស់ខ្លួនកិច្ចសន្យាផ្ទាល់មាត់ទៅជាកិច្ចសន្យាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ពីក្រៅផ្លូវការ ទៅជាផ្លូវការ និងពីមិនបានចុះបញ្ជី ទៅជាចុះបញ្ជី និងមានការចុះបញ្ជីជាមួយភាគីទីបីឱ្យធ្វើជាសាក្សី ដើម្បីឱ្យមានតម្លាភាព និងមានទំនុកចិត្តកាន់តែខ្លាំងពីភាគីនៅក្នុងកិច្ចសន្យា។ ប្រទេសថៃហាក់បីដូចជាអ្នកគ្រូសត្រាយផ្លូវមួយនៅក្នុងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅក្នុងតំបន់ ដោយសារយន្តការសម្របសម្រួល និងការពង្រឹងបទប្បញ្ញត្តិរបស់គេ។ បទពិសោធន៍កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យារបស់ប្រទេសថៃក្នុងការអនុវត្តរហូតដល់ប្រាំគំរូ ដោយបូករួមទាំង គំរូកូនកាត់ (ការរួមបញ្ចូលគ្នារវាងគំរូអន្តរការី និងគំរូអចលន-ទ្រព្យស្នូល)។ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា របស់ប្រទេសវៀតណាមទំនងជាប្រសើរជាងមុន ដោយសារទំនិញកសិកម្មផ្សេងៗត្រូវបានចុះកិច្ចសន្យា ហើយដំណើរការកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ទទួលបានការគាំទ្រ និងការសម្របសម្រួលពីសំណាក់រដ្ឋាភិបាល។

គំរូកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៅប្រទេសកម្ពុជាបង្ហាញថា ខ្លួនមានបទពិសោធន៍រយៈពេលវែងគួរសមនៅក្នុងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ប៉ុន្តែការអនុវត្តនៅក្នុងប្រទេសនេះភាគច្រើនជាកិច្ចសន្យាផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការ។ ស្រដៀងគ្នានឹងប្រទេសផ្សេងទៀតនៅក្នុងតំបន់ដែរ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅប្រទេសកម្ពុជា មានទាំងគុណសម្បត្តិ និងគុណវិបត្តិ។ ទោះបីជាមានបញ្ហាប្រឈមមួយចំនួនដូចជា បញ្ហាហិរញ្ញវត្ថុ កង្វះចំណេះដឹង ការមិនចុះសម្រុងគ្នា ឬវិវាទដែលកើតចេញពីកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាក៏ដោយ ក៏អ្នកផលិត និងអ្នកទិញនៅតែទទួលបានអត្ថប្រយោជន៍គួរឱ្យកត់សម្គាល់ពីកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ជាពិសេសក្នុងការរួមចំណែកដល់ការលើកកម្ពស់គុណភាពកសិកម្មផលិតភាព និងស្ថេរភាពទីផ្សារ ដែលបណ្តាលឱ្យមានការបង្កើតការងារក្នុងស្រុក និងបង្កើនប្រាក់ចំណូលសម្រាប់កសិករខ្នាតតូច និងសមាជិកសហគមន៍កសិកម្ម។ លទ្ធផលជាផ្លែផ្កាទាំងនេះអាចកើតឡើងដោយសារមានអន្តរាគមន៍ពីសំណាក់រដ្ឋាភិបាល ទីភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៍ និងវិស័យឯកជន។ ច្បាប់ និងបទប្បញ្ញត្តិផ្សេងៗរបស់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅក្នុងទសវត្សរ៍ចុងក្រោយនេះ រួមមានអនុសញ្ញាស្តីពី កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា និង NSDP ។ ល។

ពេលខ្លះភាពមិនចុះសម្រុងគ្នារវាងអ្នកចុះកិច្ចសន្យា និងកសិករ អាចបណ្តាលឱ្យមានការមិន

យល់ស្របគ្នាលើស្តង់ដារគុណភាព តម្លៃ និងពេលវេលាផលិត។ ប្រសិនបើតម្លៃទីផ្សារកើនឡើង កសិករជាប់កិច្ចសន្យាអាចត្រូវបានបញ្ចុះបញ្ចូលឱ្យលក់ផលិតផលទៅកាន់ផ្សារ ជាជាងលក់ទៅ ឲ្យអ្នកទិញស្របតាមកិច្ចសន្យា។ អ្នកចុះកិច្ចសន្យាអាចនឹងព្យាយាមក្លែងបន្លំការធ្វើតេស្តគុណ ភាព ដើម្បីជាវិធីមួយកាត់បន្ថយតម្លៃដែលពួកគេត្រូវទូទាត់ជូនកសិករជាប់កិច្ចសន្យា ជាពិសេស នៅពេលតម្លៃទីផ្សារធ្លាក់ចុះ។ ភាគីទីបីមានតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហាប្រឈម នេះ តាមរយៈការសម្របសម្រួលភាគីដែលពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ ដើម្បីស្វែងរកកិច្ចព្រមព្រៀងរួម មួយ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ យន្តការតុលាការត្រូវនឹងធ្វើឡើងប្រសិនបើភាគីទាំងពីរនៅតែ ខ្វែងគំនិតគ្នា ហើយវាអាចនឹងចំណាយពេលវេលា និងថវិកាកាន់តែច្រើន។

គំរូអាជីវកម្មប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន (IB) លើកកម្ពស់ការធ្វើសមាហរណកម្មកសិករខ្នាតតូចទៅ ក្នុងទីផ្សារ ក្រោមគោលការណ៍ផ្តល់ផលប្រយោជន៍ទៅវិញទៅមក សម្រាប់កសិករក្រីក្រ និង សហគមន៍អាជីវកម្ម។ ប្រភេទគំរូអាជីវកម្ម ដែលបង្កើតបានជាខ្សែច្រវាក់តម្លៃកសិកម្ម រួមមាន សហគ្រាសកសិកម្ម ពាណិជ្ជករ អ្នកកែច្នៃកសិឧស្សាហកម្ម អ្នកលក់ដុំ អ្នកដឹកជញ្ជូន ឃ្នាំង និង អ្នកលក់រាយ។ គំរូអាជីវកម្មប្រកបដោយបរិយាប័ន្នជួយពង្រឹងខ្សែច្រវាក់តម្លៃដោយផ្ដោតលើការ ពង្រឹងគំរូអាជីវកម្មដែលផ្សារភ្ជាប់កសិករខ្នាតតូចទៅនឹងខ្សែច្រវាក់តម្លៃ។ IBs ផ្តល់ឱកាសចិញ្ចឹម ជីវិត និងបិទគម្លាតទំនាក់ទំនងទីផ្សារ សម្រាប់អ្នកដែលរស់នៅបាតពីរ៉ាមីតសេដ្ឋកិច្ច ក្នុងការ ចិញ្ចឹមជីវិតខ្លួនឯងតាមផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម និងហិរញ្ញវត្ថុ ដោយផ្ដោតលើបុគ្គលក្រីក្រ និងខ្វះខាតនៅ ក្នុងខ្សែច្រវាក់តម្លៃទាំងមូល ក្នុងនាមជាអ្នកផ្គត់ផ្គង់ និយោជិត អ្នកចែកចាយ អ្នកលក់រាយ ឬអតិថិ ជន។ IBs ដើរតួនាទីដ៏សំខាន់មួយ ក្នុងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ និងបង្កើនវិបុលភាព។ គំរូ IB ខុសគ្នាពីស្ថាប័នមួយទៅស្ថាប័នមួយទៀត។ ដើម្បីផ្តល់ទស្សនៈបន្ថែម IBs ត្រូវបានកំណត់ និងជ្រើសរើសពី ធនាគារពិភពលោក, UNs ESCAP, Grow Asia, IBAN និង GIZ ។

ក្រៅពីនេះ ដើម្បីពង្រីកការយល់ដឹងអំពីកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា និងគំរូអាជីវកម្មប្រកបដោយបរិ យាប័ន្នផ្សេងៗទៀត កសិករមួយចំនួនរួមមាន ស្វាយចន្ទី ដំឡូងមី បន្លែ អំពៅ និងកៅស៊ូ ត្រូវ បានជ្រើសរើសដើម្បីបង្ហាញពីគុណសម្បត្តិ មេរៀនដែលទទួលបាន ការអនុវត្ត និងអន្តរាគមន៍ពី ដៃគូដែលពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងឯកសារយោងនេះ ជាផ្នែកមួយនៃករណីសិក្សានានានៅក្នុងតំបន់។ មេ រៀនដែលទទួលបានពី កសិករស្វាយចន្ទី បានបង្ហាញថាការរៀបចំគ្រួសារកសិករខ្នាតតូច ក្នុង សហគមន៍ អាចជួយពួកគេមានឱកាសទទួលបានការកសាងសមត្ថភាព និងលើកកម្ពស់គុណ ភាពផលិតផល និងការអនុវត្តផ្នែកបរិស្ថាន និងរបៀបដៃគូពួកគេទទួលបានការងារ។ លើសពី នេះទៅទៀត សហគមន៍អាចជួយបង្កើតទំនាក់ទំនងក្នុងខ្សែច្រវាក់ផ្គត់ផ្គង់ដោយផ្ទាល់រវាងសហ គមន៍ អ្នកកែច្នៃ និងអ្នកទិញ តាមរយៈការរៀបចំកិច្ចសន្យាយៈពេលវែង ការគាំទ្រផ្នែកឥណទាន និងការបណ្តុះបណ្តាលដល់កសិករ។ ឧទាហរណ៍មួយទៀតគឺ នៅប្រទេសថៃ កសិករខ្នាតតូច ចូលរួមនៅក្នុងក្រុមកសិកម្មមួយ ឬច្រើន លទ្ធភាពក្នុងការចូលរួមកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាក្រោម

សហគមន៍កើនឡើងជាង២១% តម្លៃដំឡូងមីក្រៅកិច្ចសន្យាខ្ពស់ជាងតម្លៃក្នុងកិច្ចសន្យា៣៥%។ ស្រដៀងគ្នាដែរ នៅក្រៅកិច្ចសន្យាតម្លៃលក់ជាមធ្យមនៃដំឡូងមីមួយគឺឡូក្រាម ទាបជាងអ្នកចុះកិច្ចសន្យា១៥%។ ករណីសិក្សាមួយទៀតពីប្រទេសវៀតណាមបង្ហាញ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាបានរួមចំណែកដល់ ឧស្សាហកម្មស្ករស តាមរយៈការទទួលបានប្រភពវត្ថុធាតុដើមដែលមានស្ថេរភាព ការត្រួតពិនិត្យយ៉ាងងាយស្រួល ការគ្រប់គ្រង និងការពិនិត្យតាមដានផលិតកម្ម និងការកាត់បន្ថយថ្លៃប្រតិបត្តិការ។ លើសពីនេះទៀត កសិករមានដើមទុនសម្រាប់ការផលិត អំណាចការចរចាប្រសើរជាងមុន (តាមរយៈសហគមន៍) និងមានលទ្ធភាពប្រើប្រាស់បច្ចេកវិទ្យាក្នុងការផលិត។

១. សេចក្តីផ្តើម

ជាមួយគោលដៅគាំទ្រនាយកដ្ឋានពាក់ព័ន្ធនៃក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ (MAFF) ក្នុងការលើកកម្ពស់អនុលោមភាព និងគណនេយ្យភាពនៃការវិនិយោគលើវិស័យកសិកម្ម និងការលើកកម្ពស់ការយល់ដឹងពីភាគីពាក់ព័ន្ធនានាអំពី ទម្លាប់អនុវត្តការវិនិយោគកសិកម្មប្រកបដោយការទទួលខុសត្រូវ (RAI) នៅឆ្នាំ ២០២០ “សម្ព័ន្ធ RAI” ត្រូវបានបង្កើតឡើង។ សមាជិក សម្ព័ន្ធ RAI រួមមាន គម្រោងអភិបាលកិច្ចដីធ្លីនៅតំបន់មេគង្គ (MRLG) មជ្ឈមណ្ឌលសម្រាប់ការសិក្សាគោលនយោបាយ (CPS) អុកហ្វាមកម្ពុជា បណ្តាញកសិករនិង ធម្មជាតិ (FNN) និងអង្គការដៃគូដើម្បីថែរក្សាវិស័យកសិកម្មកម្ពុជា (CPSA)។ សម្ព័ន្ធ បានព្រមព្រៀងគ្នាលើកម្មវិធីការងារយុទ្ធសាស្ត្ររយៈពេលពីរឆ្នាំ ដើម្បីគាំទ្ររដ្ឋាភិបាលក្នុងការប្រមូលភស្តុតាងពីមូលដ្ឋានដើម្បីផ្តល់ធាតុចូលក្នុងការអភិវឌ្ឍច្បាប់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា សិក្សាស្វែងយល់អំពីគំរូការវិនិយោគលើវិស័យកសិពាណិជ្ជកម្មផ្សេងទៀត ចងក្រងឯកសារពិបទពិសោធន៍របស់កសិករ និងកសាងការយល់ដឹងនិងសមត្ថភាពរបស់ភាគីពាក់ព័ន្ធសំខាន់ៗ អំពីគោលការណ៍ណែនាំ RAI និងទម្លាប់អនុវត្តល្អៗដោយផ្ដោតជាពិសេសលើវិស័យឯកជន។

នៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០២១ សម្ព័ន្ធបានផ្សព្វផ្សាយគម្រោង “ការបង្កើតកិច្ចសន្យាដែលផ្អែកលើភ័ស្តុតាងអំពីគំរូកសិពាណិជ្ជកម្ម ដែលធានាបាននូវសិទ្ធិដីធ្លីដែលមានសុវត្ថិភាព ការចែករំលែកអត្ថប្រយោជន៍ប្រកបដោយសមធម៌ និងបរិយាប័ន្នសម្រាប់កសិករខ្នាតតូច (SHF) នៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌច្បាប់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា និងគោលនយោបាយដែលពាក់ព័ន្ធ”។ គម្រោងនេះមានលទ្ធផលសំខាន់ៗចំនួនបីគឺ៖

- ១. បង្កើតអនុសាសន៍ស្តីពី ក្របខ័ណ្ឌនិយ័តកម្មកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាដែលល្អប្រសើរជាងមុន និងគំរូអាជីវកម្មនៃការវិនិយោគលើវិស័យកសិកម្ម (AI) ផ្សេងទៀត ដោយផ្អែកលើការត្រួតពិនិត្យឡើងវិញលើបទពិសោធន៍របស់ SHF និងវិនិយោគិនផ្នែកកសិឧស្សាហកម្ម។
- ២. គាំទ្រអ្នកបង្កើតគោលនយោបាយក្នុងការលើកកម្ពស់គំរូ AI ដែលមានបរិយាប័ន្នជាងមុន ដោយផ្អែកលើការយល់ដឹងយ៉ាងច្បាស់អំពីឱកាស និងហានិភ័យចំពោះ SHF និងការអភិវឌ្ឍបទប្បញ្ញត្តិដែលល្អប្រសើរជាងមុន សម្រាប់ AI នៅក្នុងគោលនយោបាយ និងទម្លាប់អនុវត្តនានា។
- ៣. លើកកម្ពស់ការយល់ដឹងរបស់រដ្ឋាភិបាល វិនិយោគិនកសិឧស្សាហកម្ម និងអង្គការរបស់កសិករ អំពីគោលការណ៍ RAI និងទម្លាប់អនុវត្តល្អៗ។

១.១ វត្តមានបំណងនៃការស្រាវជ្រាវ

ការស្រាវជ្រាវនេះមានបំណងចងក្រងមេរៀនអំពីគំរូកសិពាណិជ្ជកម្ម និងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៅតំបន់អាស៊ីអាគ្នេយ៍។ របាយការណ៍ ដែលសរសេរដោយ CPSA និងផ្តល់សុពលភាពដល់សម្ព័ន្ធនេះ ដើម្បីបំពេញបន្ថែមលើសកម្មភាពមួយទៀតរបស់សម្ព័ន្ធ គឺការសិក្សាប្រៀបធៀបដែលត្រូវបានធ្វើឡើងដោយ CPSA។ ជារួម ឯកសារទាំងនេះ រួមចំណែកដល់លទ្ធផលទី១ របស់គម្រោង ដែលអនុសាសន៍នានាត្រូវបានបង្កើតឡើងសម្រាប់ក្របខ័ណ្ឌនិយ័តកម្មដែលល្អប្រសើរឡើងនៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា និងគំរូអាជីវកម្ម AI ផ្សេងទៀត ដែលផ្អែកលើការត្រួតពិនិត្យឡើងវិញលើបទពិសោធន៍របស់ SHF និងវិនិយោគិនកសិឧស្សាហកម្ម។

ការត្រួតពិនិត្យឡើងវិញលើឯកសារដែលមានស្រាប់នេះ បានសំយោគបទពិសោធន៍ស្តីពីកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅក្នុងតំបន់ និងគំរូអាជីវកម្មដែលមានបរិយាប័ន្នដទៃទៀត ដែលមានបំណងផ្តល់ជូននូវធាតុចូលបន្ថែមទៀត ដើម្បីបង្កើនការស្រាវជ្រាវថ្នាក់ជាតិ។ វត្តបំណងចុងក្រោយនៃរបាយការណ៍នេះ គឺទាញយកមេរៀនដែលទទួលបានពីក្នុងតំបន់ ដែលអាចផ្តល់ព័ត៌មានដល់អ្នកបង្កើតគោលនយោបាយនៃប្រទេសកម្ពុជា។

១.២ វិធីសាស្ត្រ

របាយការណ៍នេះត្រូវបានរៀបរៀងឡើង ដោយផ្អែកជាចម្បងលើទិន្នន័យបន្ទាប់បន្សំដែលទទួលបានពីទីភ្នាក់ងាររដ្ឋាភិបាល ទីភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៍ វិទ្យាស្ថានស្រាវជ្រាវ និងអត្ថបទដែលពិនិត្យឡើងវិញដោយសម្ព័ន្ធមិត្ត។ លើសពីនេះទៅទៀត ដោយមើលឃើញពីជំងឺរាតត្បាតជាសកលក្រុមការងាររបស់យើងប្រើប្រាស់ការប្រាស្រ័យទាក់ទងតាមបែបនិម្មិតដើម្បីស្នើសុំទស្សនៈនានាពីដៃគូការងាររបស់យើង រួមទាំង រដ្ឋាភិបាល អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងវិស័យឯកជននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា និងប្រទេសដែលជាដៃគូផ្សេងទៀតនៅក្នុងតំបន់ (ប្រទេសដៃគូរបស់ Grow Asia) ដែលមានចំណេះដឹង ជំនាញ និងបទពិសោធន៍ ពាក់ព័ន្ធនឹងគំរូកសិពាណិជ្ជកម្ម។ ចំណុចនេះឆ្លុះបញ្ចាំងអំពីការអនុវត្តជាក់ស្តែងសម្រាប់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា និងនៅក្នុងតំបន់។

២. ទស្សនៈទូទៅស្តីពីកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា

កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា គឺជាកិច្ចព្រមព្រៀងរវាងកសិករ និងអ្នកទិញ៖ ដៃគូទាំងពីរបានយល់ព្រមជាមុនលើ ខ និងលក្ខខណ្ឌនៃការផលិត និងការស្វែងរកទីផ្សារសម្រាប់ផលិតផលកសិកម្ម។ លក្ខខណ្ឌទាំងនេះ តាមធម្មតា បានបញ្ជាក់អំពីតម្លៃដែលត្រូវផ្តល់ជូនកសិករ បរិមាណ និងគុណភាពផលិតផល ដែលត្រូវបានទាមទារដោយអ្នកទិញ និងកាលបរិច្ឆេទសម្រាប់ការដឹកជញ្ជូនទៅកាន់អ្នកទិញ។ កិច្ចសន្យាក៏អាចរួមបញ្ចូលព័ត៌មានលម្អិតបន្ថែមទៀតថា តើការផលិតនឹងត្រូវបាន

អនុវត្តយ៉ាងដូចម្តេច ឬថាតើមានធាតុចូលណាមួយ ដូចជា គ្រាប់ពូជ ដី និងដំបូន្មានផ្នែក បច្ចេកទេស នឹងត្រូវបានផ្តល់ជូនដោយអ្នកទិញដែរឬទេ (FAO ២០១៧)។ ទស្សនៈមួយផ្សេង ទៀតស្តីពីកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា យោងតាម Eaton និង Shepherd (២០០១) កសិកម្មតាមកិច្ច សន្យា អាចត្រូវបានកំណត់និយមន័យថាជា កិច្ចព្រមព្រៀងរវាងកសិករ និងក្រុមហ៊ុនកែច្នៃ និង ក្រុមហ៊ុនទីផ្សារសម្រាប់ការផលិត និងការផ្គត់ផ្គង់កសិផល ស្របតាមកិច្ចព្រមព្រៀងនៅពេលខាង មុខ ដែលជាញឹកញាប់ ក្នុងតម្លៃដែលត្រូវបានកំណត់ទុកមុន។

កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា បានបង្កើតឡើងក្នុងសតវត្សចុងក្រោយនេះ។ កិច្ចសន្យាត្រូវបានប្រើ ប្រាស់ដោយរដ្ឋអាណានិគមដំបូងសម្រាប់ការផលិតស្ករនៅតៃវ៉ានក្នុងអំឡុងឆ្នាំ១៨៨៥ ក្រុមហ៊ុន ចេករបស់សហរដ្ឋអាមេរិកនៅអាមេរិកកណ្តាលនៅដើមសតវត្សទី២០ (Rehber ២០០៧)។ នៅ ក្នុងរដ្ឋមូលធននិយមជឿនលឿន កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាហាក់បីដូចជាត្រូវបានប្រើប្រាស់យ៉ាង ទូលំទូលាយដោយឧស្សាហកម្មផលិតបន្លែកំប៉ុងនៅអាមេរិកខាងជើង និងដោយឧស្សាហកម្ម គ្រាប់ពូជនៅអឺរ៉ុបខាងលិច ក្នុងទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៣០ និងឆ្នាំ១៩៤០។ ទោះបីយ៉ាងណាក៏ដោយ Rehber (២០០៧) នៅចុងសតវត្សទី២០ នៅមួយភាគធំនៃអឺរ៉ុបខាងលិច អាមេរិកខាងជើង និង នៅប្រទេសដំបូង កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាបានក្លាយជាផ្នែកដ៏សំខាន់មួយនៃឧស្សាហកម្មអាហារ និងជាតិសរសៃ ក្នុងឆ្នាំ១៨៧៨។

គោលបំណងរបស់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា គឺដើម្បីជួយដល់អ្នកដឹកនាំកសិករ អង្គការកសិករ និង អ្នកសម្របសម្រួលដែលធ្វើការជាមួយកសិករខ្នាតតូច សម្រេចបាននូវការយល់ដឹងដ៏ត្រឹមត្រូវអំពី ទិដ្ឋភាពច្បាប់ និងប្រតិបត្តិការរបស់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា (FAO/IFAD ឆ្នាំ២០១៥)។ កសិកម្ម តាមកិច្ចសន្យា ត្រូវបានគេមើលឃើញថាជាយន្តការសម្រាប់កាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ និងសម្រាប់ ភាពល្អប្រសើរឡើងរបស់ផលិតករខ្នាតតូច ដែលភាគច្រើន ជាកសិករនៅតាមជនបទ ដែលបាន ចុះកិច្ចសន្យាផលិតសម្រាប់ក្រុមហ៊ុនកែច្នៃធំៗ (ធនាគារពិភពលោក ឆ្នាំ២០០៨)។ យោងតាម Olomola (២០១០) កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា “គឺជាស្ថាប័នកសិកម្មចម្បង” ដែលមានសមត្ថភាពក្នុង ការលុបបំបាត់ភាពមិនល្អរបស់ទីផ្សារ នៅក្នុងការផលិត ឥណទាន ដីធ្លី ព័ត៌មានការងារ និងធានា រ៉ាប់រងទីផ្សារ។ កសិករនៅក្នុងប្រទេសមិនសូវអភិវឌ្ឍន៍ដូចជា ប្រទេសកម្ពុជា ជាដើម គឺប្រឈម មុខនឹងការរឹតត្បិតឥណទានយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ គម្លាតដែលកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាជួយបំពេញ និង តាមរយៈការសម្របសម្រួលតាមទិសដៅបញ្ឈរ ជាមួយកសិពាណិជ្ជកម្ម កសិករខ្នាតតូចមាន លទ្ធភាពទទួលបានបច្ចេកវិទ្យាថ្មីៗ។ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាផ្តល់ឥណទាននៅក្នុងទម្រង់ជាធាតុ ចូល សេវាកម្មបន្ថែម និងទីផ្សារផលិតផល ដូច្នោះ វាផ្តល់សក្តានុពលក្នុងការបង្កើនផលិតកម្ម និង ប្រាក់ចំណូល ក៏ដូចជាការប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងភាពក្រីក្រនៅជនបទ (Bijman ឆ្នាំ២០០៨)។

២.១ ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាជាសកល

នៅក្នុងបរិបទនៃសកលភាវូបនីយកម្ម វិស័យកសិកម្មបានដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ច និងកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ជាពិសេសនៅប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍។ ការប្រកួតប្រជែងនៅក្នុងទីផ្សារម្ហូបអាហារទាក់ទងនឹងការផ្គត់ផ្គង់ និងតម្រូវការ មានការកើនឡើង ដែលត្រូវបានគេមើលឃើញថាជា សេរីភាវូបនីយកម្មសេដ្ឋកិច្ច។ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាទទួលបានចំណាប់អារម្មណ៍ និងមានការពេញនិយមកាន់តែខ្លាំង នៅក្នុងចំណោមទីភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៍ និងរដ្ឋាភិបាលជាពិសេសនៅក្នុងប្រទេសមិនសូវអភិវឌ្ឍន៍ ដើម្បីឆ្លើយតបទៅនឹងសន្តិសុខស្បៀង ការកើនឡើងនៃតម្រូវការ ការផ្គត់ផ្គង់ និងការកែលម្អសេដ្ឋកិច្ចជនបទ។ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាត្រូវបានបង្កើតឡើង និងអនុវត្តយ៉ាងទូលំទូលាយអស់ជាច្រើនទសវត្សមកហើយ មិនត្រឹមតែនៅក្នុងប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍ប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងនៅក្នុងប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ផងដែរ។ គេជឿជាក់ថា កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាអាចជាយុទ្ធសាស្ត្រដ៏សំខាន់មួយក្នុងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច និងសង្គម។

កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា អាចជាវិធីសាស្ត្រដ៏មានប្រយោជន៍មួយ ក្នុងការលើកកម្ពស់ និងកែលម្អប្រព័ន្ធដំណាំ ដែលមានន័យថាកសិករអាចយកឈ្នះលើភាពមិនប្រក្រតីនៃទីផ្សារ ឬការបរាជ័យរបស់ទីផ្សារ ទាក់ទងនឹងតម្លៃដែលស្របតាមកិច្ចព្រមព្រៀងជាក់លាក់។ នៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងនេះ កសិករនឹងសន្យាផ្តល់បរិមាណផលិតកម្មកសិកម្មដែលត្រូវការក្នុងរយៈពេលជាក់លាក់ដែលត្រូវបានកំណត់ដោយអ្នកទិញ នៅខណៈពេលដែលអ្នកទិញនឹងតម្រូវឱ្យផ្តល់ជូនកសិករនូវធាតុចូលចាំបាច់ ទាក់ទងនឹងជំនួយបច្ចេកទេស ប្រភេទដំណាំ និងការរៀបចំដី។ ដូច្នោះ អសន្តិសុខស្បៀង និងវិសមភាពរវាងការផ្គត់ផ្គង់ និងតម្រូវការ អាចត្រូវបានដោះស្រាយតាមរយៈការលើកកម្ពស់ និងលើកទឹកចិត្តកសិករខ្នាតតូចឱ្យចូលរួមនៅក្នុងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា។ ទស្សនៈមួយទៀតរបស់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា គឺ វាជួយបង្កើនផលចំណេញជាអតិបរមាសម្រាប់កសិករតាមរយៈការធ្វើកសិកម្មខ្នាតតូច ដើម្បីចូលទៅកាន់សេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារ។ កសិករខ្នាតតូចនៅប្រទេសហ្វីលីពីនបានបង្កើនប្រាក់ចំណូលរបស់ពួកគេតាមរយៈកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ដោយសារពួកគេអាចផលិត និងលក់ដំណាំ ឬផលិតកម្មទៅឱ្យអ្នកទិញជាមួយនឹងតម្លៃដែលអំណោយផល និងការគាំទ្រផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ (Philexport ឆ្នាំ២០១៤) ។ កសិករអាចទទួលបានតម្លៃសមរម្យ និងប្រាក់ចំណេញ ដូចបានកំណត់នៅក្នុងកិច្ចសន្យា ពីផលិតផលរបស់ពួកគេ។

នៅខណៈពេលដែល កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាត្រូវបានអនុវត្តយ៉ាងទូលំទូលាយ ដើម្បីកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ លើកកម្ពស់ការអភិវឌ្ឍជនបទ និងការអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ច វាបានបង្កបញ្ហាមួយចំនួនដល់កសិករ។ ដោយសារកំណើនផលិតភាពកសិកម្មនៅក្នុងទីផ្សារប្រកួតប្រជែង បច្ចេកវិទ្យាទំនើប និងផលិតកម្មដែលមានប្រសិទ្ធភាពគឺ ត្រូវការជាចាំបាច់ក្នុងការផលិតផលិតផលដែលមានគុណ

ភាពខ្ពស់។ នេះអាចជាបញ្ហាប្រឈមសម្រាប់កសិករ ជាពិសេសកសិករខ្នាតតូច ក្នុងការប្រើប្រាស់ ខ្សែច្រវាក់ទីផ្សារ ដោយសារកង្វះខាតជំនាញ ចំណេះដឹង និងបទពិសោធន៍ក្នុងការប្រើប្រាស់ បច្ចេកវិទ្យាទំនើប ឥណទាន និងភាពមិនស៊ីគ្នានៃព័ត៌មាន។ ឧទាហរណ៍៖ សេដ្ឋកិច្ចនៅក្នុង ប្រទេសនីហ្សេរីយ៉ាបានកើនឡើងយ៉ាងខ្លាំង នៅក្នុងវិស័យដែលតម្រង់ទិសទៅកាន់ទីផ្សារ និង វិស័យឯកជន តាមរយៈការអនុវត្តកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅក្នុងប្រទេសនេះ។ ទោះបីជាយ៉ាង ណាក៏ដោយ កសិករខ្នាតតូចបានជួបប្រទះនឹងបញ្ហាប្រឈមមួយចំនួន ពាក់ព័ន្ធនឹងលទ្ធភាព ទទួលបានព័ត៌មានទីផ្សារដែលនៅមានកម្រិត បច្ចេកវិទ្យាទំនើប សម្ពាធឥណទាន គុណភាព ផលិតផល និងតម្លៃប្រតិបត្តិការខ្ពស់ (Olomola ឆ្នាំ២០១០)។ កសិករដែលការអនុវត្តកសិកម្មតាម កិច្ចសន្យាជាក្រុមងាយរងគ្រោះជាងគេ ប្រសិនបើពួកគេមិនទទួលបានចំណេះដឹង ជំនាញ និង ការគាំទ្រគ្រប់គ្រាន់ពីរដ្ឋបាលមូលដ្ឋាននៅក្នុងវិស័យកសិកម្ម។ យោងតាម GIZ (ឆ្នាំ២០១៣) កសិករងាយប្រឈមនឹងហានិភ័យក្នុងការវិនិយោគ ដូចជា កម្លាំងពលកម្ម ដីធ្លី និងប្រាក់ ជាដើម ជាមួយក្រុមហ៊ុន អ្នកទិញ ឬភាគីទីបី នៅក្នុងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា។ គោលនយោបាយ និង ច្បាប់គួរតែត្រូវបានបង្កើតឡើង និងអនុវត្តដោយរដ្ឋបាលមូលដ្ឋាន ដើម្បីទប់ស្កាត់បញ្ហាមួយចំនួន ក្នុងអំឡុងពេល និងក្រោយពេលដំណើរការកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យារវាងកសិករ និងអ្នកទិញ ដូច ជា ការបំពានលើសិទ្ធិ និងអំណាច ជាដើម។

២.២ គំរូកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា

កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា បានអភិវឌ្ឍ និងបង្កើតជាគំរូផ្សេងៗ អាស្រ័យលើប្រភេទដំណាំ ឬផលិត ផលកសិកម្ម បរិយាកាសសង្គម និងរូបវន្ត ធនធានរបស់ក្រុមហ៊ុន និងតម្រូវការរបស់កសិករក្នុង មូលដ្ឋាន។ គំរូកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ត្រូវបានអនុវត្តជាចម្បង អាស្រ័យលើប្រភេទ ដំណាំ ផលិតផលទឹកដោះ គុណភាពផលិតផល និងតម្លៃផលិតផល។ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា (Eaton, C. និង Shepherd, A. ឆ្នាំ២០០១) ត្រូវបានចាត់ថ្នាក់ជាប្រាំប្រភេទខុសៗគ្នា អាស្រ័យលើប្រភេទ ផលិតផល ក្រុមហ៊ុន ចំនួនភាគីពាក់ព័ន្ធ និងកម្រិតនៃការធ្វើសមាហរណកម្មរវាងអ្នកលក់និងអ្នក ទិញ ដូចបានរៀបរាប់លម្អិតនៅខាងក្រោម។

២.២.១ គំរូមជ្ឈការ

ស្របតាមគំរូមជ្ឈការ ក្រុមហ៊ុនមួយផ្តោតជាសំខាន់លើការចូលរួមជាមួយកសិករខ្នាតតូច ហើយ ក្រុមហ៊ុនផ្តល់ការគាំទ្រដល់ពួកគេក្នុងការផលិតផលជាក់លាក់ និងការទិញទំនិញ។ ការ គ្រប់គ្រង ការត្រួតពិនិត្យគុណភាពត្រូវបានធ្វើឡើងជាញឹកញាប់ដោយក្រុមហ៊ុន។ គំរូនេះត្រូវបាន ប្រើប្រាស់សម្រាប់ដំណាំ ដូចជា ថ្នាំជក់ កប្បាស អំពៅ ចេក តែ និងកៅស៊ូ។ រចនាសម្ព័ន្ធពីលើចុះ ក្រោម មានន័យថា អ្វីៗគ្រប់យ៉ាងត្រូវបានរៀបចំដោយអ្នកចុះកិច្ចសន្យា ហើយកសិករគ្រាន់តែ អនុវត្តតាមដំបូន្មាន និងការណែនាំប៉ុណ្ណោះ។ ទោះបីជាគ្រោងការណ៍នៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាម

ជួរការ បានរួមបញ្ចូលកសិករម្នាក់ៗក៏ដោយ ក៏ពួកគេភាគច្រើនជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងអង្គការកសិករ។ កសិករខ្នាតតូចអាចទទួលបានអត្ថប្រយោជន៍ពីគំរូរដ្ឋការច្រើនជាងគំរូក្រៅរដ្ឋការ។

២.២.២ គំរូអចលនទ្រព្យស្នូល

ក្រុមហ៊ុនមួយមិនសូវរឹងរ៉ឹងផ្នែកលើកសិករខ្នាតតូចក្នុងការទិញទំនិញកសិកម្មនោះទេ ប៉ុន្តែក្រុមហ៊ុនគ្រប់គ្រងចម្ការដើម្បីបំពេញបន្ថែមលើផលិតកម្មខ្នាតតូច និងផ្តល់បរិមាណការងារអប្បបរមាដល់រោងចក្រកែច្នៃ។ នេះគឺជាគំរូដែលក្រុមហ៊ុនត្រួតពិនិត្យការផលិតយ៉ាងជិតដល់។ អចលនវត្ថុផ្តល់ជូនអ្នកដាំនូវធាតុចូល ជំនួយបច្ចេកទេស និងការត្រួតពិនិត្យផលិតកម្ម ឬឥណទានយ៉ាងជិតដល់។ គំរូនេះត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាទូទៅសម្រាប់ការដាំដំណាំដែលមានអាយុច្រើនឆ្នាំ ភាគច្រើនជាដើមឈើ ប៉ុន្តែវាក៏ត្រូវបានគេប្រើដើម្បីផលិតបន្លែ និងផ្លែឈើស្រស់ៗ សម្រាប់នាំចេញ ផលិតផលដែលងាយរលួយតម្រូវឲ្យមានការកែច្នៃយ៉ាងឆាប់រហ័ស និងមានកម្រិតខ្ពស់បន្ទាប់ពីប្រមូលផលរួច។

២.២.៣ គំរូពហុភាគី

គំរូកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាពហុភាគី ជាទូទៅ មានការចូលរួមជាមួយអ្នកពាក់ព័ន្ធជាច្រើន ដូចជាកសិករ ក្រុមហ៊ុនឯកជន ទីភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៍រដ្ឋាភិបាល និងទីភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៍។ ឧទាហរណ៍៖ កសិករ ក្រុមហ៊ុនកសិពាណិជ្ជកម្ម អ្នកផ្តល់ឥណទានសាធារណៈឬឯកជន ស្ថាប័នច្បាប់របស់រដ្ឋាភិបាល សេវាបន្ថែម និងអ្នកផ្គត់ផ្គង់ធាតុចូល គឺជាផ្នែកមួយនៃការរៀបចំ។

២.២.៤ គំរូក្រៅរដ្ឋការ

កិច្ចព្រមព្រៀងជាពាក្យសម្តីរវាងកសិករម្នាក់ៗ និងអ្នកចុះកិច្ចសន្យាម្នាក់ៗ ត្រូវបានធ្វើឡើង តាមរដូវកាល។ ថ្វីត្បិតតែតាមធម្មតាកិច្ចព្រមព្រៀងទាំងនេះ គ្រាន់តែជាការព្រមព្រៀងតាមរដូវកាលក៏ដោយ ក៏គេត្រូវធ្វើកិច្ចសន្យានេះឡើងម្តងហើយម្តងទៀត ជារៀងរាល់ឆ្នាំ ដោយផ្អែកលើភាពជោគជ័យរបស់ពួកគេក្នុងការរក្សាអ្នកទិញ និងអ្នកលក់។ គំរូនេះ អនុវត្តយ៉ាងទូលំទូលាយនៅកម្រិតសហគមន៍ ដោយសារភាពងាយស្រួលនៃការសម្របសម្រួល និងការគ្រប់គ្រងរបស់វា។ ទោះជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ ជាញឹកញាប់កសិករត្រូវប្រឈមមុខនឹងហានិភ័យទីផ្សារ ដោយសារការប្រែប្រួលតម្លៃដែលបណ្តាលមកពីការប្រែប្រួលនៃការផ្គត់ផ្គង់ និងតម្រូវការ¹។ ការចូលរួមនៅក្នុងគ្រោងការកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាក្រៅរដ្ឋការ មិនផ្តល់អត្ថប្រយោជន៍ជាអតិបរមាដល់កសិករនោះទេ ពីព្រោះកម្រមានតម្លៃដែលមានស្ថេរភាព ធាតុចូលនៃផលិតកម្ម សេវាបន្ថែម ការផ្ទេរ

¹ ជាញឹកញាប់ គេបានអះអាងថា គំរូនេះមានសារសំខាន់ខ្លាំងណាស់សម្រាប់កសិករខ្នាតតូចជាច្រើន នៅក្នុងប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ដែលពាណិជ្ជករតាមភូមិផ្គត់ផ្គង់ជូនក្រុមកសិករតូចៗនូវធាតុចូល ហើយទាមទារតម្លៃរបស់ពួកគេមកវិញ នៅពេលប្រមូលផល នៅពេលពួកគេធ្វើទីផ្សារផលិតផលរបស់ពួកគេ។

ជំនាញបច្ចេកវិទ្យា និងទីផ្សារដែលអាចទុកចិត្តបានណាស់។ គំរូនេះប្រើប្រាស់ជាពិសេសទៅលើ ផលិតដំណាំដែលត្រូវការការកែច្នៃបន្តិចបន្តួចតែប៉ុណ្ណោះ ហើយជាញឹកញាប់ត្រូវបានជ្រើសរើស នៅពេលដែលការត្រួតពិនិត្យគុណភាពមិនមែនជាកង្វល់ចម្បង។

២.២.៥ គំរូអន្តរការី

គំរូអន្តរការី គឺជាកិច្ចសហប្រតិបត្តិការរវាងកសិករ និងកសិពាណិជ្ជកម្ម ដើម្បីចូលរួមក្នុងអាជីវកម្ម បណ្តាក់ទុនរួមគ្នា។ ឧទាហរណ៍៖ Bijman (ឆ្នាំ២០០៨) បានលើកឡើងថា “គំរូអន្តរការី ដែលអាច ចាត់ទុកថាជាការរួមបញ្ចូលគ្នារវាងគំរូមជ្ឈការ និងគំរូក្រៅផ្លូវការគឺ អនុវត្តជាទូទៅនៅទូទាំងអាស៊ី អាគ្នេយ៍។ ភាគីទាំងពីរយល់ព្រមធ្វើការជាមួយគ្នា ឆ្លើយតបនឹងភារកិច្ចការងារ ការចែករំលែក ប្រាក់ចំណេញ និងប្រឈមមុខនឹងហានិភ័យ ដោយផ្អែកលើផលិតកម្ម និងទីផ្សារ។

គេបានសន្និដ្ឋានថា គ្មានរបស់ណាមួយដែលស័ក្តិសមនឹងប្រើប្រាស់សម្រាប់គ្រប់បរិបទនោះទេ និងគ្មានគំរូប្រភេទណាមួយទទួលបានជោគជ័យជាងគំរូណាមួយនោះទេ។ ដូច្នេះ ទោះបីជា មានការកំណត់គំរូខុសៗគ្នាក៏ដោយ ក៏អ្នកដែលមានទំនោរលើកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាចាំបាច់ត្រូវ តែផ្ដោតលើស្ថានភាពជាក់លាក់ ជាជាងតាមស្ថាប័នទូទៅ។ វាអាចមានភាពលាយឡំគ្នារវាងគំរូ ខាងលើ។ ឧទាហរណ៍៖ កសិពាណិជ្ជកម្មអាចប្រើ ភ្នាក់ងារដើម្បីផ្គត់ផ្គង់ដំណាំជាក់លាក់មួយនៅ ក្នុងគំរូអន្តរការី ប៉ុន្តែភ្នាក់ងារដែលនោះក៏អាចផ្គត់ផ្គង់ធាតុចូល និងធ្វើទីផ្សារដំណាំផ្សេងទៀត នៅក្នុងគំរូក្រៅផ្លូវការបានផងដែរ។

៣. កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា និងគំរូកសិពាណិជ្ជកម្មដែលមានបរិយាប័ន្ន

៣.១ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅតំបន់អាស៊ាន

អត្ថិភាព និងការអភិវឌ្ឍផែនការកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ត្រូវបានផ្សារភ្ជាប់ទៅ នឹងឧស្សាហូបនីយកម្មកសិកម្ម ដែលនាំឲ្យមាន “ការអភិវឌ្ឍការព្រមព្រៀងគ្នាតាមកិច្ចសន្យា រវាងអ្នកផលិត និងភាគីដទៃទៀត នៅក្នុងខ្សែច្រវាក់ទីផ្សារ” (FAO ឆ្នាំ២០០២) ។ នៅក្នុងបរិបទ បែបនេះ ផែនការកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា និងអ្នកផ្គត់ផ្គង់ដំណាំមានភាពទូលំទូលាយនៅតំបន់ អាស៊ី និងផ្នែកផ្សេងទៀតនៃ ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ ក្នុងរយៈពេលដប់ទៅម្ភៃឆ្នាំចុងក្រោយនេះ។ ផែនការដែលមានសារសំខាន់ គឺផែនការដែលទទួលបានហិរញ្ញប្បទានទាំងស្រុង ឬមួយផ្នែក ពីសាជីវកម្មអភិវឌ្ឍន៍នៃរដ្ឋសហជន។ ជាទូទៅផែនការទាំងនេះរួមបញ្ចូលទាំងទីភ្នាក់ងាររដ្ឋាភិ បាល និងក្រុមហ៊ុនឯកជន ដែលក្រុមហ៊ុនឯកជន ជាទូទៅ ទទួលបានការគ្រប់គ្រង ឬកិច្ចសន្យា ជំនួយបច្ចេកទេស (David, G. និង Lim Teck, G. ឆ្នាំ១៩៩២)។ Shepherd (ឆ្នាំ២០០១) រាយ ការណ៍ថា ផែនការកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាបែបអន្តរការី (ដូចបានរៀបរាប់នៅក្នុងសំណួរទី១) គឺ ជាគំរូមួយក្នុងចំណោមគំរូលេចធ្លោជាងគេនៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍៖ “នៅទូទាំងអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ការចុះកិច្ច

សន្យាបន្តជាផ្លូវការក្នុងការផ្គត់ផ្គង់ដំណាំទៅកាន់អន្តរការី គឺជាការអនុវត្តជាទូទៅ។ ឧទាហរណ៍៖ នៅប្រទេសថៃ ក្រុមហ៊ុនកែច្នៃអាហារធំៗ និងសហគ្រិនបន្លែស្រស់ បានទិញដំណាំពី “អ្នកប្រមូលទិញ” ម្នាក់ៗ ឬពីគណៈកម្មាធិការកសិករ ដែលមានការព្រមព្រៀងក្រៅផ្លូវការរបស់ពួកគេ ជាមួយកសិករ។ នៅប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ី ការអនុវត្តនេះទូលំទូលាយ និងត្រូវបានគេហៅថា ប្លាស្មា។”

FAO (ឆ្នាំ២០០២) កត់សម្គាល់ថា និន្នាការឆ្ពោះទៅកាន់ការធ្វើសមាហរណកម្មតាមខ្សែបន្ទាត់ឈរ បាននាំឱ្យមានការអភិវឌ្ឍផែនការចុះកិច្ចសន្យាក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ និងមានការគ្រប់គ្រងនៅកម្រិតខ្ពស់៖ “នៅក្នុងវិស័យជាក់លាក់ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាបានផ្លាស់ប្តូរពីកសិករខ្នាតតូចទៅជាអ្នកផលិតធំ ឬមធ្យម៖ ការផ្លាស់ប្តូរនេះកើតឡើងនៅក្នុងឧស្សាហកម្មដែលមានសមាហរណកម្មតាមខ្សែបន្ទាត់ឈរ នៅតាមបណ្តាប្រទេសនៅតំបន់អាស៊ីប៉ាស៊ីហ្វិក ដូចជា ឧស្សាហកម្មបសុសត្វ ផងដែរ។ ឧទាហរណ៍៖ ឧស្សាហកម្មបសុសត្វក្រីទាំងនៅប្រទេសថៃ និងប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ីបានឆ្លងកាត់ ឧស្សាហកម្មនីយកម្មក្នុងរយៈពេលបីទសវត្សរ៍ចុងក្រោយនេះ ដោយ ៨០% នៃផលិតកម្មបសុសត្វនៅប្រទេសថៃ នៅពាក់កណ្តាលទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៩០ ទទួលបានពីក្រុមហ៊ុនធំៗដែលត្រូវបានធ្វើសមាហរណកម្មតាមខ្សែបន្ទាត់ឈរ តែដប់ក្រុមហ៊ុន ប៉ុណ្ណោះ ដែលផ្គត់ផ្គង់ចំណី និងកូនមាន់ចាស់ថ្ងៃ រហូតដល់អ្នកផលិតករខ្នាតមធ្យម និងខ្នាតធំ ស្របតាមកិច្ចសន្យា។

ការធ្វើសមាហរណកម្មតាមខ្សែបន្ទាត់ឈរ ហាក់មិនមានលក្ខណៈលេចធ្លោនោះទេ ជាពិសេសឧស្សាហកម្មដំណាំ ទោះបីជាត្រូវបានប្រើប្រាស់នៅក្នុងឧស្សាហកម្មពោតកំប៉ុងនៃប្រទេសថៃ និងឧស្សាហកម្មស្វាយចន្ទីរបស់ប្រទេសនោះ ក៏ដូចជាដំណាំនៅក្នុងចម្ការមួយចំនួននៅប្រទេសម៉ាឡេស៊ី ប្រទេសហ្វីលីពីន ប្រទេសស្រីលង្កា និងប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ីក៏ដោយ។ ភាពខុសប្លែកគ្នានៅតាមបណ្តាប្រទេសនានា ដែលការព្រមព្រៀងលើសមាហរណកម្ម នៃការដំណើរការ ប៉ុន្តែ តាមធម្មតា វាផ្លាស់ប្តូរសិទ្ធិអំណាចក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេច ពីកសិករទៅជាអ្នកផលិត ឬអ្នកកែច្នៃនៅផ្នែកខាងក្រោម ដោយបង្វែរកសិករឱ្យក្លាយជាពាក់កណ្តាលនិយោជិត។ នៅប្រទេសហ្វីលីពីន កិច្ចសន្យាដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់ទៅលើ ផលិតកម្មសាច់ជ្រូក គឺផ្អែកលើកសិករដែលមានកម្លាំងពលកម្ម និងកន្លែងផលិត ដូចជា ជម្រកសម្រាប់សត្វ ជាដើម។ ទីតាំងទាំងនេះ ជាញឹកញាប់ ត្រូវបានសាងសង់ឡើង ដោយប្រើហិរញ្ញវត្ថុដែលផ្តល់ជូនដោយក្រុមហ៊ុនដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការកែច្នៃសាច់។ ចំណាយហិរញ្ញប្បទានខ្ពស់ទៅលើការអភិវឌ្ឍកន្លែងផលិត និងការទិញភាគហ៊ុន ត្រូវបានជឿថាគឺជាអ្វីដែលនៅពីក្រោយរចនាសម្ព័ន្ធដែលមានតម្លៃខ្ពស់ដែលជាផ្នែកមួយនៃឧស្សាហកម្មសាច់សត្វរបស់ប្រទេសហ្វីលីពីន នៅក្នុងដែររបស់អ្នកដាំដុះឯករាជ្យតូចៗ។

៣.២ ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅប្រទេសដែលត្រូវបានជ្រើសរើស

ជំពូកនេះសិក្សាស្វែងយល់ពីបទពិសោធន៍នៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាពីប្រទេសខុសៗគ្នានៅអាស៊ី អាគ្នេយ៍ ដែលរួមមាន ប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ី ប្រទេសឡាវ ប្រទេសមីយ៉ាន់ម៉ា ប្រទេសថៃ និង ប្រទេសវៀតណាម។ ការត្រួតពិនិត្យឯកសារវិទ្យាសាស្ត្រផ្តោតលើទំនិញជាក់លាក់ (បន្លែ កៅស៊ូ ដំឡូងមី ស្វាយចន្ទី និងអំពៅ) និងត្រូវបានបង្ហាញផងដែរ។ ការស្រាវជ្រាវបង្ហាញថាការអនុវត្ត កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា មានទាំងបញ្ហាប្រឈម និងឱកាសនៅក្នុងប្រទេសទាំងនេះ។

កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាបានរីកសាយភាយកាន់តែខ្លាំងឡើងនៅតំបន់អាស៊ីអាគ្នេយ៍ ដែលជាការ ឆ្លើយតបមួយចំពោះបញ្ហាប្រឈមជាច្រើន ដែលកសិករខ្នាតតូចកំពុងប្រឈមមុខ។

ក្នុងរូបភាពជាវិធីសាស្ត្រសម្រាប់ជម្រុញអ្នកទិញ ដើម្បីផ្សារភ្ជាប់កសិករទៅកាន់ទីផ្សារ កសិកម្ម តាមកិច្ចសន្យា “បានងើបឡើងវិញនាពេលថ្មីៗនេះ ក្នុងរូបភាពជាយន្តការដែលអាចដំណើរការបាន ក្នុងការគ្រប់គ្រងប្រតិបត្តិការនៅក្នុងការធ្វើទំនើបកម្មខ្សែច្រវាក់ផ្គត់ផ្គង់” (វិទ្យាស្ថានមេគង្គ ឆ្នាំ ២០១៨)។ ឯកសារដែលត្រូវបានត្រួតពិនិត្យ បានគូសបញ្ជាក់អំពីភាពខុសគ្នាដ៏ធំមួយនៅក្នុងការ រៀបចំកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យារវាងប្រទេសនានា ប៉ុន្តែបើមិនគិតអំពីភាពខុសគ្នានៃការព្រមព្រៀង ទាំងនេះ ទំនិញ និងភូមិសាស្ត្រទេនោះ អត្ថប្រយោជន៍ និងបញ្ហាប្រឈមដែលត្រូវបានបង្ហាញ ដោយយន្តការរបស់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា គឺមិនខុសគ្នាខ្លាំងពេកនោះទេ។ ជាក់ស្តែង ទោះបីជា កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាត្រូវបានគេស្គាល់ភាគច្រើន នៅក្នុងការកែលម្អជីវភាពរស់នៅ និងប្រាក់

ចំណូលរបស់កសិករក៏ដោយ ក៏អតុល្យភាពនៃថាមពលគឺជាបញ្ហាប្រឈមមួយ ដែលកើតឡើង ម្តងហើយម្តងទៀត នៅក្នុងការចរចាអំពីកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាផងដែរ (Cotula, L. និង Polack, E. ឆ្នាំ២០១២)។ កិច្ចសន្យាគឺជាប្រភេទនៃអភិបាលកិច្ចដ៏ទាក់ទាញមួយ៖ ភស្តុតាង បង្ហាញថា គុណសម្បត្តិដែលជាសក្តានុពល មានច្រើនជាងគុណវិបត្តិជាសក្តានុពល។

តារាងខាងក្រោមសង្ខេបអំពីគុណសម្បត្តិ និងគុណវិបត្តិទូទៅ សម្រាប់ទាំងកសិករ និងកសិ- ពាណិជ្ជកម្មទូទៅ នៅប្រទេសកម្ពុជា ប្រទេសឡាវ ប្រទេសមីយ៉ាន់ម៉ា និងប្រទេសវៀតណាម ដូច បានគូសបញ្ជាក់ដោយវិទ្យាស្ថានមេគង្គ (ឆ្នាំ២០១៨)៖

	ក្រុមហ៊ុនកសិពាណិជ្ជកម្ម	កសិករ
គុណសម្បត្តិ	<ul style="list-style-type: none"> • ភាពទៀងទាត់នៃការផ្គត់ផ្គង់កាន់តែប្រសើរ • អនុលោមភាពកាន់តែប្រសើរទៅតាមលក្ខណៈនៃគុណភាពផលិតផល និងស្តង់ដារសុវត្ថិភាពដែលត្រូវការ • លទ្ធភាពក្នុងការប្រើប្រាស់ដីធ្លីត្រូវបានជួយសម្របសម្រួល • តម្លៃធាតុចូលក្នុងមួយឯកតាត្រូវបានកាត់បន្ថយ • មានការជួយសម្រួលដល់ការទទួលបានឥណទានកសិកម្ម និងការលើកទឹកចិត្ត ផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ និងឧបត្ថម្ភធន • ថ្លៃពលកម្មត្រូវបានកាត់បន្ថយ • មានការជួយសម្រួលដល់ការពង្រីក និងបង្រួមផលិតកម្ម 	<ul style="list-style-type: none"> • ធាតុចូលអាចត្រូវបានផ្តល់ជូន (មិនសូវមានភាពមិនច្បាស់លាស់ទាក់ទងនឹងភាពអាចស្វែងរកបាន ការកំណត់ពេលវេលា ឥណទាន។ល។) • សេវាកម្មអាចត្រូវបានផ្តល់ជូន (គ្រឿងយន្ត ការដឹកជញ្ជូន ។ល។) • ជំនួយផ្នែកបច្ចេកវិទ្យាអាចត្រូវបានផ្តល់ជូន • ជំនាញផ្នែកផលិតកម្ម និងការគ្រប់គ្រងត្រូវបានពង្រឹង • និរដ្ឋានទីផ្សារត្រូវបានធានាសុវត្ថិភាព • ស្ថេរភាពប្រាក់ចំណូលត្រូវបានលើកកម្ពស់ • បង្កើនលទ្ធភាពទទួលបានឥណទាន (តាមរយៈសប្បុរសធម៌ ឬតាមរយៈធនាគារ)

<p>គុណវិបត្តិ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ហានិភ័យនៃការជាប់កិច្ចសន្យា • ចំណាយខ្ពស់លើប្រតិបត្តិការក្នុងការដោះស្រាយជាមួយកសិករមួយចំនួនធំ • ហានិភ័យក្នុងការប្រើប្រាស់ខុស ឬគម្លាតនៃធាតុចូលដែលត្រូវបានផ្គត់ផ្គង់ និងផលិតផលចុងក្រោយ • ថ្លៃសេវាគាំទ្រផ្ទៃក្នុង • ការបាត់បង់ភាពបត់បែនក្នុងការស្វែងរកប្រភពផ្គត់ផ្គង់ជំនួស 	<ul style="list-style-type: none"> • ក្រុមហ៊ុនអាចបំពានលក្ខខណ្ឌនៃកិច្ចសន្យា • ភាពងាយរងគ្រោះចំពោះការចាត់ចែងធាតុចេនិងផលិតភាពដោយក្រុមហ៊ុនកសិពាណិជ្ជកម្ម • កាលវិភាគដឹកជញ្ជូនអាចត្រូវបានកំណត់ដោយក្រុមហ៊ុន ដើម្បីមានឥទ្ធិពលលើតម្លៃដែលត្រូវទូទាត់ជូនកសិករ • កង្វះគម្លាភាពដោយអចេតនាក្នុងការរកឃើញតម្លៃ • ការបាត់បង់ភាពបត់បែននៅក្នុងជម្រើសសហគ្រាស
-------------------	--	---

ចំណុចបន្ទាប់ទៀតបង្ហាញអំពីបទពិសោធន៍លម្អិតដែលបានចងក្រងទុកជាឯកសារនៅប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ី ប្រទេសឡាវ ប្រទេសមីយ៉ាន់ម៉ា ប្រទេសថៃ និងប្រទេសវៀតណាម។

៣.២.១ ប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ី

ប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ីត្រូវបានគេស្គាល់ថាជាប្រទេសកសិកម្មដែលមានផ្ទៃដីកសិកម្មប្រហែល ៤៧ លានហិកតា ឬប្រហែល ៧៤ ភាគរយនៃផ្ទៃដីសរុប។ គេចាត់ថ្នាក់ទំនិញកសិកម្មជាដំណាំស្បៀង ដំណាំសាករ ឬកម្ម ដំណាំដែលមានតម្លៃ និងបសុសត្វ។ វិស័យកសិកម្មជាវិស័យសេដ្ឋកិច្ចដ៏សំខាន់មួយនៅ ប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ី។ ដើម្បីបង្កើនសមត្ថភាពប្រកួតប្រជែង

កសិករឥណ្ឌូនេស៊ី បានកែលម្អទិដ្ឋភាពខុសៗគ្នាជាច្រើននៃវិស័យកសិកម្ម។ យោងតាមករណីសិក្សាអំពីកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៅកោះបាលីប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ី ខណៈពេលដែល កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាដែលមានប្រវត្តិដ៏យូរលង់ណាស់មកហើយភាគច្រើនត្រូវបានអនុវត្តនៅក្នុងដំណាំដែលមានតម្លៃតាមបែបប្រពៃណី។ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា គឺជាគោលគំនិតថ្មីមួយសម្រាប់កោះបាលី។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ការអនុវត្តស្រដៀងគ្នា ឬការអនុវត្តដែលមានសមមូល ត្រូវបានប្រើប្រាស់កាលពីអតីតកាល។ កិច្ចសន្យាជាលាយលក្ខណ៍អក្សរផ្លូវការមិនត្រូវបានអនុវត្តទូទៅនោះទេ ដោយសារបញ្ហាអក្ខរកម្ម និងដោយសារសម្ពាធក្នុងសហគមន៍ដែលតែងតែបំពេញតាមកិច្ចព្រមព្រៀងជាពាក្យសម្តី។ មូលដ្ឋាននៃកិច្ចសន្យា គឺជាកិច្ចព្រមព្រៀងផ្ទាល់មាត់ ឬការយោគយល់ទៅវិញទៅមក។ ដោយសារហេតុផលមួយចំនួន ជាពិសេសតម្លៃពលកម្ម និងតម្លៃដី

ផ្ដើមមានកម្រិតខ្ពស់ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅបាលី ពុំមានភាពទូលំទូលាយ ដូចនៅផ្នែកផ្សេងទៀតនៃប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ីនោះទេ។ ឧទាហរណ៍ដ៏ជោគជ័យ រួមមាន កិច្ចសន្យាជាស្រូវពូជពោតគ្រាប់ និងមាន់យកសាច់។ ក៏មានឧទាហរណ៍នៃភាពជាដៃគូមិនសូវផ្លូវការ ដែលទទួលបានជោគជ័យផងដែរ រួមមាន សហគមន៍កសិករ និងពាណិជ្ជករដែលផ្គត់ផ្គង់បន្លែ និងផ្លែឈើសម្រាប់វិស័យទេសចរណ៍ និងផ្សារទំនើប។

គំរូកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាចំនួនបួនប្រភេទ ត្រូវបានរកឃើញជាទូទៅនៅប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ី៖ ភាពជាដៃគូបែបប្រាក់ និងផ្គត់ផ្គង់ (Plasma-Nucleus Partnership) ក្នុងការចុះកិច្ចសន្យាបន្ត ការប្រមូលផល និងទូទាត់ប្រាក់ និងកិច្ចសហប្រតិបត្តិការ (IISD ឆ្នាំ២០១២)។ គំរូទីមួយគឺភាពជាដៃគូបែបប្រាក់ផ្គត់ផ្គង់នៃកោសិកា ភាពជាដៃគូ “នៃផ្នែកសំខាន់ និងផ្នែកបន្ទាប់បន្សំ” ដែលទម្រង់ដ៏ពេញនិយមបំផុតនៃការព្រមព្រៀងគ្នាអំពី កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ី។ គ្រោងការណ៍នេះត្រូវបានផ្តល់ឥណទាន រួមជាមួយការពង្រឹងសុខុមាលភាពរបស់កសិករខ្នាតតូច ឬប្រាក់ស្នាក់នៅ តាមរយៈភាពជាដៃគូដែលពួកគេបង្កើតជាមួយក្រុមហ៊ុនកសិកម្ម។ នៅក្រោមគំរូនេះ កសិពាណិជ្ជកម្មតែងតែផ្តល់ធាតុចូល ដូចជា ដើមទុន គ្រាប់ពូជ ដី ថ្នាំសម្លាប់សត្វល្អិត និងជំនាញបច្ចេកទេស ដល់កសិករ ឬសហគមន៍កសិករ។ កសិករខ្នាតតូចដែលចូលរួមក្នុងការព្រមព្រៀងនេះ តាមធម្មតា ត្រូវបានតម្រូវឱ្យផលិតទំនិញតាមតម្រូវការ ក្នុងបរិមាណ គុណភាព និងតម្លៃដែលបានព្រមព្រៀងគ្នា។

គំរូទីពីរនៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាគឺការចុះកិច្ចសន្យាបន្ត។ ការចុះកិច្ចសន្យាបន្តសំដៅទៅលើកិច្ចព្រមព្រៀងរវាងក្រុមហ៊ុនកសិពាណិជ្ជកម្ម និងភាគីទីបីនៅក្នុងខ្សែច្រវាក់អាហារ។ ក្រុមហ៊ុនកសិពាណិជ្ជកម្ម តាមធម្មតា ចុះកិច្ចសន្យាបន្តលើការផលិតកសិផល ដល់កសិករខ្នាតតូច ដោយផ្អែកលើបរិមាណ គុណភាព និងតម្លៃដែលបានព្រមព្រៀងគ្នាជាមុន។ សម្រាប់អ្នកចុះកិច្ចសន្យា ការរៀបចំកិច្ចសន្យានៅតែបន្តផ្តល់តម្លៃពលកម្មទាប និងបរិយាកាសការងារកាន់តែមានប្រសិទ្ធភាពប៉ុន្តែក៏មានហានិភ័យផងដែរ ដូចជាគុណភាព និងការចែកចាយផលិតផល។ សម្រាប់កសិករការរៀបចំកិច្ចសន្យា បន្តផ្តល់អត្ថប្រយោជន៍ដល់ផលិតកម្ម ការណែនាំបច្ចេកទេស និងការគ្រប់គ្រងការផ្គត់ផ្គង់វត្ថុធាតុដើម ហើយក្នុងករណីខ្លះ ពួកគេអាចទទួលបានជំនួយបន្ថែមពីរដ្ឋាភិបាល។ ទោះយ៉ាងណាក៏ដោយ វាក៏មានហានិភ័យសម្រាប់កសិករផងដែរ ដូចជាការទូទាត់យឺត ការគ្រប់គ្រងមិនត្រឹមត្រូវ និងតម្លៃទាប។

ទីបី ជាទូទៅការប្រមូលផល និងការទូទាត់ប្រាក់បៀវត្សរ៍កើតឡើងនៅក្នុងផលិតកម្មកសិកម្មខ្នាតតូច។ វាពាក់ព័ន្ធនឹងពាណិជ្ជករក្នុងស្រុកដែលផ្តល់ឥណទានដល់កសិករខ្នាតតូចដើម្បីទិញធាតុចូល។ នៅពេលប្រមូលផល កសិករនឹងតម្រូវឱ្យសងប្រាក់កម្ចីរបស់ពួកគេវិញ តាមចំនួនដែលកំណត់ដោយថ្លៃដើមឥណទាន និងតម្លៃទីផ្សារជាក់ស្តែង។ ទម្រង់នៃភាពជាដៃគូបានជួយដោះ

ស្រាយការលំបាកដែលកសិករខ្នាតតូចជួបប្រទះជាញឹកញាប់ក្នុងការទទួលបានឥណទាន។

ចុងក្រោយ កិច្ចសហប្រតិបត្តិការ Kerja Sama Operationa (KSO) តាមធម្មតា ពាក់ព័ន្ធនឹងក្រុមហ៊ុនដែលដើរតួជាអ្នកចុះកិច្ចសន្យា ដែលផ្តល់ធាតុចូល និងថ្លៃសេវាដល់កសិករជាមួយនឹងការប្រើប្រាស់ដី ជាធម្មតាគឺទៅតាមតម្លៃដីនៅលើទីផ្សារក្នុងរយៈពេលមួយ ឬច្រើនរដូវ។ គំរូនេះគឺទូទាត់ប្រាក់នៅពេលចាប់ផ្តើមកិច្ចសន្យា(ជាធម្មតាជាមួយនឹងការទូទាត់ជាសាច់ប្រាក់កម្រិតខ្ពស់) ដែលការទូទាត់ជាមូលដ្ឋានត្រូវបានបញ្ចូលទឹកប្រាក់ អាស្រ័យលើលទ្ធផលក្នុងការប្រមូលផល។

បើនិយាយពីទំនិញកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាម្ចាស់គឺជាទំនិញសំខាន់ក្នុងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ី។ មានក្រុមហ៊ុនរហូតដល់ ៣៥៦ ដែលបានចុះហត្ថលេខាលើកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាជាមួយនឹងបរិមាណនាំចេញប្រមាណចំនួន ៧០០ លានដុល្លារ (ឆ្នាំ២០១៩) ដែលនាំចេញទៅកាន់ប្រទេសគោលដៅមួយចំនួនដូចជា វៀតណាម ចិន ម៉ាឡេស៊ី ហុងកុង និងឥណ្ឌា ហើយក្រុមហ៊ុននេះផ្តល់ការងារដល់ប្រជាជនដល់ទៅ ៣០ លាននាក់។ ផលិតផល កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ធំទីពីរគឺ កៅស៊ូធម្មជាតិ។ ក្នុងឆ្នាំ ២០១៩ ការផលិតកៅស៊ូធម្មជាតិសរុបនៅក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ីមានចំនួនប្រមាណ ៣.៤ លានតោន (អ្នកផលិតកៅស៊ូធម្មជាតិធំជាងគេទី ២ នៅលើពិភពលោក) ជាមួយនឹងថ្លៃដីសរុបចំនួន ៣.២ លានហិកតា (មជ្ឈមណ្ឌលអាស៊ានជប៉ុន ឆ្នាំ ២០២១)។ គួរឲ្យសោកស្តាយ មានទំនិញកសិកម្មគួរឲ្យកត់សម្គាល់មួយចំនួន រួមមាន អង្ករគ្រាប់ គ្រាប់ពោត និងមាន់សាច់ ដែលផលិតក្រោមគ្រោងការណ៍កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ហើយវាទំនងជាទទួលបានភាពជោគជ័យជាង ក្នុងការធ្វើជាផ្លូវការ (កិច្ចសន្យាជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ) នៅខណៈពេលដែលថ្លៃឈើ (ថ្លៃត្រសក់ស្រូវ និងមង្គុត) និងបន្លែ (ខ្នុំ) ទំនងជាកិច្ចសន្យាមិនសូវផ្លូវការដោយផ្ទាល់មាត់។

យោងតាមការសិក្សាមួយផ្សេងទៀតដែលធ្វើឡើងនៅប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ីដោយមជ្ឈមណ្ឌលអូស្ត្រាលីសម្រាប់ការស្រាវជ្រាវកសិកម្មអន្តរជាតិ (ACIAR) នៅឆ្នាំ២០១០ ដោយផ្អែកលើការសម្ភាសន៍ចំនួន២០០ បានបង្ហាញថាមានកិច្ចសន្យាជាច្រើនប្រភេទដែលអាចផ្តល់អត្ថប្រយោជន៍ទៅវិញទៅមកទាំងកសិករខ្នាតតូច និងកសិពាណិជ្ជកម្ម។ ក្រុមហ៊ុន និងកសិករឥណ្ឌូនេស៊ីទទួលបានអត្ថប្រយោជន៍ចម្បងពី កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា៖ ការត្រឡប់មកមានដើមទុនកាន់តែច្រើន និងតម្រូវការកម្លាំងពលកម្មកាន់តែខ្លាំង។ កសិពាណិជ្ជកម្ម បានគូសបញ្ជាក់បន្ថែមអំពីរបៀបដែលការចរចាកិច្ចសន្យាអាចមានតម្លៃថ្លៃ (ដោយសារថ្លៃដីមិនត្រឹមត្រូវ ការចំណាយលើដំណើរការ និងការរក្សាទំនាក់ទំនងជាមួយកសិករខ្នាតតូច) ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ការចំណាយនេះមានកម្រិតទាបគ្រប់គ្រាន់ដែលអាចឱ្យកសិករនៅតែទទួលបានប្រាក់ចំណេញ។

រដ្ឋាភិបាលបានដើរតួនាទីយ៉ាងសកម្មក្នុងការលើកទឹកចិត្តកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅកម្រិតម៉ាក្រូ និងមីក្រូ។ នៅកម្រិតម៉ាក្រូ វាបានចាប់ផ្តើមកែលម្អបរិយាកាសពាណិជ្ជកម្ម ដែលមានកិច្ចសន្យា

ថែមទាំងអាចសម្រេចបាននូវការកែលម្អបន្ថែមតាមរយៈបទប្បញ្ញត្តិធនាគារ ការរៀបចំឥណទាន កសិកម្ម បទប្បញ្ញត្តិស្តីពីការវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស គោលនយោបាយប្រកួតប្រជែង គោលនយោបាយនាំចេញ និងគោលនយោបាយពន្ធដារ សម្រាប់សាជីវកម្មពហុជាតិ និងក្រុមហ៊ុននាំចេញ។ កំណែទម្រង់នៅកម្រិតមីក្រូ ដើម្បីជួយសម្រួលដល់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាដែលត្រូវបានអនុវត្តគឺការបណ្តុះបណ្តាល ការធ្វើមជ្ឈត្តកម្មលើវិវាទ ការអនុវត្តការស្រាវជ្រាវ និងការផ្តល់សេវាបន្ថែម។ ការស្រាវជ្រាវនេះបានផ្តល់អនុសាសន៍ដល់រដ្ឋាភិបាលក្នុងការបន្តតួនាទីដែលមានភាពអំណោយផលរបស់ខ្លួន និងជាពិសេស វាសង្កត់ធ្ងន់លើសារសំខាន់នៃការផ្តល់កម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាលដល់កសិករខ្នាតតូច នៅក្នុងវិស័យនានា ដូចជា អក្ខរកម្ម គណនេយ្យ និងការគ្រប់គ្រងសាច់ប្រាក់ ដើម្បីកាត់បន្ថយការប្រាស្រ័យទាក់ទងដែលបង្កការភ័ន្តច្រឡំ និងវិធីក្រៅផ្លូវការនៅក្នុងកិច្ចសន្យា។

ឯកសារវិទ្យាសាស្ត្រស្តីពីកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៅក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ី បង្ហាញអំពីហានិភ័យនិងអត្ថប្រយោជន៍ជាច្រើនសម្រាប់វិនិយោគិន និងសហគមន៍មូលដ្ឋាន។ នៅក្នុងករណីមួយចំនួន កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា បានផ្តល់ជូនកសិករនូវលទ្ធភាពទទួលបានទីផ្សារកាន់តែប្រសើរជាងមុន ប្រាក់ឈ្នួលមានស្ថេរភាពជាងមុន និងជំនួយក្នុងទម្រង់ជាឥណទាន ធាតុចូល និងជំនាញ។ ទោះបីយ៉ាងណាក៏ដោយ បញ្ហាជុំវិញការកំណត់តម្លៃត្រឹមត្រូវ ស្តង់ដារផលិតផល និងគុណភាពនៃទិន្នផលជាប់លាប់ បាននាំឱ្យមានបញ្ហានៅក្រោមការព្រមព្រៀងទាំងនេះ។

៣.២.២ ប្រទេសឡាវ

គោលបំណងរបស់រដ្ឋាភិបាលក្នុងវិស័យកសិកម្ម ដូចមានចែងក្នុងផែនការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចសង្គមជាតិ លើកទី៦ (២០០៦-២០១០) រួមមាន "ការបន្តផ្លាស់ប្តូរចរន្តសម្ព័ន្ធកសិកម្ម និងសេដ្ឋកិច្ចជនបទឆ្ពោះទៅរកការលើកកម្ពស់កសិកម្មពាណិជ្ជកម្ម" ។ ពិសេសជាងនេះទៀត ផែនការនេះចែងថា "គំនិតផ្តួចផ្តើមឯកជន រួមទាំងអ្នកវិនិយោគបរទេស និងពាណិជ្ជករមកពីប្រទេសជិតខាង ដើម្បីលើកកម្ពស់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ជាពិសេសផ្នែកសាករវប្បកម្ម និងដំណាំដើមឈើត្រូវបានលើកទឹកចិត្ត"។

សបប. ឡាវ បានផ្សព្វផ្សាយកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាថាជាគោលនយោបាយយុទ្ធសាស្ត្រដើម្បីកែលម្អប្រាក់ចំណូលកសិកម្ម ធ្វើទំនើបកម្មកសិកម្ម និងជាជម្រើសគួរជាទីពេញចិត្ត សម្រាប់ការធ្វើកសិកម្ម ឬសម្បទានក្នុងទ្រង់ទ្រាយ ធំៗ ដូច្នោះ រដ្ឋាភិបាលបានគូសបញ្ជាក់ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ថាជាជម្រើសដ៏គួរឲ្យពេញចិត្តចំពោះដីសម្បទាន និងចម្ការ ហើយបានដាក់ចេញនូវគោលនយោបាយកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា "២+៣" ដែលអនុវត្តយ៉ាង

គំរូគ្រប់គ្រងជ្រោយនៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា (គោលនយោបាយ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ២ + ៣)

មូលធន	កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា	
ដីធ្លី	២	ផលិតករ
ពលករ ប្រាក់	+	
បច្ចេកវិទ្យា ទីផ្សារ	៣	អ្នកទិញ

ទូលំទូលាយនៅទូទាំងប្រទេស។ ពាក្យ "២+៣" តំណាងឱ្យភាពជាដៃគូដែលមាននៅក្នុង កសិករជាប់កិច្ចសន្យា ដែលវិនិយោគិន និងអ្នកភូមិគួរតែចែករំលែកទំនួលខុសត្រូវ និងអត្ថប្រយោជន៍។ ក្រោមកិច្ចសន្យាដ៏សាមញ្ញមួយ កសិករចូលរួមចំណែក ២ យ៉ាងគឺដី និងកម្លាំងពលកម្ម ចំណែកអ្នកវិនិយោគចូលរួមចំណែក ៣ រឿង ធាតុចូល ដំបូន្មានបច្ចេកទេស និងលទ្ធភាពទទួលបានទីផ្សារ (FAO ឆ្នាំ២០០៧)។ គោលនយោបាយនេះសង្កត់ធ្ងន់លើការចែករំលែកការចំណាយ និងអត្ថប្រយោជន៍ដល់កសិពាណិជ្ជកម្មឧស្សាហកម្ម (វិនិយោគិន) និងកសិករ និងធ្វើឱ្យមានលំហូរនៃការវិនិយោគយ៉ាងច្រើនពីប្រទេសជិតខាង និងអ្នកពាក់ព័ន្ធផ្សេងទៀតក្នុងផលិតកម្ម និងកែច្នៃផលិតផលកសិកម្មទៅជាផលិតផលកម្រិតមធ្យម និងចុងក្រោយសម្រាប់ការនាំចេញ និងការប្រើប្រាស់ក្នុងស្រុកសម្រាប់ដំណាំសំខាន់ៗ ដូចជាដំឡូងមី កៅស៊ូ ពោត អំពៅ និងបន្លែជាដើម (ក្រសួងផែនការ និងវិនិយោគ ឆ្នាំ២០១៤)។

បន្ថែមពីលើគំរូខាងលើ ឧទាហរណ៍ផ្សេងទៀតនៃគំរូកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាដែលបានអនុវត្តនៅក្នុងប្រទេសឡាវ (IISD ឆ្នាំ២០១២) ។ គំរូមជ្ឈការត្រូវបានអនុវត្តជាមួយពោតផ្អែម និងផ្លែឈើក្នុងស្រុក ហើយពាណិជ្ជករដំណើរការក្រោមការរៀបចំនេះក្នុងខេត្តរៀងចំនួន ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងរោងចក្រកែច្នៃ ឬវេចខ្ចប់ និងទិញពីកសិករក្រោមកិច្ចសន្យាផ្លូវការ។ គំរូអចលនទ្រព្យស្នូល ត្រូវបានអនុវត្តជាមួយការដាំអំពៅនៅភាគខាងត្បូងនៃប្រទេសឡាវ ជាកន្លែងដែលកសិករទទួលបានការទាក់ទងឱ្យដាំអំពៅ ដើម្បីបន្ថែមលើចម្ការរបស់អ្នកវិនិយោគ។ គំរូពហុភាគីត្រូវបានមើលឃើញតាមរយៈអ្នកវិនិយោគ កសិករ និងអង្គការផ្សេងទៀតដែលពាក់ព័ន្ធនឹងកិច្ចសន្យានៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា (ឧ. កិច្ចសន្យាដាំពោតនៅខេត្តបកែវ)។ គំរូក្រៅផ្លូវការត្រូវបានអនុវត្តជាមួយក្រុមហ៊ុនតូចៗដែលប្តេជ្ញាទិញផលិតផលពីកសិករម្នាក់ៗ ដោយមានកិច្ចសន្យាក្រៅផ្លូវការ ឬដោយពាក្យសម្តី (ឧទាហរណ៍៖ ទីផ្សារពោតនៅហ្វូងណាមថា)។ គំរូអន្តរការី គឺធ្វើឡើងតាមរយៈឈ្នួញកណ្តាលដែលប្រមូលផលពីកសិករ ហើយលក់ឱ្យអ្នកវិនិយោគ (ឧ. ការដាំម្ទេសនៅខេត្តបកែវ)។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ការអនុវត្តកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាភាគច្រើនរវាងកសិករ និងពាណិជ្ជករតូចតាចក្នុងប្រទេសឡាវ មិនស្ថិតក្នុងការរៀបចំផ្លូវការទេ ប៉ុន្តែដំណើរការនៅក្រៅព្រំដែនច្បាប់ តាមរយៈកិច្ចព្រមព្រៀងជាពាក្យសម្តី ឬកិច្ចព្រមព្រៀងក្រៅផ្លូវការ (Soukhamthat ឆ្នាំ២០១៥)។

រំបកគំហើញពី NERI² (២០១៥) លើផលប៉ះពាល់នៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា លើភាពក្រីក្របាន បង្ហាញថា កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ជាទូទៅបានអនុវត្តតាមគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាល ហើយដំណាំសំខាន់ៗរបស់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា បង្ហាញពីការកើនឡើងផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុលើសពី បន្ទាត់នៃភាពក្រីក្រ និងមានភាពខុសប្លែកគ្នាយ៉ាងខ្លាំងក្នុងចំណោមដំណាំផ្សេងៗគ្នា។ កិច្ចសន្យា ជោគជ័យសម្រាប់ដំណាំបែបនេះ ជាធម្មតានឹងត្រូវបានធ្វើឡើងដោយអ្នកទិញដែលផ្តល់តម្លៃលើ ការផ្គត់ផ្គង់ដែលមានស្ថេរភាព និងគុណភាពខ្ពស់ជាងតម្លៃទាប។ កិច្ចសន្យាក៏អាចមានលក្ខណៈ សមរម្យសម្រាប់ដំណាំទំនិញដូចជា ពោត ចេក និងដំឡូងមី ដែលបង្ហាញពីការទទួលបានហិរញ្ញ វត្ថុលើសពីបន្ទាត់ភាពក្រីក្រ និងមានភាពខុសប្លែកគ្នាយ៉ាងខ្លាំងក្នុងចំណោមដំណាំផ្សេងៗគ្នា។ កសិករនៅតែអាចទទួលបានផលចំណេញជាវិជ្ជមានទោះបីជាមានបញ្ហាមួយចំនួនដែលពាក់ព័ន្ធ ជាមួយ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ក៏ដោយ ឧទាហរណ៍ ថ្លៃជួលដីមិនអំណោយផល ការកំណត់តម្លៃ លើទិន្នផលដំណាំ ការចំណាយខ្ពស់នៃការឈូសឆាយដីដែលផ្គត់ផ្គង់ដោយអ្នកវិនិយោគ ហើយ កសិករជាច្រើនមិនយល់ពីព័ត៌មានលម្អិតនៃ កិច្ចសន្យាដែលត្រូវបានចុះហត្ថលេខា។ មានការ ព្រួយបារម្ភថាប្រសិនបើវាមិនត្រូវបានគ្រប់គ្រងយ៉ាងប្រុងប្រយ័ត្ន ភាពទន់ខ្សោយជាច្រើនរបស់ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា អាចនាំឱ្យកសិករត្រូវបានកេងប្រវ័ញ្ច (NERI ២០១៥)។

កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា គឺជាយុទ្ធសាស្ត្រមួយដែលមានសក្តានុពលក្នុងការធ្វើទំនើបកម្មកសិកម្ម និងកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រនៅជនបទក្នុងប្រទេសឡាវ។ យោងតាម UNDP (ឆ្នាំ២០១៥) ភស្តុតាង ពីករណីសិក្សាបានបង្ហាញថា កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ជាទូទៅធ្វើតាមគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋា ភិបាល ប៉ុន្តែមានភាពទន់ខ្សោយមួយចំនួនដែលបណ្តាលឱ្យកសិករត្រូវបានកេងប្រវ័ញ្ច។ លើក លែងតែករណីពិសេសៗ ដូចជាដំឡូងមី ជាដើម កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នាំទៅរកការកាត់បន្ថយ ភាពក្រីក្រនៅតាមជនបទ។ ការវិនិយោគកសិកម្មខ្នាតធំតាមបែបពាណិជ្ជកម្ម ទំនងជាអាចធ្វើឱ្យ ធនធានដីធ្លីចុះអន់ថយ និងប៉ះពាល់ដល់បរិស្ថាន លើកលែងតែមានវិធានការសមស្របណាមួយ ចំណាយផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចរបស់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា អាចមានចំនួនច្រើនជាងកំណើនសេដ្ឋកិច្ច។

៣.២.៣ ប្រទេសមីយ៉ាន់ម៉ា

សម្រាប់ករណីនៃគ្រោងការណ៍កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យារបស់ប្រទេសមីយ៉ាន់ម៉ា បង្ហាញអំពីទម្រង់ ផលិតកម្មថ្មីដែលទាក់ទងគ្នា ដោយសារបរិបទនយោបាយ និងសេដ្ឋកិច្ចដ៏លំបាករបស់ប្រទេស ក៏ដូចជាភាពលំអៀងរបស់រដ្ឋាភិបាល និងវិស័យឯកជន ដែលប្រឆាំងនឹងកសិករ^៣។ ទោះជាយ៉ាង

² វិទ្យាស្ថានស្រាវជ្រាវសេដ្ឋកិច្ចជាតិ ក្រសួងផែនការ និងការវិនិយោគ ប្រទេសឡាវ
² វិទ្យាស្ថានស្រាវជ្រាវសេដ្ឋកិច្ចជាតិ ក្រសួងផែនការនិងការវិនិយោគ ប្រទេសឡាវ
³ ឧទាហរណ៍៖ ក្រុមហ៊ុនចិនដែលវិនិយោគលើការផលិតកៅស៊ូ ក្រោមកម្មវិធីជំនួសអាគៀនរបស់ប្រទេសចិន ប្រើប្រាស់គ្រោងការណ៍ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅភាគខាងជើងប្រទេសឡាវ ប៉ុន្តែពីផ្នែកលើគំរូសម្បទានខ្នាតធំ សម្រាប់ភាគខាងជើងនៃប្រទេសមីយ៉ាន់ម៉ា (សូមមើល Kramer, T. និង K. Woods ឆ្នាំ២០១២)

ណាក៏ដោយប្រទេសមីយ៉ាន់ម៉ាព្យាយាមពង្រីកកសិករខ្នាតតូចរបស់ខ្លួនទៅក្នុងខ្សែច្រវាក់ផ្គត់ផ្គង់ កសិផលក្នុងតំបន់ និងពិភពលោក។ ជាលទ្ធផល ក្រុមហ៊ុនសកលមួយចំនួន ទីភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៍ រដ្ឋបាលបរទេស និងស្ថាប័នហិរញ្ញវត្ថុអន្តរជាតិបានប្តេជ្ញាចិត្តអនុវត្តគ្រោងការណ៍ កសិកម្មតាម កិច្ចសន្យា ។ គួរកត់សម្គាល់ថាកិច្ចព្រមព្រៀង កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាភាគច្រើនត្រូវបានអនុវត្ត ទាំងប្រភេទ ផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការ ឬកិច្ចសន្យាជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងពាក្យសម្តី ទោះបីជាគំរូ ផ្សេងទៀតដែលបានណែនាំដោយ FAO អនុវត្តនៅក្នុងប្រទេសមីយ៉ាន់ម៉ាក៏ដោយ។

នៅខែមករា ឆ្នាំ២០២០ ក្រសួងកសិកម្ម បសុសត្វ និងធារាសាស្ត្រមីយ៉ាន់ ម៉ា (MoALI) បានប្រកាសអំពីនីតិវិធីប្រតិបត្តិការស្តង់ដារ (SOP) សម្រាប់ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា។ គោលបំណងនៃ SOP គឺពង្រឹងកិច្ចសហ ប្រតិបត្តិការ និងការប្រព្រឹត្តទៅរវាងភាគីពាក់ព័ន្ធ (កសិករ វិស័យឯកជន និងរដ្ឋាភិបាល) ដើម្បីអនុវត្តតាមការណែនាំដូចមានចែងនៅខាងក្រោម។

កសិករត្រូវតែមានឯកសារភស្តុតាងនៃកម្មសិទ្ធិដីធ្លីរឹងមាំនិងមានការសិក្សាអំពីលក្ខខណ្ឌនៃកិច្ច សន្យាជាមុន និងការសិក្សាលម្អិត ដើម្បីមានការយល់ដឹងយ៉ាងច្បាស់អំពីនីតិវិធីនានា។ កសិករ ត្រូវអនុវត្តតាមស្តង់ដារកសិកម្មល្អ ដើម្បីទទួលបានគុណភាពផលិតផលដែលបានព្រមព្រៀង។ ធាតុចូលកសិកម្មត្រូវប្រើសម្រាប់តែតំបន់ដីដែលបានព្រមព្រៀង ដូចមានចែងក្នុងកិច្ចសន្យាជាក់ លាក់។ យោងតាមកិច្ចសន្យាដែលបានព្រមព្រៀង ទាំងចំនួនដំណាំដែលស្មើនឹងតម្លៃដែលបាន គាំទ្រ ឬចំនួនដំណាំដែលផលិតទាំងអស់ ត្រូវតែលក់ទៅឱ្យអ្នកចុះកិច្ចសន្យាក្នុងតម្លៃដែលបាន ធានា។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ដំណាំអតិរេកលើសពីចំនួនដែលបានកំណត់នៅតែអាចលក់ បានដោយសេរី។

វិស័យឯកជនត្រូវតែពន្យល់ពីនីតិវិធីលម្អិតនៃអាជីវកម្ម ប្រាក់ចំណេញ ច្បាប់ និងបទប្បញ្ញត្តិដល់ កសិករ និងរដ្ឋាភិបាលពាក់ព័ន្ធមុននឹងបញ្ចប់កិច្ចសន្យា។ ជាងនេះទៅទៀត វិស័យឯកជនត្រូវតែ បានបណ្តុះបណ្តាលឱ្យយល់អំពីធាតុចូល និងចំណាយលើកសិកម្ម សម្រាប់ការផលិតរបស់ក សិករ។ សម្រាប់អាជីវកម្មផលិតគ្រាប់ពូជ គ្រាប់ពូជដែលផលិតទាំងអស់ត្រូវតែត្រួតពិនិត្យដោយ នាយកដ្ឋានពាក់ព័ន្ធ ដើម្បីស្នើសុំការបញ្ជាក់អំពីគ្រាប់ពូជ។ ក្រុមហ៊ុនក៏ទទួលខុសត្រូវចំពោះការ ចំណាយសម្រាប់ដំណើរការការធ្វើតេស្តដែលត្រូវការសម្រាប់ការបញ្ជាក់។ ជាថ្មីម្តងទៀត យោង តាមកិច្ចសន្យា ទាំងចំនួនដំណាំ ឬគ្រាប់ពូជ ស្មើនឹងតម្លៃដែលបានគាំទ្រ ឬចំនួនដំណាំ ឬគ្រាប់ ពូជដែលផលិតទាំងអស់ត្រូវតែទិញក្នុងតម្លៃដែលបានព្រមព្រៀងគ្នា។ ភាគីទាំងពីរត្រូវតែចុះហត្ថ លេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀងមួយនៅចំពោះមុខអ្នកទទួលខុសត្រូវមកពីនាយកដ្ឋានពាក់ព័ន្ធនៃរដ្ឋាភិ បាលមីយ៉ាន់ម៉ា។

នាយកដ្ឋានពាក់ព័ន្ធរបស់រដ្ឋាភិបាលមីយ៉ាន់ម៉ា មានតួនាទីសំខាន់មួយក្នុងការត្រួតពិនិត្យការងារ ដើម្បីត្រួតពិនិត្យការអនុវត្តនីតិវិធីច្បាប់របស់រដ្ឋ។ នៅពេលដែលភាគីពាក់ព័ន្ធក្នុង កសិកម្មតាម

កិច្ចសន្យា បំពានកិច្ចព្រមព្រៀង នាយកដ្ឋានមានទំនួលខុសត្រូវក្នុងការសម្របសម្រួល និងដោះស្រាយបញ្ហាស្របតាមលក្ខខណ្ឌកិច្ចព្រមព្រៀង។ សម្រាប់អាជីវកម្មផលិតគ្រាប់ពូជ ពួកគេធានាបាននូវគុណភាពស្តង់ដារ ហើយក្រុមហ៊ុនអនុវត្តតាមច្បាប់គ្រាប់ពូជ ច្បាប់ និងបទប្បញ្ញត្តិ ការណែនាំ ការជូនដំណឹង និងនីតិវិធីដែលកំណត់ដោយរដ្ឋាភិបាល។ ជាងនេះទៅទៀត នាយកដ្ឋានពាក់ព័ន្ធ ត្រូវតែត្រួតពិនិត្យស្របតាមប្រព័ន្ធត្រួតពិនិត្យការចូលរួមរបស់ភាគីពាក់ព័ន្ធ។ លើសពីនេះ អាជីវកម្មទាំងនេះត្រូវប្រកាសអំពីស្តង់ដារគុណវុឌ្ឍិ ច្បាប់ និងបទប្បញ្ញត្តិ និងព័ត៌មានអំពី ទីផ្សារក្នុងស្រុក និងទីផ្សារនាំចេញ។

ឯកសារដែលបានត្រួតពិនិត្យពីកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅប្រទេសមីយ៉ាន់ម៉ា បានលើកឡើងអំពីតម្រូវការក្នុងការកែលម្អការអនុវត្តកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅក្នុងប្រទេស ដោយបានបញ្ជាក់ថាមិនគួរគិតថាកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាជាដំណោះស្រាយដើម្បីលុបបំបាត់ភាពក្រីក្រនៅតាមជនបទនោះទេ ហើយការអនុវត្តនេះមានន័យចំពោះតែទំនិញមួយចំនួននៅក្នុងទីផ្សារមួយចំនួនប៉ុណ្ណោះ (Grow អាស៊ី ឆ្នាំ ២០១៨)។ លើសពីនេះទៀត ក៏ដូចជានៅក្នុងប្រទេសដទៃទៀតដែរ នៅពេលដែល ត្រូវបានគ្រប់គ្រងមិនបានត្រឹមត្រូវ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅក្នុងប្រទេសមីយ៉ាន់ម៉ាបាននាំឱ្យមានបញ្ហាជាច្រើនរួមទាំងការរំលោភបំពានអំណាច ការបរាជ័យទីផ្សារ ការលក់ ផលប៉ះពាល់បរិស្ថាន និងយេនឌ័រ និងការធ្លាក់ចុះនៃប្រាក់ចំណូល។ ដូច្នេះហើយ អ្នកជំនាញបានដាក់ចេញនូវអនុសាសន៍ជាបន្តបន្ទាប់ ដើម្បីធានាបានជោគជ័យរបស់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា។ ទីមួយ ពួកគេស្វិតស្វិនដើម្បីការរៀបចំក្រុមកសិករ ដែលនឹងជួយសម្រួលដល់គម្រោងចែករំលែកប្រាក់ចំណេញសមធម៌បន្ថែមទៀតក្នុងចំណោមកសិករ អន្តរការី (តំណាងក្នុងតំបន់ក្នុងករណីនេះ) និងអ្នកចុះកិច្ចសន្យា។ ទីពីរ ពួកគេសង្កត់ធ្ងន់អំពីរបៀបដែលវិស័យសាធារណៈត្រូវកែលម្អហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធជនបទសម្រាប់ការតភ្ជាប់កាន់តែប្រសើរឡើង និងលើកកម្ពស់ពាណិជ្ជកម្មស្របច្បាប់។ ទីបី លើសពីការជំរុញការវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស (FDI) និងកសិពាណិជ្ជកម្ម។ រដ្ឋាភិបាលមីយ៉ាន់ម៉ាត្រូវបានលើកទឹកចិត្តឱ្យផ្តោតលើកិច្ចព្រមព្រៀងនៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ដែលអនុគ្រោះដល់កសិករដែលខ្សត់ធនធាន។

អង្គរគឺជាទំនិញដ៏សំខាន់សម្រាប់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅប្រទេសមីយ៉ាន់ម៉ា។ នៅខែមិថុនា ឆ្នាំ ២០២០ រដ្ឋាភិបាលបានចាប់ផ្តើមជួយកសិករស្រូវ ចរចាកិច្ចព្រមព្រៀងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាជាមួយក្រុមហ៊ុនកសិកម្មសម្រាប់ការដាំដុះជាង ៨០,០០០ ហិកតា ដើម្បីរក្សាផលិតភាព និងប្រាក់ចំណូលរបស់កសិករ។ លើសពីនេះ រដ្ឋាភិបាលក៏បានដំឡើងតម្លៃអង្ករអប្បបរមា ដែលឥឡូវបានកំណត់នៅតម្លៃ ៣១៦ ដុល្លារសម្រាប់រាល់ ១០០ កន្ត្រក (មានទម្ងន់ ២ តោន)។ ពោលគឺជាទំនិញសំខាន់សម្រាប់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាផងដែរ។ ពោលជាង ៤០០,០០០ ហិកតាស្ថិតនៅក្រោមការរៀបចំរបស់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ហើយផែនការនេះនឹងត្រូវបានពង្រីកជាង ៥០% ក្នុងរយៈពេល ៥ ឆ្នាំខាងមុខនៃ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា និងនាំចេញជាចម្បងទៅកាន់ប្រទេសចិន និង

ប្រទេសថៃ (Thura Swiss, ២០២១)។ មានទំនិញមួយចំនួនដែលបង្កើតឡើងតាមគ្រោងការណ៍ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា រួមមានសណ្តែក និងគ្រាប់សណ្តែក បន្លែ កាហ្វេ ល្ង និងផ្លែឈើ។

មេរៀនដែលទទួលបានរៀនពីកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា របស់ប្រទេសមីយ៉ាន់ម៉ាគឺ ទោះបីជាវិស័យ ឯកជនយល់ថាកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ជាឧបករណ៍សម្រាប់គ្រប់គ្រងវត្ថុធាតុដើមក៏ដោយ ក៏រដ្ឋា ភិបាលចាត់ទុកជាផ្លូវមួយក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍ទីផ្សារ ផ្ទេរបច្ចេកវិទ្យា និងផ្តល់ធាតុចូលដល់កសិករ។ មានតែក្រុមហ៊ុនមួយចំនួនប៉ុណ្ណោះដែលអនុវត្តកិច្ចសន្យាជាលាយលក្ខណ៍អក្សរជាផ្លូវការជាមួយ កសិករម្នាក់ៗ ខណៈពេលដែលក្រុមហ៊ុនផ្សេងទៀតអនុវត្តកិច្ចសន្យាជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬ ពាក្យសម្តីជាមួយក្រុមកសិករ។ ជាទូទៅ កសិករខ្នាតតូចទទួលបានធាតុចូលកសិកម្ម និងជំនួយ បច្ចេកទេសពីក្រុមហ៊ុនជាប់កិច្ចសន្យា ហើយពួកគេមានលទ្ធភាពទទួលបានទីផ្សារមានស្ថេរភាព ជាងបើប្រៀបធៀបទៅនឹងប្រព័ន្ធផលិតកម្មធម្មតា។ ដំណើរការចុះកិច្ចសន្យា និងការចូលរួមរបស់ ភាគីទីបី គឺជាគន្លឹះសម្រាប់ភាពជោគជ័យ និងភាពស្មើគ្នានៃការរៀបចំ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា។ ដើម្បីដោះស្រាយវិវាទទាក់ទងនឹងការបំពានលើកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នីតិវិធីតុលាការជាធម្មតា មានតម្លៃថ្លៃពេកសម្រាប់អ្នកផលិត។ ដូច្នេះ កិច្ចសន្យាត្រូវរួមបញ្ចូលធនធានដែលមិនស្របតាម ច្បាប់ ដែលមានក្នុងមូលដ្ឋានសម្រាប់ការដោះស្រាយវិវាទ។ ភាគីទីបីត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការ ពាក់ព័ន្ធក្នុងករណីមានវិវាទណាមួយ (FAO & IISD, ២០១៨)។

៣.២.៤ ប្រទេសថៃ

យោងតាមការពិនិត្យឯកសារវិទ្យាសាស្ត្រផ្សេងៗគ្នា បង្ហាញថា នៅប្រទេសថៃ ដែលជាអ្នកត្រួសត្រាយផ្លូវ កសិកម្មតាមកិច្ច សន្យា មួយ នៅតំបន់អាស៊ី បានមើលឃើញថា ខ្លួនបានអនុវត្ត យ៉ាងទូលំទូលាយ និងយ៉ាងខ្លាំងក្លា ភាគច្រើនដោយសារតែ ការលើកកម្ពស់យ៉ាងសកម្ម នៃយន្តការសម្របសម្រួលផលិត កម្ម និងទីផ្សារកសិកម្ម ដោយរដ្ឋ ចាប់តាំងពីពាក់កណ្តាល ទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៨០ មកម៉្លោះ (Singh ឆ្នាំ២០២១) ។

កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា គឺជាយន្តការមួយក្នុងចំណោមយន្តការដែលអាចជួយកសិករខ្នាតតូចឱ្យ ទទួលបានទីផ្សារខ្សែច្រវាក់ផ្គត់ផ្គង់ទំនើប និងជួយធ្វើឱ្យប្រាក់ចំណូលរបស់ពួកគេមានស្ថេរភាព (Sriboonchitta, S. និង Wiboonpoongse, A. ឆ្នាំ២០០៨)។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក្នុងករណី មួយចំនួន កសិករ ឬក្រុមហ៊ុនមិនបានបំពេញកាតព្វកិច្ចរបស់ពួកគេនោះទេ។ ការស្វែងយល់អំពី ទម្លាប់អនុវត្តល្អបំផុត ដែលស្ថិតនៅក្រោមការរៀបចំកិច្ចសន្យាខុសៗគ្នា និងកត្តាដែលរួមចំណែក ដល់ភាពជោគជ័យ ផ្តល់ការយល់ដឹងយ៉ាងជ្រៅជ្រះ ដល់អ្នកបង្កើតគោលនយោបាយ នៅក្នុងការ ធ្វើនិយ័តកម្ម និងការលើកកម្ពស់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា។

រដ្ឋាភិបាលបានធ្វើឲ្យគោលគំនិតកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា មានភាពជឿនលឿន ចាប់តាំងពីឆ្នាំ ១៩៨៧ មកម៉្លោះ ហើយវាត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយយ៉ាងទូលំទូលាយ ក្នុងអំឡុងពេលអនុវត្តផែនការ អភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច និងសង្គមលើកទីប្រាំមួយរបស់ប្រទេសថៃ (ឆ្នាំ១៩៨៦-១៩៩១)។ ចាប់តាំងពី ទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៩០ មក មានទំនោរនៃការកើនឡើង ឆ្ពោះទៅកាន់ការអនុវត្តកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា។ វិទ្យាស្ថាន ADB (ឆ្នាំ២០០៨) បានធ្វើការសិក្សាយ៉ាងហ្មត់ចត់លើគម្រោងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៅប្រទេសថៃ ហើយការស្រាវជ្រាវរបស់ពួកគេបង្ហាញថា កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាអាចត្រូវបានប្រើជាជំហានមធ្យមក្នុងការផ្លាស់ប្តូរពីការ ចិញ្ចឹមជីវិតទៅជាផលិតកម្មបែបទំនើ ទោះបីយ៉ាងណាក៏ដោយ ប្រទេសនេះទទួលបានលទ្ធផលចម្រុះ។ អ្វីដែលធ្វើឲ្យការអនុវត្ត កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យារបស់ប្រទេសថៃខុសពីប្រទេសដទៃទៀតនៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍គឺអន្តរាគមន៍ និងការផ្សព្វផ្សាយយ៉ាងខ្លាំងក្លារបស់រដ្ឋាភិបាលថៃក្នុងវិស័យនេះ។ ចំណុចនេះត្រូវបានពន្យល់ដោយធម្មជាតិរបស់ប្រទេសថៃថាជាប្រទេសនាំចេញកសិផលដែលនាំឱ្យអាជីវកម្មកសិកម្មត្រួតត្រាលើការបង្កើតគោលនយោបាយ។ ជាមួយនឹងវិស័យកសិកម្មដែលគ្របដណ្តប់លើឆាកនយោបាយរបស់ប្រទេសថៃ កំណើនកសិកម្ម និងជះផលដល់ការអភិវឌ្ឍន៍កាន់តែប្រសើរឡើងត្រូវបានសម្រេចនៅក្នុងឧស្សាហកម្មនេះ។

កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា គឺជាធាតុសំខាន់មួយនៃផែនការអភិវឌ្ឍន៍របស់រដ្ឋាភិបាលថៃ ដែលឆ្លុះបញ្ចាំងពីយុទ្ធសាស្ត្រនៃការអភិវឌ្ឍន៍កសិកម្មរបស់ពួកគេដែលដឹកនាំដោយវិស័យឯកជន (វិទ្យាស្ថាន ADB, ២០០៨)។ អ្នកនិពន្ធមួយចំនួនបានចង្អុលបង្ហាញថា រដ្ឋាភិបាលបានពឹងផ្អែកខ្លាំងពេកលើវិស័យឯកជនក្នុងការផ្តល់នូវបច្ចេកវិទ្យាថ្មីតាមរយៈការអនុវត្ត កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា (ដែលមិនតែងតែជោគជ័យ) ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ គន្លឹះដែលដកចេញពីការអនុវត្តបំផុតរបស់គំរូប្រទេសថៃនៅក្នុងកំណើនកសិកម្មតាមរយៈកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា គឺវិស័យឯកជននៅក្នុងប្រទេសថៃបានដើរតួយ៉ាងសំខាន់ប្រសិនបើពុំមានតួនាទីនាំមុខទេនោះ ជាពិសេសនៅពេលមានអន្តរកម្មជាមួយកសិករ។

នៅក្នុងប្រទេសថៃ គ្មានគំរូប្រភេទណាមួយដែលដំណើរការល្អជាក់លាក់សម្រាប់ដំណាំណាមួយនោះទេ។ វាពឹងផ្អែកលើបរិបទ ដូចជាប្រភេទដំណាំ ធនធានរបស់អ្នកទិញនិងកសិករ និងទំនាក់ទំនងនិងបទពិសោធន៍របស់កសិករដែលចូលរួមក្នុងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា។ លក្ខណៈនៃភាពជោគជ័យ ចាត់ថ្នាក់តាមគំរូកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា។ ទីមួយ គំរូមជ្ឈការ គឺជាគំរូសម្របសម្រួលតាមទិសដៅបញ្ជីដែលអ្នកឧបត្ថម្ភទិញដំណាំពីកសិករ និងដំណើរការ ឬកញ្ចប់ និងទីផ្សារផលិតផល (ឧ. ឧស្សាហកម្មស្ករថៃ)។ ទីពីរ អចលនទ្រព្យស្នូល គឺជាបម្រែបម្រួលនៃគំរូមជ្ឈការ។ ក្នុងករណីនេះ អ្នកឧបត្ថម្ភគម្រោងក៏ជាម្ចាស់ និងគ្រប់គ្រងចម្ការអចលនវត្ថុផងដែរ ដែលជាធម្មតានៅជិតរោងចក្រកែច្នៃ (អង្ករ បង្កា ជ្រូក និងអាជីវកម្មចិញ្ចឹមមាន់)។ លើសពីនេះ គំរូពហុភាគីជាធម្មតាពាក់ព័ន្ធនឹងស្ថាប័ននីតិប្បញ្ញត្តិ និងក្រុមហ៊ុនឯកជនដែលចូលរួមគ្នាជាមួយកសិករ។ កសិ

កម្មតាមកិច្ចសន្យាពហុភាគី អាចមានអង្គការដាច់ដោយឡែក ដែលទទួលខុសត្រូវលើការផ្តល់ ឥណទាន ការផលិត ការគ្រប់គ្រង ដំណើរការ និងទីផ្សារ (សណ្តែកសៀង សណ្តែកបៃតង ពោត ផ្អែម កាបូត ផ្ទៃ ស្ពៃណាច ជាដើម)។ លើសពីនេះទៅទៀត គំរូក្រៅផ្លូវការអនុវត្តចំពោះសហគ្រិនម្នាក់ៗ ឬក្រុមហ៊ុនតូចៗ ដែលជាធម្មតាធ្វើកិច្ចសន្យាផលិតកម្មក្រៅផ្លូវការសាមញ្ញជាមួយកសិករ តាមរដូវ ជាពិសេសសម្រាប់ដំណាំ (ឧទាហរណ៍ បន្លែ សណ្តែក ប៉េងប៉ោះ បន្លែស្រស់ ឬស្ពៃក្តោប។ល។ លើសពីនេះ គំរូអន្តរការី គឺ ល្អសម្រាប់អ្នកលក់នៅតំបន់ដាច់ស្រយាល និងថ្លៃដឹកជញ្ជូន ទាប។ លើសពីនេះ គំរូនេះពង្រឹងអង្គភាពរបស់កសិករតាមរយៈការប្រមូលផលិតកម្ម និងយន្តការ គ្រប់គ្រង (ស្រូវសីវាង ទំពាំងបារាំង ចេក និងពោត)។ គំរូមួយទៀតក៏ត្រូវបានអនុវត្តនៅក្នុង ប្រទេសថៃផងដែរ ដែលហៅថា៖ គំរូកូនកាត់ ដែលរួមបញ្ចូលគ្នារវាងអចលនវត្ថុអន្តរការី និង អចលនទ្រព្យស្នូល។ គំរូកូនកាត់នេះអនុវត្តតែក្នុងករណីផ្លែចេក Hom Thong (Pornsiri ឆ្នាំ ២០២១)។

អត្ថប្រយោជន៍របស់កសិករខ្នាតតូចពីកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាត្រូវបានគូសបញ្ជាក់ថាកសិកម្មតាម កិច្ចសន្យា អាចជួយក្នុងការរួមបញ្ចូលកសិករខ្នាតតូចទៅក្នុងខ្សែច្រវាក់តម្លៃទំនើប និងផ្តល់ឱ្យពួក គេនូវឱកាសដើម្បីឈានទៅដល់ទីផ្សារកាន់តែទូលំទូលាយ ដូចជាទីផ្សារនាំចេញ និងពាណិជ្ជ កម្មលក់រាយទំនើប។ នៅពេលដែលតម្លៃត្រូវបានធានា ដូច្នោះកសិករអាចកាត់បន្ថយហានិភ័យ តម្លៃ ហើយពួកគេអាចទទួលបានប្រាក់ចំណូលកើនឡើងពីតម្លៃ និងទិន្នផលដែលប្រសើរឡើង។ ជាងនេះទៅទៀត កសិករអាចទទួលបានបច្ចេកវិទ្យាទំនើប ជំនាញ និងចំណេះដឹងសម្រាប់ បច្ចេកទេសកសិកម្ម។ នៅពេលដែលអ្នកទិញជាសហគមន៍កសិករដែលចុះកិច្ចសន្យាអាចទទួល បានឥណទាន។ សហគមន៍ក៏និងផ្តល់សំណងជាសាច់ប្រាក់ក្នុងករណីមានគ្រោះធម្មជាតិ ដូចជា ខ្យល់ខ្លាំងជាដើម។ អត្ថប្រយោជន៍មួយទៀតនៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាគឺការពង្រឹងមូលធនសង្គម របស់ក្រុមកសិករ និងលើកកម្ពស់ការគ្រប់គ្រងសកម្មភាពក្រុមឆ្ពោះទៅរកសកម្មភាពក្រោយការ ប្រមូលផល។ វាត្រូវបានគេជឿថាក្រុមអ្នកផលិតនឹងធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវអំណាចចរចាតាមរយៈ យន្តការកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា។

ជាអកុសល ឧបសគ្គសំខាន់ៗមួយចំនួនសម្រាប់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៃប្រទេសថៃ បង្ហាញថា កសិដ្ឋានថៃភាគច្រើនគឺជាតំបន់ដាំដុះខ្នាតតូច។ កសិករប្រឈមនឹងការចំណាយលើការផលិត កាន់តែខ្ពស់ ដោយសារតម្លៃធាតុចូលកសិកម្ម និងកម្លាំងពលកម្មខ្ពស់។ តម្លៃពលកម្មបានកើន ឡើងយ៉ាងខ្លាំងដោយសារកង្វះកម្លាំងពលកម្ម ដែលបណ្តាលមកពីការផ្លាស់ប្តូរនៃវិស័យកសិកម្ម និងភាពចាស់ជរា។ មានកសិករខ្នាតតូចដែលខ្វះកម្លាំងពលកម្មក្នុងគ្រួសារ ចំណេះដឹង និង បច្ចេកវិជ្ជា ដែលធ្វើឱ្យផលិតភាពកសិកម្មទាប។ តម្លៃនៃបច្ចេកវិទ្យានៅតែខ្ពស់ពេកដើម្បីបង្ហាញពី ភាពត្រឹមត្រូវនៃការទទួលបានផលិតភាពបន្ថែមនៃកសិដ្ឋានតូចៗ។ លើសពីនេះ កសិករ ឬក្រុម កសិករតិចតួចណាស់ដែលអាចផ្គត់ផ្គង់ផលិតផលដែលបំពេញតាមស្តង់ដារខ្ពស់នៃផ្សារទំនើប

(Poapongsakorn and Bunyasiri, ២០១៧)។

យន្តការដោះស្រាយជម្លោះនៅក្នុងប្រទេសថៃ កើតឡើងភាគច្រើនទាក់ទងនឹងគុណភាពផលិតផល។ នៅពេលដែលគុណភាពនៃផលិតផលទាបជាងកិច្ចព្រមព្រៀងនោះក្រុមហ៊ុនកាត់បន្ថយតម្លៃ។ កសិករជាប់កិច្ចសន្យាអាចចរចាភិក្ខុសន្យាជាមួយក្រុមហ៊ុនដោយផ្អែកលើឱកាសដ៏ល្អបំផុតរបស់ពួកគេរហូតដល់ឆ្នាំ ២០១៧។ បន្ទាប់ពីច្បាប់ស្តីពីការជំរុញ និងការអភិវឌ្ឍន៍កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ត្រូវបានអនុម័តតាំងពីឆ្នាំ ២០១៧ ប្រតិបត្តិការកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ត្រូវតែស្ថិតនៅក្រោមច្បាប់នេះ។ នៅពេលដែលវិវាទកើតឡើងក្នុងការអនុវត្តកិច្ចព្រមព្រៀងនៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ប្រសិនបើភាគីណាមួយមានបំណងចង់ដកទៅរកដំណើរការសម្រុះសម្រួលវិវាទ ភាគីកិច្ចសន្យាទាំងពីរត្រូវចាប់ផ្តើមដំណើរការសម្រុះសម្រួលវិវាទជាមុនសិន ដូចដែលមានចែងក្នុងច្បាប់នេះ មុននឹងបញ្ជូនវិវាទទៅមជ្ឈត្តកម្ម ឬនាំយកសកម្មភាពនៅចំពោះមុខ តុលាការ (ផ្នែកទី ២៩) ។ ចំពោះយន្តការដោះស្រាយវិវាទដោយដំណាង អ្នកចុះកិច្ចសន្យារៀបចំកិច្ចប្រជុំទល់មុខគ្នារវាងអ្នកចុះកិច្ចសន្យា និងកសិករ ដើម្បីជូនដំណឹងដល់ពួកគេអំពីទីផ្សារ និងស្ថានភាពផលិតកម្ម និងការចរចាតម្លៃ។ ដើម្បីដោះស្រាយ ឬកាត់បន្ថយជម្លោះ ក្រុមហ៊ុនផ្តល់ជូនបង្កើនការចុះទៅត្រួតពិនិត្យដល់កសិដ្ឋានរបស់បុគ្គលិក កាន់តែញឹកញាប់ និងបញ្ជាក់ពីព័ត៌មានរបស់នាយកដ្ឋានស្រូវ។ រដ្ឋាភិបាលអាចជួយក្នុងយន្តការដោះស្រាយជម្លោះ។ អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងខេត្តដើរតួជាអន្តរការីក្នុងការសម្របសម្រួលដោយបើកចំហភាគីទាំងពីរ (កសិករ និងអ្នកចុះកិច្ចសន្យា) ដើម្បីពិភាក្សាអំពីតម្លៃផលិតកម្ម និងប្រតិបត្តិការ។ ភាគីទាំងពីរអាចស្វែងរកតម្លៃដែលពេញចិត្ត។ ចំពោះលទ្ធផលនៃការសម្រុះសម្រួលវិវាទ ត្រូវធ្វើឡើងជាកិច្ចព្រមព្រៀងសម្របសម្រួល។ ក្នុងករណីដែលភាគីមិនឯកភាពគ្នា វិវាទនឹងត្រូវលើកលែង ប៉ុន្តែមិនដកហូតសិទ្ធិរបស់ភាគីក្នុងការនាំសំណុំរឿងទៅតុលាការ។ ចំណុចមួយទៀត គឺករណីដែលកសិកររងគ្រោះច្រើននោះ នាយកដ្ឋានការពារសិទ្ធិ និងសេរីភាពនឹងអនុវត្ត។ ទោះបីជាច្បាប់នេះបានចូលជាធរមានអស់រយៈពេល ៥ ឆ្នាំក៏ដោយ ក៏នៅតែមានបញ្ហាប្រឈមសម្រាប់ការអនុវត្តការលើកកម្ពស់ និងការអភិវឌ្ឍន៍ច្បាប់នេះ។ នេះអាចជាបណ្តាញសនៃសហគ្រិនកសិពាណិជ្ជកម្មមួយចំនួនដែលបែងចែកកិច្ចសន្យា ឬស្វែងរកវិធីផ្សេងទៀត ដើម្បីជៀសវាងការអនុវត្តស្របតាមច្បាប់នេះ (ឆ្នាំ២០២១)។

មេរៀនមួយចំនួនដែលដកស្រង់ចេញពីការពិនិត្យឯកសារវិទ្យាសាស្ត្រផ្សេងទៀតត្រូវបានសង្ខេបដូចខាងក្រោម។ ក្រុមហ៊ុនចុះកិច្ចសន្យា និងកសិករមានទំនាក់ទំនងរយៈពេលវែងក្នុងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ភាគីទាំងពីរមានការយល់ដឹងអំពីស្តង់ដារគុណភាព ដូច្នេះវាមិនសូវបង្កជម្លោះនិងថែរក្សាស្ថេរភាពទីផ្សារ។ លើសពីនេះទៀត ការលើកទឹកចិត្តលើតម្លៃក៏អាចជំរុញកសិករឱ្យផលិតផលិតផលដែលមានគុណភាពខ្ពស់។ ការចែករំលែកព័ត៌មានអំពីតម្រូវការផលិតកម្មស្រុក និងអន្តរជាតិ តម្លៃទីផ្សារ និងដៃគូប្រកួតប្រជែង ក៏ដូចជាការផ្តល់បុព្វលាភនៃតម្លៃបន្ថែមក្នុងអំឡុងពេលដែលតម្លៃទីផ្សារឡើងខ្ពស់ អាចជួយកាត់បន្ថយការលក់ចំណែកទៅឲ្យអ្នកផ្សេង ដែលខុស

ពីកិច្ចសន្យា។ ចំណុចមួយទៀតត្រូវបានស្នើថា ការត្រួតពិនិត្យយ៉ាងជិតស្និទ្ធក្នុងតែធ្វើឡើងតាមរយៈសេវាកម្មបន្ថែម និងការឆ្លើយតបទាន់ពេលវេលាដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហា និងដើម្បីកសាងទំនុកចិត្តសម្រាប់ភាគីទាំងពីរ។ លើសពីនេះ រដ្ឋាភិបាល និងសាកលវិទ្យាល័យមានតួនាទីសំខាន់ក្នុងការផ្តល់ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ គាំទ្រការស្រាវជ្រាវ អភិវឌ្ឍន៍ និងការផ្ទេរចំណេះដឹង និងបច្ចេកវិទ្យាតាមរយៈការពង្រឹងការកសាងសមត្ថភាពរបស់ក្រុមកសិករ។ ជាមូលដ្ឋាន ពួកគេអាចដើរតួជាអ្នកសម្របសម្រួលរវាងក្រុមហ៊ុន និងកសិករ បង្កើនទំនុកចិត្តដែលភាគីទាំងពីរមាននៅក្នុងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា។ ជាចុងក្រោយ បច្ចេកវិទ្យា ICT រួមចំណែកធ្វើឱ្យតម្លៃទីផ្សារ និងព័ត៌មានទីផ្សារកាន់តែប្រសើរឡើងសម្រាប់កសិករ។

សរុបមក កសិករខ្នាតតូចដែលចូលរួមក្នុងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ទទួលបានអត្ថប្រយោជន៍ពីការទទួលបានទីផ្សារជាមួយនឹងតម្លៃធានា ប្រាក់ចំណូលស្ថិរភាព និងការទទួលបានការគាំទ្រផ្នែកបច្ចេកទេសតាម រយៈសេវាកម្មបន្ថែម។ ពួកគេក៏អាចរៀនអំពីបច្ចេកទេសផលិតកម្មថ្មី និងទទួលបានឥណទាន ឬធាតុចូលពីអ្នកចុះកិច្ចសន្យាផងដែរ។ ទោះយ៉ាងណាក៏ដោយ បញ្ហាប្រឈមបានកើតឡើងក្នុងអំឡុងពេលអនុវត្ត កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ។ ដើម្បីផ្សារភ្ជាប់បញ្ហានេះ រដ្ឋាភិបាល និងទីភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៍មានតួនាទីសំខាន់ក្នុងការអនុវត្តក្របខ័ណ្ឌគោលនយោបាយដែលមានស្រាប់ និងផ្តល់ការគាំទ្របន្ថែមទៀតដល់ក្រុមកសិករ។

៣.២.៥ ប្រទេសវៀតណាម

កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ត្រូវបានណែនាំជាផ្លូវការនៅប្រទេសវៀតណាមក្នុងឆ្នាំ ២០០២ នៅពេលដែលរដ្ឋាភិបាលវៀតណាមបានចេញសេចក្តីសម្រេចនេះ។ រដ្ឋាភិបាលក៏បានចេញគោលនយោបាយពាក់ព័ន្ធជាច្រើន ដើម្បីគាំទ្រដល់ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ដូចជាខ្សែច្រវាក់តម្លៃហិរញ្ញប្បទាន ការធានារ៉ាប់រង និងការទាក់ទាញការវិនិយោគឯកជនក្នុងវិស័យកសិកម្ម។

កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាមានចំនួន៤ប្រភេទសំខាន់ៗ រួមមាន គំរូពហុភាគី គំរូមជ្ឈការ គំរូអចលនទ្រព្យស្នូល និងគំរូអន្តរការី និងគំរូក្រៅផ្លូវការដែលត្រូវបានអនុវត្តនៅប្រទេសវៀតណាម (Lonn, P. និង Chem, P. ឆ្នាំ២០២១)។ ទោះបីយ៉ាងណាក៏ដោយ ពុំមានគំរូជាក់លាក់នៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ដែលសមរម្យសម្រាប់ទំនិញជាក់លាក់ ទីតាំង និងកសិករនោះទេ ហើយប្រភេទនីមួយៗមានគុណសម្បត្តិ និងគុណវិបត្តិរៀងៗខ្លួន។ គំរូពហុភាគីទំនងជាសមស្របបំផុតសម្រាប់កសិករខ្នាតតូច នៅខណៈពេលដែលគំរូមជ្ឈការ ជាញឹកញាប់រួមបញ្ចូលសហគ្រាសខ្នាតធំ ជាពិសេសក្រុមហ៊ុនបរទេស និងក្រុមហ៊ុនអាជីវកម្មមុន និងកសិករដែលមានជីវភាពធូរធារ។ នៅក្នុងគំរូអចលនវត្ថុស្នូល អ្នកឧបត្ថម្ភ ជាញឹកញាប់ ធ្លាប់ជាកសិដ្ឋានរបស់រដ្ឋ ហើយពួកគេត្រូវបាន

ផ្តល់ជូននូវទ្រព្យម្ចាស់ ហើយដីដែលបែងចែកឡើងវិញ ត្រូវបានដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់កសិករ។ គំរូអន្តរការី និងគំរូក្រៅរដ្ឋការ គឺផ្អែកលើកិច្ចសន្យាជាពាក្យសម្តី ឬការទុកចិត្តគ្នាក្នុងចំណោមប្រភេទផ្សេងៗគ្នានៃដៃគូកិច្ចសន្យា។ ជាទូទៅមិនមានគំរូជាក់លាក់នៃ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ដែលសមរម្យលើផលិតផលជាក់លាក់ ទីតាំង និងកសិករ។ នៅប្រទេសវៀតណាម កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា គ្របដណ្តប់លើទំនិញកសិកម្មសំខាន់ៗស្ទើរទាំងអស់ រួមមានអង្ករ ពោត ជំងឺឈើ កាហ្វេ កៅស៊ូ ម្រេច ស្វាយចន្ទី ដូង ផ្លែឈើ និងបន្លែ។ល។ ប្រភេទ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នីមួយៗមានគុណសម្បត្តិ និងគុណវិបត្តិរៀងៗខ្លួន។

កត្តាជោគជ័យសំខាន់ៗសម្រាប់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៅក្នុងប្រទេសវៀតណាមបង្ហាញថាសហគ្រាសបង្ហាញពីសារៈសំខាន់របស់ពួកគេក្នុងការផ្តល់នូវសម្ភារធាតុចូលសមស្រប ការណែនាំបច្ចេកទេស យន្តការត្រួតពិនិត្យ ការទិញទំនិញ និងការធានាប្រាក់ចំណូលរបស់កសិករ។ ទន្ទឹមនឹងនេះ សហករណ៍ និងក្រុមកសិករដើរតួជាស្ថានភាពសហគ្រាស និងកសិករ។ សហគមន៍ដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការគ្រប់គ្រង រៀបចំកសិករ និងចែករំលែកពីការអនុវត្តក្នុងចំណោមសមាជិករបស់ពួកគេ។ មិនតែប៉ុណ្ណោះ សហគមន៍អាចគាំទ្រសហគ្រាសក្នុងការត្រួតពិនិត្យស្តង់ដារគុណភាព សម្របសម្រួលកាលវិភាគប្រមូលផល ធានាដល់ការចែកចាយផលិតផលតាមកិច្ចសន្យា និងរក្សាការឯកភាពគ្នាក្នុងចំណោមកសិករលក្ខខណ្ឌកិច្ចសន្យា។ ជាចុងក្រោយ ការគាំទ្ររបស់រដ្ឋបាលមូលដ្ឋាន ក្នុងនាមជាភាគីទីបីដែលទទួលស្គាល់ និងគោរពកិច្ចសន្យា រួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការផ្តួចផ្តើម និងលើកកម្ពស់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ក្នុងលក្ខខណ្ឌនៃផលិតកម្មកសិកម្ម និងការលក់។

បទពិសោធន៍ដែលបានចងក្រងជាឯកសារពីប្រទេសវៀតណាម បង្ហាញពីឧទាហរណ៍មួយទៀតនៃតួនាទីសំខាន់ៗរបស់រដ្ឋាភិបាលក្នុងការលើកកម្ពស់ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា។ ជាក់ស្តែង នៅប្រទេសវៀតណាម រដ្ឋាភិបាលបានអនុវត្តគោលនយោបាយជាក់លាក់ និងវិធានការច្បាប់ ហើយវាបានផ្តល់សេវាកម្មគាំទ្រ និងការលើកទឹកចិត្ត (ឧទាហរណ៍៖ ឥណទានពី VBARD ការសាងសង់ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ និងទីផ្សារអោយមានភាពប្រសើរឡើង) ដែលនាំឱ្យទទួលបានជោគជ័យដល់ភាគីពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា។ កត្តាជោគជ័យដែលលេចឡើងរួមមាន៖ ការសរសេរកិច្ចសន្យាប្រកបទំនួលខុសត្រូវច្បាស់លាស់សម្រាប់ភាគីទាំងពីរ ការផ្តល់ធាតុចូល និងចំណេះដឹងបច្ចេកទេស និងយន្តការដោះស្រាយវិវាទប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព (ក្រសួងកសិកម្ម និងអភិវឌ្ឍន៍)។

កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា គ្របដណ្តប់លើផលិតផលកសិកម្មសំខាន់ៗស្ទើរតែទាំងអស់ក្នុងប្រទេសវៀតណាម ចាប់ពីអង្ករ ពោត ជំងឺឈើ កៅស៊ូ ម្រេច ស្វាយចន្ទី អំពៅ ដូង ផ្លែឈើ និងបន្លែ។ ដល់បសុសត្វ ព្រៃឈើ និងផលិតផលនេសាទ (ibid)។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ អត្ថប្រយោជន៍នៃ

ការអនុវត្ត កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ហាក់ដូចជាមានការប្រែប្រួលទៅតាមទំនិញដែលកំពុងសិក្សា ឧទាហរណ៍៖ ករណីសិក្សាបានបង្ហាញថា ប្រសិទ្ធភាពបច្ចេកទេសក្នុងការផលិតតែរបស់កសិករ ជាប់កិច្ចសន្យា គឺខ្ពស់ជាងកសិករប្រភេទផ្សេងទៀតជិត ៥ ភាគរយ ហើយកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា មានឥទ្ធិពលវិជ្ជមានលើផលិតភាពតែនៅក្នុងខេត្តដែលបានសិក្សា។ លទ្ធផលទាំងនេះមិនអាច យល់បានទេ ជាពិសេស ដោយសារតែភាពចម្រុះនៃភូមិសាស្ត្រ ឬអាកាសធាតុដែលមាននៅក្នុង ប្រទេស។

ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយបញ្ហាប្រឈមមួយចំនួនបានកើតឡើងក្នុងអំឡុងពេលអនុវត្តកសិកម្ម តាមកិច្ចសន្យា។ កិច្ចសន្យាទាក់ទងនឹងផលិតផលកសិកម្មបង្ហាញពីការអនុវត្តច្បាប់ទាបរវាងអ្នក លក់ និងអ្នកទិញ។ ទន្ទឹមនឹងនេះ តួនាទីនៃសាមគ្គីភាពរវាង "ភាគីទាំងបួន" ក៏មិនមានភាពតឹង តែង ឬស៊ីច្រវាក់គ្នាដែរ។ រដ្ឋាភិបាលមិនមានទណ្ឌកម្មជាក់លាក់ដើម្បីដាក់ទណ្ឌកម្មលើការបំពាន កិច្ចសន្យារវាងភាគីទាំងនោះ។ ដូច្នេះ ការបំពានកិច្ចសន្យារវាងសហគ្រាស និងកសិករកើតឡើង នៅពេលដែលមានការប្រែប្រួលតម្លៃទីផ្សារ ឬការប្រើប្រាស់។ លើសពីនេះ បញ្ហាផលិតកម្មតូច តាច ខ្វះថវិកា ការអនុវត្តកសិកម្មថយក្រោយ កម្រិតអប់រំទាប និងកង្វះបទពិសោធន៍ផលិតកម្ម ជាពិសេសសមត្ថភាពគ្រប់គ្រងសេដ្ឋកិច្ចគ្រួសារក៏ជះឥទ្ធិពលយ៉ាងខ្លាំងដល់ការអភិវឌ្ឍន៍កសិកម្ម តាមកិច្ចសន្យា នៅក្នុងប្រទេសវៀតណាម (ធនាគារពិភពលោក ឆ្នាំ២០១៦)។

ជារឿយៗ ជម្លោះរវាងសហគ្រាសនិងកសិករទៅនឹងស្តង់ដារគុណភាព និងតម្លៃ DARD An Giang បានបង្ហាញថាជម្លោះនៃកិច្ចសន្យាកើតឡើងនៅពេលដែលគុណភាពផលិតផលមិនឆ្លើយ តបទៅនឹងតម្រូវការរបស់សហគ្រាស ឬនៅពេលដែលតម្លៃទីផ្សារប្រែប្រួលធៀបនឹងតម្លៃក្នុងកិច្ច សន្យា។ ប្រសិនបើតម្លៃទីផ្សារកើនឡើង កសិករជាប់កិច្ចសន្យាត្រូវបានល្បួងឱ្យលក់ផលិតផល របស់ពួកគេនៅលើទីផ្សារជាជាងលក់ឱ្យអ្នកទិញដែលមានឈ្មោះក្នុងកិច្ចសន្យា។ ទន្ទឹមនឹងនេះ សហគ្រាសព្យាយាមចាត់ថ្នាក់ការធ្វើតេស្តគុណភាពផលិតផលដើម្បីកាត់បន្ថយតម្លៃដែលពួកគេ ត្រូវបង់ជូនកសិករក្រោមកិច្ចសន្យា ជាពិសេសនៅពេលដែលតម្លៃទីផ្សារធ្លាក់ចុះ ឬនៅពេលដែល លក្ខខណ្ឌអាកាសធាតុមានឥទ្ធិពលវិជ្ជមានលើគុណភាពផលិតផល។

មានយន្តការដោះស្រាយជម្លោះមួយចំនួននៅវៀតណាម នៅពេលដែលគុណភាពផលិតផលមិន ឆ្លើយតបនឹងតម្រូវការរបស់សហគ្រាស ឬតម្លៃទីផ្សារ ភាគីដែលចូលរួមព្យាយាមពិភាក្សាអំពីវិធី កាត់បន្ថយការបាត់បង់សេដ្ឋកិច្ច។ ក្នុងករណីដែលមិនអាចដោះស្រាយបាន ទោះបីជាមានការ ចរចាក៏ដោយ ភាគីទាំងពីរអាចស្វែងរកការគាំទ្រក្នុងការបញ្ជូនរឿងនេះទៅកាន់តុលាការដោយ ប្រើច្បាប់ដែលពាក់ព័ន្ធ។ ចំណុចមួយទៀតគឺថា ភាគីកិច្ចសន្យាជាធម្មតាយប់អនុវត្តកិច្ចសន្យា ជំនួសឱ្យការចរចា ឬដោះស្រាយតាមប្រព័ន្ធច្បាប់ ដោយសារការចំណាយខ្ពស់ និងរយៈពេល ពាក់ព័ន្ធ។ ដើម្បីកាត់បន្ថយជម្លោះ ក្រុមហ៊ុនចាត់តាំងបុគ្គលិកបច្ចេកទេសដើម្បីណែនាំ និងត្រួត

ពិនិត្យការដាំដុះដំណាំដោយផ្ទាល់។

មេរៀនដែលទទួលបានពី កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៅក្នុងប្រទេសវៀតណាមបង្ហាញថាលក្ខខណ្ឌ ច្បាស់លាស់ និងសាមញ្ញនៅក្នុងកិច្ចសន្យាជាមួយនឹងលក្ខខណ្ឌនៃការចែករំលែកហានិភ័យ និង យន្តការដោះស្រាយជម្លោះត្រូវបានរួមបញ្ចូល។ ការគាំទ្រដល់កសិករឱ្យយល់ដឹងអំពីលក្ខខណ្ឌ នានាជាញឹកញាប់កើតឡើងតាមរយៈការពិភាក្សាដោយបើកចំហ និងការចូលរួម ដំណើរការនេះ ត្រូវការពេលវេលា ប៉ុន្តែនេះគឺជាមធ្យោបាយតែមួយគត់ដើម្បីធ្វើឱ្យកសិករយល់ដឹងបានត្រឹមត្រូវ អំពីអត្ថប្រយោជន៍នៃកិច្ចសន្យា ដើម្បីគាំទ្រដល់ការអនុវត្តប្រកបដោយនិរន្តរភាពនៃកសិកម្មតាម កិច្ចសន្យា។ ទីពីរ ការជ្រើសរើសដៃគូឯកជនដែលមានសក្តានុពល និងសមត្ថភាពគ្រប់គ្រាន់ក្នុង លក្ខខណ្ឌនៃការគាំទ្រផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ និងបច្ចេកទេសគឺសំខាន់។ សហគ្រាសដែលចូលរួមក្នុង កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា គួរតែពិចារណាអំពីសមត្ថភាពផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ពួកគេទាក់ទងនឹងការផ្គត់ ផ្គង់សម្ភារៈបញ្ចូល ការណែនាំបច្ចេកទេស និងយន្តការត្រួតពិនិត្យ មុនពេលចូលរួមក្នុងគំរូ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា។ ជាងនេះទៅទៀត ការប្តេជ្ញាចិត្តរយៈពេលវែងរបស់អ្នកចុះកិច្ចសន្យាគួរ តែត្រូវបានបង្កើតឡើង ជាពិសេសនៅក្នុងគំរូរួមផ្សំការ ព្រោះកសិករជាប់កិច្ចសន្យាក្នុងគំរូនេះ ច្រើនតែត្រូវការការវិនិយោគខ្ពស់ក្នុងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធផលិតកម្ម។ ជាក់ស្តែង ការវិនិយោគរយៈ ពេលវែងក៏តម្រូវឱ្យសហគ្រាសរៀបចំផែនការប្រើប្រាស់ដីធ្លីឱ្យបានល្អនៅតំបន់ផ្គត់ផ្គង់ធាតុចូល និងការជ្រើសរើសកសិករសមស្រប។

ដូច្នេះ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា អាចជាមធ្យោបាយដ៏មានសក្តានុពលមួយដើម្បីទាក់ទាញប្រជាជន ក្រីក្រឱ្យចូលមកក្នុងវិស័យកសិកម្មដែលមានលក្ខណៈពាណិជ្ជកម្មកាន់តែខ្លាំង។ កសិកម្មតាម កិច្ចសន្យា គឺជាផលចំណេញសម្រាប់កសិករ សមូហភាព និងសហគ្រាស ដែលផ្តល់ផល ប្រយោជន៍សម្រាប់សង្គមទាំងមូល។

៣.៣ គំរូផលិតផលកសិកម្ម

ក្នុងផ្នែកបន្ទាប់ យើងនឹងស្វែងយល់ពីករណីសិក្សាពីតំបន់ដែលផ្តោតលើទំនិញជាក់លាក់ដែល ទាក់ទងនឹងប្រទេសកម្ពុជា។

៣.៣.១ ស្វាយចន្ទី

នៅក្នុងឧស្សាហកម្មស្វាយចន្ទី ការសិក្សាដោយប្រុងប្រយ័ត្ន ដែលត្រូវបានធ្វើឡើងក្នុងឆ្នាំ ២០១៨ នៅប្រទេសវៀតណាមស្តីពីការអនុវត្តការងារ និងនិរន្តរភាព (Norad & IEH) បង្ហាញពីតម្លៃនៃការ មានកិច្ចសន្យារវាងអ្នកកែច្នៃ/អ្នកនាំចេញ និងសហគមន៍។

ការសិក្សាបានកំណត់បញ្ហាចម្បងដែលគ្រួសារកសិករប្រឈមមុខនឹងការប្រែប្រួលផលិតភាព។ ការប្រែប្រួលនេះហាក់ដូចជាគ្រួសារកសិករដែលធ្វើអាជីវកម្មជាលក្ខណៈបុគ្គលកខ្វះខាតចំណេះ

ដឹង និងជំនាញ ហើយងាយរងការបង្ខិតបង្ខំពីឈ្មួញកណ្តាល និងខ្វះលទ្ធភាពទទួលបានវគ្គបណ្តុះបណ្តាលស្តីពីការអនុវត្តកសិកម្មល្អ។ គ្រួសារកសិករមិនត្រឹមតែប្រឈមនឹងការប្រែប្រួលនៃផលិតភាពប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែតម្លៃផងដែរ៖ តម្លៃស្វាយចន្ទីប្រែប្រួល ៦០% នៅចន្លោះដើមដល់ចុងរដូវប្រមូលផល ដែលទុកឱ្យកសិករជាច្រើនជំពាក់បុលម្ចាស់បំណុល និងឈ្មួញកណ្តាល (ការធ្លាក់ចុះតម្លៃដោយសារគុណភាពគ្រាប់ស្វាយចន្ទីទាបទាំងពីរ។ ការប្រមូលផល និងការគាបសង្កត់របស់ឈ្មួញកណ្តាលក្នុងការធ្វើឱ្យតម្លៃធ្លាក់ចុះ)។

ដោយសិក្សាពីទំនាក់ទំនងរវាងអ្នកកែច្នៃ និងសហគមន៍កសិករដាំស្វាយចន្ទី លោក Norad និង IEH បានរកឃើញថាសហគមន៍បានផ្តល់នូវយន្តការដ៏ល្អមួយ ដើម្បីភ្ជាប់កសិករនិងអ្នកកែច្នៃដោយសារសហគមន៍ផ្តល់ការបណ្តុះបណ្តាលដល់កសិករអំពីការអនុវត្តកសិកម្មល្អសុវត្ថិភាពគីមីនិងស្តង់ដារការងារដែលរួមចំណែកដល់ការបង្កើនផលិតភាព។ ជាងនេះទៅទៀត សហគមន៍ក៏បានចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចសន្យាលទ្ធកម្មដោយផ្ទាល់ជាមួយអ្នកកែច្នៃនាំចេញ ដើម្បីធានាបាននូវតម្លៃល្អប្រសើរសម្រាប់កសិករ។ ក្រោយមកទៀតគឺជាការប៉ុនប៉ងមួយក្នុងចំណោមការប៉ុនប៉ងជាច្រើនរបស់អ្នកកែច្នៃ ឬអ្នកនាំចេញ ដើម្បីលុបបំបាត់ឈ្មួញកណ្តាល។ ផ្ទុយទៅវិញ ក្រុមហ៊ុនកែច្នៃធំៗមួយចំនួនបានបញ្ជូនក្រុមលទ្ធកម្មរបស់ពួកគេទៅកាន់តំបន់កសិកម្ម ដើម្បីទិញដោយផ្ទាល់ពីកសិករ។ ជាចុងក្រោយ នៅពេលដែលសហគមន៍បានសហការជាមួយក្រុមហ៊ុនកែច្នៃនាំចេញដើម្បីធានាបាននូវការទិញផលិតផលពេញលេញ អ្នកកែច្នៃក៏បានគាំទ្រពួកគេដោយប្រើម៉ាស៊ីននិងបច្ចេកទេសដាំដុះដើម្បីបង្កើនផលិតភាព និងគុណភាពនៃគ្រាប់ស្វាយចន្ទី។

ចំនួននៃបញ្ហាប្រឈមត្រូវបានសម្គាល់ដោយការសិក្សានេះទាក់ទងនឹងគ្រួសារកសិករខ្នាតតូចគ្រាប់ស្វាយចន្ទី៖

- ពេលខ្លះពួកគេមានការស្ទាក់ស្ទើរក្នុងការចូលរួមនៅក្នុងសហគមន៍ (ដោយសារតែពួកគេប្រហែលជាមិនមានធនធានគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីប្តេជ្ញាក្នុងការអនុវត្តតាមកសិកម្មអន្តរជាតិគុណភាព បរិស្ថាន និងស្តង់ដារការងារ)។
- លទ្ធភាពទទួលបានឥណទានដែលមានតម្លៃទាបរបស់ពួកគេនៅមានកម្រិត ដើម្បីបំពេញតាមស្តង់ដារអន្តរជាតិ កសិករខ្នាតតូចត្រូវការកម្ចីតម្លៃទាប និងរយៈពេលវែង ដើម្បីកែលម្អលក្ខខណ្ឌកសិកម្មរបស់ពួកគេ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ការចូលប្រើប្រាស់ឥណទានរបស់កសិករខ្នាតតូចពីធនាគារមានកម្រិត ដោយសារតម្រូវការកម្ចីទិញផ្ទះ និងនីតិវិធីរដ្ឋបាលដ៏លំបាក។

នៅក្នុងការប៉ះទង្គិច មេរៀនដែលទទួលបានពីករណីសិក្សានេះបង្ហាញពីរបៀបដោយការរៀបចំគ្រួសារកសិករខ្នាតតូចនៅក្នុងសហគមន៍ ក្រោយមកមានឱកាសទទួលបានការបណ្តុះបណ្តាលអំពីការអនុវត្តកសិកម្មល្អ និងលើកកម្ពស់គុណភាពផលិតភាព បរិស្ថាន និងការអនុវត្តការងារ។

ជាងនេះទៅទៀត សហគមន៍ជួយបង្កើតទំនាក់ទំនងខ្សែច្រវាក់ផ្គត់ផ្គង់ដោយផ្ទាល់រវាងសហគមន៍-អ្នកកែច្នៃ-អ្នកទិញ តាមរយៈការរៀបចំកិច្ចសន្យារយៈពេលវែង និងការគាំទ្រផ្នែកឥណទាន និងការបណ្តុះបណ្តាលសម្រាប់កសិករ។ ជាចុងក្រោយ គេបានរាយការណ៍ថា សហគមន៍កំពុងសហការដោយជោគជ័យជាមួយរដ្ឋាភិបាលមូលដ្ឋាន និងអង្គការនានាដូចជា សហជីពកសិករ និង VINACAS⁴ (សមាគមស្វាយចន្ទីរៀតណាម) ដែលគាំទ្រជាមួយនឹងការពង្រីកគំរូទាំងនេះខណៈពេលដែលការដោះស្រាយឧបសគ្គរបស់ស្ថាប័ន (ដូចជាការទទួលបានឥណទានតម្លៃទាបពីធនាគារ)។

៣.៣.២ ដំឡូងមី

នៅឆ្នាំ២០១៣ Tongchure និង Hoang បានសិក្សាអំពីការចូលរួមរបស់អ្នកដាំដំឡូងមីខ្នាតតូចនៅក្នុងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ក្នុងខេត្ត Nakhon Ratchasima ប្រទេសថៃ ដើម្បីវាយតម្លៃអំពីផលប៉ះពាល់នៃការចូលរួមនៅក្នុងកិច្ចសន្យា ចំពោះជីវភាពរស់នៅរបស់កសិករខ្នាតតូច។ ភស្តុតាងដែលផលិតដោយអ្នកស្រាវជ្រាវទាំងពីរបង្ហាញថា កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា អាចត្រូវបានចាត់ទុកថាជាវិធីជំនួសមួយដើម្បីធ្វើឲ្យជីវភាពរស់នៅមានភាពល្អប្រសើរឡើង។

Tongchure និង Hoang បានលើកឡើងថា ការជ្រើសរើស កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា អាចជាដំណោះស្រាយដ៏ល្អបំផុតសម្រាប់ការផលិតដំឡូងមី ពីព្រោះការចុះកិច្ចសន្យាអាចកាត់បន្ថយថ្លៃដើមលើការផលិតដំឡូងមី កាត់បន្ថយថ្លៃដើមនៃប្រតិបត្តិការក្នុងទីផ្សារ ធ្វើឲ្យមានអត្រាការប្រាក់ទាប កាត់បន្ថយការគ្រប់គ្រងហានិភ័យ និងព័ត៌មានស៊ីមេទ្រី។⁵ សម្រាប់ការសិក្សារបស់ពួកគេ កសិករដំឡូងមីចំនួន ១២៧ នាក់ដែលស្ថិតនៅក្រោមកិច្ចសន្យា និងកសិករដំឡូងមីចំនួន ១៣០ នាក់ ដែលមិនស្ថិតនៅក្រោមកិច្ចសន្យាត្រូវបានសម្ភាសន៍។ ការស្រាវជ្រាវបង្ហាញអំពីរបកគំហើញរបស់ពួកគេទាក់ទងនឹង (i) ប្រាក់ចំណូល និងកម្រិតចំណេញដុល និង (ii) កត្តាកំណត់ការចូលរួមនៅក្នុងកិច្ចសន្យា។

ទីមួយ ទិន្នន័យបានបង្ហាញអំពីភាពខុសគ្នាយ៉ាងខ្លាំងក្លារវាងអ្នកចុះកិច្ចសន្យា និងអ្នកមិនចុះកិច្ចសន្យានៅក្នុងសកម្មភាពផលិតកម្ម។ តម្លៃដើមនៃផលិតផលដំឡូងមីមួយគីឡូក្រាមរបស់អ្នកមិនចុះកិច្ចសន្យា ត្រូវបានគណនាថា មានតម្លៃថ្លៃជាងអ្នកចុះកិច្ចសន្យា ៣៥%។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ តម្លៃលក់ដំឡូងមីជាមធ្យមក្នុងមួយគីឡូក្រាមរបស់អ្នកមិនចុះកិច្ចសន្យាក៏ទាបជាងតម្លៃលក់របស់អ្នកចុះកិច្ចសន្យាដែរ (កម្រិតចំណេញដុល ៥៣% នៃតម្លៃលក់ ធៀបនឹង ៦៩% រៀងៗគ្នា)។

ទាក់ទងទៅនឹងកត្តាកំណត់ការចូលរួមក្នុងកិច្ចសន្យា ការស្រាវជ្រាវបានរកឃើញថា មេត្រីសារជា

⁴ VINACAS: <http://www.vinacas.com.vn/>
⁵ នៅប្រទេសថៃ មានការលំបាក ដែលកើតចេញពីការផលិតដំឡូងមី ដូចជា គុណភាពវត្ថុធាតុដើម កង្វះខាតកម្លាំងពលកម្ម ការបំផ្លាញដោយសត្វសង្កើតចំពោះដំណាំដំឡូងមី និងបញ្ហាទីផ្សារកសិកម្មមួយចំនួន (Tongchure និង Hoang ២០១៣)។

ស្ត្រីមានលទ្ធភាពច្រើនក្នុងការចូលរួមនៅក្នុងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៅក្រោមសហគមន៍ ច្រើន ជាងមេគ្រួសារជាបុរស។ លើសពីនេះទៀត ចំនួនក្រុមកសិកម្មមានសារសំខាន់យ៉ាងខ្លាំង និង វិជ្ជមាន ដែលបង្ហាញថា ប្រសិនបើកសិករខ្នាតតូចចូលរួមក្នុងក្រុមកសិកម្មមួយ ឬច្រើន ប្រូបាប៊ីលី តែនៅក្នុងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៅក្រោមសហគមន៍ នឹងកើនឡើងជាង ២១%។ លើសពីនេះ ទៀត ចំនួនក្រុមកសិកម្មក្នុងការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានដែលមានប្រយោជន៍ទៅកាន់កសិករ អាចនាំ ឱ្យមានការបង្កើនចំណេះដឹង ផលិតភាព និងប្រាក់ចំណូល។ ជាចុងក្រោយ របកគំហើញបង្ហាញ ថា កសិករដែលមិនទទួលបានឥណទានពីគ្រឹះស្ថានហិរញ្ញវត្ថុមានឱកាសចូលរួមនៅក្នុង កសិកម្ម តាមកិច្ចសន្យា ច្រើនជាងកសិករដែលទទួលបានឥណទាន ។

គេរកឃើញថាកម្រិតវប្បធម៌របស់សមាជិកគ្រួសារត្រូវបាន មានឥទ្ធិពលវិជ្ជមានទៅលើលទ្ធភាព របស់កសិករក្នុងការចូលរួមក្នុងកិច្ចសន្យា។ នេះមានន័យថា កសិករដែលបានបញ្ចប់ការសិក្សា ថ្នាក់ឧត្តមសិក្សានឹងយល់កាន់តែច្បាស់អំពីព័ត៌មានដែលផ្តល់ជូននៅពេលមានការណែនាំពីភ្នាក់ ងារផ្សព្វផ្សាយ។

ដូច្នោះ យោងតាមរបកគំហើញអំពីការផលិតដំឡូងមីនៅប្រទេសថៃ ការចូលរួមក្នុង កសិកម្មតាម កិច្ចសន្យា នៅក្រោមសហគមន៍ អាចបង្កើនប្រាក់ចំណូល ដូច្នោះ គ្រួសារដែលមានជីវភាពធូរធារ អាចនឹងចាត់ចែងដើម្បីឆ្ពោះទៅកាន់ការចូលរួមនៅក្នុង កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ប្រសើរជាង។

៣.៣.៣ បន្ថែម

ករណីសិក្សាសម្រាប់បន្ថែមដែលបង្ហាញក្នុងផ្នែកនេះគឺដោយ Baqutayan et al. (២០១៧) ដែល រាយការណ៍ថា កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅក្នុងប្រទេសម៉ាឡេស៊ីត្រូវបានកំណត់ថាជាប្រព័ន្ធដែល មានសមត្ថភាពជំរុញផលិតកម្មកសិកម្ម ហើយត្រូវបានផ្តល់តួនាទីកណ្តាលនៅក្នុងយុទ្ធសាស្ត្រ ចុងក្រោយដោយរដ្ឋាភិបាលក្នុងការលើកទឹកចិត្តដល់ការផលិតបន្លែ និងផ្លែឈើ។ កសិកម្មតាម កិច្ចសន្យា ក៏ត្រូវបានចាត់ទុកថាជាមធ្យោបាយមួយក្នុងការជំរុញការចូលរួមរបស់កសិករខ្នាតតូច នៅក្នុងទីផ្សារផលិតផលដែលមានតម្លៃខ្ពស់ថ្មី និងការកែលម្អស្តង់ដារគុណភាព រួមចំណែក ដល់ការបង្កើនប្រាក់ចំណូលរបស់កសិករខ្នាតតូច។ ការរកឃើញចម្បងរបស់ Baqutayan បាន បង្ហាញថា រដ្ឋាភិបាលម៉ាឡេស៊ីដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការជំរុញកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៃ បន្ថែមស្រស់របស់កសិករខ្នាតតូច ដោយបង្កើតកម្មវិធី (ដូចជាកម្មវិធី កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ជា ដើម) ដែលជួយសម្រួលដល់កំណើនសេដ្ឋកិច្ច និងលើកកម្ពស់ស្តង់ដាររស់នៅរបស់កសិករក្នុង ប្រទេសម៉ាឡេស៊ី (ការគាំទ្រពីរដ្ឋាភិបាល បំពេញបន្ថែមដោយវិធីសាស្ត្រគ្រប់គ្រងប្រកបដោយ ប្រសិទ្ធភាព និងការប្តេជ្ញាចិត្តយ៉ាងមុតមាំពីគ្រប់ភាគីទាំងអស់)។

ក្នុងចំណោមកត្តាដែលនាំឱ្យម៉ាឡេស៊ីចាប់ផ្តើម កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា សម្រាប់បន្ថែមស្រស់គឺភាព

មិនស៊ីសង្វាក់នៃផលិតកម្មកសិកម្មដែលបណ្តាលឱ្យបរាជ័យក្នុងការបំពេញតម្រូវការទីផ្សារដែលទាក់ទងនឹងគុណភាពផលិតកម្ម ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារមិនល្អ សកលភាវូបនីយកម្មនៃផ្សារទំនើប និងតម្លៃកសិដ្ឋានដែលមិនប្រកួតប្រជែងដែលកំណត់ដោយឈ្នួញកណ្តាលដែល ទាញយក ប្រាក់ចំណេញពីកសិករខ្នាតតូច (គោលនយោបាយកសិផលជាតិ ២០១០-២០២០)។ ជាការឆ្លើយតប រដ្ឋាភិបាលបានដាក់ឱ្យដំណើរការកម្មវិធី កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ដើម្បីជួយដល់កសិករខ្នាតតូចឱ្យទទួលបានមកវិញនូវការវិនិយោគលើកសិដ្ឋានរបស់ពួកគេ។ កម្មវិធីនេះត្រូវបានអនុវត្តដោយទីភ្នាក់ងារជាច្រើន និងបញ្ចូលឱ្យនៅក្រោមក្រសួងកសិកម្ម និងឧស្សាហកម្មកសិកម្ម (MOA)។

កម្មវិធីផ្សេងទៀតត្រូវបានណែនាំដើម្បីជួយដល់កសិករខ្នាតតូចនិងមធ្យមក្នុងការធ្វើទីផ្សារផលិតផលរបស់ពួកគេ និងបង្កើតប្រាក់ចំណូល កែលម្អគុណភាពនៃបន្លែ និងផ្លែឈើ បំពេញតម្រូវការទីផ្សារក៏ដូចជាកែលម្អការផ្ទេរបច្ចេកវិទ្យានៅក្នុងខ្សែច្រវាក់ផ្គត់ផ្គង់ទាំងមូល។ ឧទាហរណ៍ ក្នុងការអនុវត្តកម្មវិធីរបស់ខ្លួន អាជ្ញាធរទីផ្សារកសិកម្មសហព័ន្ធ (FAMA) ដើរតួជាអ្នកទិញ និងទទួលខុសត្រូវក្នុងការធានាអត្ថិភាពនៃទីផ្សារ (ផ្នែកលើប្រភេទដំណាំ ពូជគុណភាព ថ្នាក់ ក៏ដូចជាការវេចខ្ចប់ និងកាលវិភាគផលិតកម្ម)។ (Baqutayan et al, ២០១៧) ។ ក្រៅពីការធានាដល់អ្នកទិញ FAMA ក៏ផ្តល់សេវាកម្មគាំទ្រដូចជា ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធកសិដ្ឋាន ព័ត៌មានទីផ្សារ អ្នកប្រឹក្សា ការប្រឹក្សាយោបល់ និងការអភិវឌ្ឍន៍ទីផ្សារ។

បញ្ហាប្រឈមនៅក្នុង កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៅក្នុងប្រទេសម៉ាឡេស៊ីដែលបានគូសបញ្ជាក់ដោយការសិក្សានេះរួមមាន ទីមួយ បញ្ហាហិរញ្ញវត្ថុ និងការគ្រប់គ្រង៖ ប្រសិនបើទំនួលខុសត្រូវនៃការអនុវត្ត កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា គឺស្ថិតនៅលើរដ្ឋាភិបាលតែមួយគត់ នោះវានឹងមិនមាននិរន្តរភាពក្នុងរយៈពេលយូរទេ ព្រោះពួកគេនឹងប្រឈមមុខនឹងឧបសគ្គផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ។ ជាងនេះទៅទៀត ជាញឹកញាប់ការិយាធិបតេយ្យដែលជាប់ទាក់ទងនឹងការអនុវត្តរបស់រដ្ឋាភិបាលអាចបន្ថយយន្តការ។ ទីពីរ បញ្ហាហានិភ័យនៃគ្រោះមហន្តរាយ (ប្រធានស័ក្តិ) ឧបសគ្គដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងប្រធានស័ក្តិនៅប្រទេសម៉ាឡេស៊ី អាចចាត់ទុកថាជាបញ្ហាតូចតាច។ ទោះយ៉ាងណាក៏ដោយ នៅតំបន់ខ្លះ ទឹកជំនន់កំពុងបំផ្លាញហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធកសិកម្ម ដូចជាហាងលក់ទំនិញ និងផ្លូវថ្នល់ជាដើម។ ជាចុងក្រោយ បញ្ហាផ្លូវច្បាប់៖ ភាគច្រើនអ្នកចូលរួមក្នុងកម្មវិធីរបស់រដ្ឋាភិបាលគឺខ្វះចំណេះដឹងផ្នែកច្បាប់។ ទាំងនេះនាំឱ្យមានការយល់ច្រឡំក្នុងចំណោមភាគីនានា ហើយក្រោយមកអាចបង្កើតបរិយាកាសដែលមិនគាំទ្រដល់ផលិតកម្ម។

៣.៣.៤ អំពៅ

ការស្រាវជ្រាវពីប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ី (Susilowati et al. ឆ្នាំ២០២០) នៅក្នុងឧស្សាហកម្មស្ករស បានបង្ហាញថា កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាអាចផ្តល់អត្ថប្រយោជន៍ដល់កសិករ ក្រុមហ៊ុន និងសេដ្ឋ

កិច្ច ប្រសិនបើមានការពឹងពាក់គ្នាទៅវិញទៅមក និងកិច្ចសហប្រតិបត្តិការដែលត្រូវគ្នា និងផ្តល់ អត្ថប្រយោជន៍ទៅវិញទៅមក។ ជាពិសេស រោងចក្រផលិតស្ករនៅក្នុងការសិក្សានេះបានអនុ វត្តយុទ្ធសាស្ត្រដើម្បីសម្រេចបាននូវគោលដៅចំនួនពីរ៖ ទទួលបានភាពស្មោះត្រង់ពីកសិករអំពៅ និងបង្កើតនិរន្តរភាពនៃការផ្គត់ផ្គង់។ ទីមួយ រោងចក្រស្ករបានផ្តល់សម្ភារៈបរិក្ខារផ្សេងៗ ដូចជា ឥណទាន ធាតុចូល ការណែនាំ និងការប្រឹក្សា ព្រមទាំងជំនួយផ្នែកបច្ចេកវិទ្យា និងការធានាទី ផ្សារសម្រាប់ផលិតផលដែលត្រូវផលិត។ ការអនុវត្តនេះរួមចំណែកក្នុងការរក្សាបាននូវនិរន្តរភាព និងភាពស្មោះត្រង់របស់កសិករអំពៅចំពោះក្រុមហ៊ុន។ ការផ្តល់ការលើកទឹកចិត្ត និងគ្រឿង បរិក្ខារដល់កសិករអំពៅជាដៃគូ មិនមែនគ្រាន់តែជាការជួយកសិករក្នុងការបំពេញតម្រូវការរបស់ ពួកគេប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែក៏ជាការចងក្រងកសិករផងដែរ ដើម្បីឱ្យកសិករអំពៅមានឆន្ទៈលក់ស្ករ ទាំងអស់របស់ពួកគេទៅឱ្យរោងចក្រស្ករ។ ទីពីរ ដើម្បីបង្កើតនិរន្តរភាពនៃការផ្គត់ផ្គង់អំពៅ រោង ចក្របានខិតខំប្រឹងប្រែងជាច្រើន រួមទាំងការផ្តល់រង្វាន់ដល់កសិករជាមួយនឹងលទ្ធផលល្អបំផុត ការផ្តល់សេវាអាណិតអាសូរ និងការប្រឹក្សា ផ្តល់អាទិភាពដល់កសិករស្មោះត្រង់ និងរក្សាទំនុក ចិត្តរបស់កសិករ (ibid)។

ករណីសិក្សាមួយទៀតពីប្រទេសវៀតណាមទៅលើក្រុមហ៊ុនស្ករ Lamson បង្ហាញពីមេរៀនដទៃ ទៀតដែលទទួលបាននៅក្នុងឧស្សាហកម្មស្ករ។ តាមរយៈគំរូអាជីវកម្មរបស់ខ្លួន ដោយផ្អែកលើ ការរួមបញ្ចូលក្នុងដំណើរការផលិតអំពៅរបស់អង្គការកសិករ និងប្រព័ន្ធកិច្ចសន្យាផលិតកម្មរវាង អ្នកកែច្នៃ និងអ្នកដាំអំពៅ ក្រុមហ៊ុន (i) មានប្រភពវត្ថុធាតុដើមដែលមានស្ថេរភាព (ii) អាចត្រួត ពិនិត្យ ងាយស្រួលក្នុងការគ្រប់គ្រង និងតាមដានផលិតកម្មបានយ៉ាងងាយស្រួល និង (iii) កាត់ បន្ថយថ្លៃដើមប្រតិបត្តិការ។ ជាងនេះទៅទៀត គ្រួសារកសិករមានដើមទុនសម្រាប់ផលិត មាន អំណាចចរចាកាន់តែច្រើន (តាមរយៈសហគមន៍) និងមានលទ្ធភាពប្រើប្រាស់បច្ចេកវិទ្យាផលិត កម្ម។

៣.៣.៥ កៅស៊ូ

ឧទាហរណ៍មួយពីការពិនិត្យឯកសារវិទ្យាសាស្ត្រអំពីរបៀបដែលកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា មិនអាច បន្ថែមតម្លៃដល់កសិករខ្នាតតូច នៅក្នុងឧស្សាហកម្មកៅស៊ូក្នុងប្រទេសឡាវ។ នៅក្នុងឯកសារ ពិភាក្សាមួយពី SUMERNET (២០០៩) បញ្ហាប្រឈមមួយក្នុងវិស័យកៅស៊ូឡាវ ត្រូវបានរក ឃើញថាមានការធានាផលប្រយោជន៍ជាក់ស្តែង និងការទទួលបានដីធ្លីរបស់អ្នកភូមិ។ ទោះបីជា អ្វីដែលគេហៅថា កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា "២+៣" ដែលបានពណ៌នានៅក្នុងជំពូកនេះ ត្រូវបាន ផ្សព្វផ្សាយថាជាសេណារីយ៉ូឈ្នះៗក៏ដោយវាប្រឈមមុខនឹងឧបសគ្គជាច្រើននៅក្នុងការអនុវត្ត។ ជាងនេះទៅទៀត គ្រោងការណ៍ដែលបានសង្កេតឃើញថា វាពិបាកក្នុងការសម្រួលដល់ការផ្ទេរ បច្ចេកទេសពីអ្នកវិនិយោគទៅកាន់អ្នកភូមិ។ ជាចុងក្រោយ ការស្រាវជ្រាវផ្សេងទៀតបង្ហាញពី របៀបដែល កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា អាចនាំទៅរកការបាត់បង់ដីធ្លីបំណុល (Helvetas, ២០១៦) ។

ក្នុងទស្សនវិស័យចុងក្រោយនេះ សបប. ឡាវបានជួបប្រទះនឹងការពង្រីកការដាំដុះកៅស៊ូយ៉ាងឆាប់រហ័ស ប៉ុន្តែមិនអាចគ្រប់គ្រងបាន ក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ។ តំបន់ភាគខាងជើងនៃប្រទេសក៏ឃើញមានការហូរចូលយ៉ាងឆាប់រហ័សរបស់ក្រុមហ៊ុនកៅស៊ូចិន ដែលភាគច្រើនចូលទៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ជាមួយកសិករក្នុងស្រុក (SUMERNET, ២០០៩)។ គំរូ "២+៣" គឺជាវិធីសាស្ត្រធ្វើកសិកម្មកៅស៊ូដែលត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយខ្លាំងបំផុតក្នុងប្រទេសឡាវ ដែលវិនិយោគិនផ្គត់ផ្គង់ដើមទុន បច្ចេកវិទ្យា និងទីផ្សារដែលមានសុវត្ថិភាព ខណៈដែលកសិករផ្តល់ដី និងកម្លាំងពលកម្ម។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ខណៈពេលដែល "២+៣" ត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយជាផ្លូវការកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាហាក់បីដូចជាមានទ្រង់ទ្រាយ និងទម្រង់ខុសៗគ្នានៅក្នុងការអនុវត្ត។ នៅក្នុង "២+៣" ក្រុមហ៊ុនវិនិយោគបានចុះកិច្ចសន្យាដោយផ្ទាល់ជាមួយកសិករម្នាក់ៗ ឬជាមួយសមាគមកសិករ ដែលតម្រូវឱ្យដាំកៅស៊ូក្រោមការត្រួតពិនិត្យរបស់អ្នកជំនាញដែលផ្តល់ដោយក្រុមហ៊ុន។ នៅពេលដែលដើមឈើចាប់ផ្តើមផលិតជ័រ ទិន្នផលគួរតែត្រូវបានចែករំលែកក្នុងសមាមាត្រជាទូទៅ ៧០% សម្រាប់កសិករ និង ៣០% សម្រាប់ក្រុមហ៊ុន។ នៅក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែងក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងបច្ចុប្បន្ន កសិករភាគច្រើនទទួលបានតិចជាង ៧០% នៃប្រាក់ចំណេញ។

យោងតាមការសិក្សា កសិករត្រូវបានលើកទឹកចិត្តដោយ ហេតុផលជាច្រើនដើម្បីចូលរួមក្នុងគ្រោងការណ៍ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា (ឧទាហរណ៍ ពួកគេចង់ដាំកៅស៊ូ ប៉ុន្តែខ្វះថវិកា និងចំណេះដឹងបច្ចេកទេស)។ ទោះយ៉ាងណាក៏ដោយ ក្នុងករណីធ្ងន់ធ្ងរ កសិករប្រឈមនឹងជម្រើសដ៏លំបាកក្នុងការចូលរួមក្នុង កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ឬប្រថុយនឹងការបាត់បង់ដីរបស់ពួកគេទៅសម្បទាន។ ការប្រើប្រាស់ការគំរាមកំហែងពីសម្បទានដីដើម្បីសម្រួលដល់ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ត្រូវបានគេសង្កេតឃើញនៅក្នុងខេត្តហ្លួងណាំថាភីដូចជាតំបន់ខេត្តឧត្តម។

កសិករបានបង្ហាញការព្រួយបារម្ភអំពី កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ដូចខាងក្រោម៖

- ពួកគេមិនប្រាកដថា កៅស៊ូនឹងត្រូវបានបញ្ចូលទៅក្នុងប្រព័ន្ធដីវភាពរបស់ពួកគេដែលដោយមានស្រាប់របៀបណាទេ។
- ប្រសិនបើការខ្វះខាតកម្លាំងពលកម្មកើនឡើង ពួកគេប្រហែលជាត្រូវកាត់បន្ថយភាគហ៊ុននៃប្រាក់ចំណូលរបស់ពួកគេជាមួយនឹងការគាំទ្ររបស់ក្រុមហ៊ុនទៅលើការគ្រប់គ្រងដាំដុះ។
- ពួកគេព្រួយបារម្ភពីសភាពមិនប្រាកដប្រជាដែលបង្កឡើងដោយការវិនិយោគរយៈពេលវែង (ផលិតកម្ម vis-a-vis ការលក់ តម្លៃ)
- នៅតំបន់ភ្នំដាច់ស្រយាល ជាកន្លែងដែលកសិករថ្មីក្នុងការដាំដំណាំពាណិជ្ជកម្ម ពួកគេអាចមានការព្រួយបារម្ភពីសុវត្ថិភាពស្បៀងអាហារ និងប្រភពចំណូលជំនួសក្នុងអំឡុងមុនពេលការដាំដុះ។ នៅហ្លួងណាមថា ការលេចចេញនេះជាហេតុផលមួយដែលគ្រោងការណ៍កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាជាច្រើនត្រូវបានរំលាយពី "២+៣" ទៅ "១+៤" កសិករចូលចិត្តក្នុងការទទួលបានប្រាក់កម្រៃភ្លាមៗនៃធាតុចូលកម្លាំងពលកម្មរបស់ពួកគេ (Shi, ២០០៨)។

- ទាំងអ្នកវិនិយោគ និងអ្នកផ្តល់សេវាកម្ម បន្ថែមផ្នែកបច្ចេកទេសរបស់រដ្ឋាភិបាលឡាវ ជាធម្មតាមិនគ្រប់គ្រាន់ទេ (SUMERNET, ២០០៩)។

វិនិយោគិនក៏បានសម្តែងការព្រួយបារម្ភរបស់ពួកគេដូចជា៖

- ពេលខ្លះកសិករមិនអើពើនឹងកិច្ចសន្យាដែលបានចុះហត្ថលេខា
- ពិបាកក្នុងការគ្រប់គ្រងគុណភាពការងាររបស់អ្នកភូមិ
- កង្វះកម្លាំងពលកម្ម ជាពិសេសបន្ទាប់ពីការចាប់ផ្តើម។

SUMERNET (២០០៩) បានសន្និដ្ឋានថាគំរូសម្បទានដែលអនុគ្រោះដល់ការអភិវឌ្ឍកៅស៊ូនៅភាគខាងត្បូងប្រទេសឡាវគួរតែត្រូវបានពិចារណាឡើងវិញ។ ចម្ការឯកប្បកម្មទាំងនេះមិនត្រឹមតែគំរូកំហែងដល់បរិស្ថានប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងធ្វើឲ្យអ្នកភូមិបាត់បង់កម្មសិទ្ធិ និងការចូលទៅប្រើប្រាស់ធនធានដីកសិកម្ម និងព្រៃឈើផងដែរ។ គំរូ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ដូចដែលបានអនុវត្តក្នុងប្រទេសឡាវក៏គួរត្រូវបានកែសម្រួលផងដែរ ដើម្បីធានាបាននូវការចែករំលែកហានិភ័យ និងអត្ថប្រយោជន៍ស្មើគ្នារវាងកសិករ និងក្រុមហ៊ុន។ ជម្រើសមួយទៀតអាចជា “ការដាក់ឱ្យប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធពន្ធដីផ្លូវ ដែលពន្ធដីផ្លូវក្នុងមួយហិកតាកើនឡើង ស្របគ្នានឹងកំណើន កម្មសិទ្ធិដីផ្លូវផងដែរ។ ដូច្នោះ ក្បាលដីធំៗនឹងទាក់ទាញពន្ធកាន់តែច្រើន ដែលផ្តល់ការលើកទឹកចិត្តក្នុងការលើកកម្ពស់ការធ្វើកសិកម្មរបស់កសិករខ្នាតតូចលើដីសម្បទានធំ” (ibid)។

សរុបសេចក្តី ការស្រាវជ្រាវបង្ហាញថា គំរូ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ដូចដែលបានអនុវត្តនាពេលបច្ចុប្បន្នក្នុងប្រទេសឡាវ គួរតែត្រូវបានធ្វើឱ្យប្រសើរឡើង ដើម្បីធានាបាននូវការចែករំលែកហានិភ័យ និង អត្ថប្រយោជន៍ ស្មើគ្នារវាងកសិករ និងក្រុមហ៊ុន។ អនុសាសន៍រួមមានការធានាថាតម្លៃជីវដែលអាចទទួលបានត្រូវបានកំណត់ក្នុងកិច្ចសន្យា។ និងការអនុវត្តយ៉ាងតឹងរឹងជាងនេះទៅទៀតនូវគំរូ "២+៣" សម្រាប់ការចែករំលែកអត្ថប្រយោជន៍។ គ្រោងការណ៍ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា របស់ក្រុមហ៊ុនអាចផ្តល់នូវដំណោះស្រាយមួយ ដោយធានានូវលទ្ធភាពទទួលបានដី និងការចិញ្ចឹមជីវិតរបស់កសិករនៅខណៈពេលដែលផ្តល់ឱ្យក្រុមហ៊ុននូវការគ្រប់គ្រងកម្រិតខ្ពស់ លើផ្នែកមួយនៃចម្ការរបស់ពួកគេ (SUMERNET ឆ្នាំ២០០៩) ។

៣.៤ អាជីវកម្មប្រកបដោយបរិយាប័ន្នផ្សេងទៀតនៅក្នុងតំបន់

គំរូអាជីវកម្មប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន (IB) គឺជាប្រភេទនៃគំរូអាជីវកម្មដែលស្វែងរកការបង្កើតតម្លៃសម្រាប់សហគមន៍ដែលមានប្រាក់ចំណូលទាប ដោយបញ្ចូលវាទៅក្នុងខ្សែច្រវាក់តម្លៃរបស់ក្រុមហ៊ុនមួយនៅលើផ្នែកដែលជាតម្រូវការអតិថិជន និងអ្នកប្រើប្រាស់ និង ឬផ្នែកផ្គត់ផ្គង់ក្នុងនាមជាអ្នកផលិត សហគ្រិន ឬនិយោជិតតាមរបៀបនិរន្តរភាព (UNDP ឆ្នាំ២០០៨)។ ខណៈពេលដែល កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា គឺជាការរៀបចំស្ថាប័នសម្រាប់ផលិតកម្មកសិកម្មដោយផ្អែកលើកិច្ចព្រមព្រៀងជាមុនរវាងក្រុមហ៊ុន/វិនិយោគិនកសិពាណិជ្ជកម្ម (អ្នកទិញ) និងកសិករខ្នាតតូច (ម្ចាស់

ដី) សម្រាប់ការផ្គត់ផ្គង់ និងការទិញទំនិញកសិកម្មជាក់លាក់មួយនៅក្នុងពេលជាក់លាក់សម្រាប់ បរិមាណ គុណភាព និងតម្លៃ (Eaton និង Shepherd ឆ្នាំ២០០១) (ActionAid ឆ្នាំ២០១៥) (CPS ឆ្នាំ ២០២០)។

IBs ផ្តល់ទំនិញ សេវាកម្ម និងជីវភាពរស់នៅ ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋានដែលអាចសម្រេចបាននៅ ក្នុងវិស័យពាណិជ្ជកម្ម សម្រាប់ប្រជាជនដែលនៅបាតពីរ៉ាមីតសេដ្ឋកិច្ច (BoP)^៦ នៅខណៈពេល ដែលក្រុមហ៊ុនវិស័យឯកជនភាគច្រើន ធ្វើការជាមួយអ្នកដែលមានប្រាក់ចំណូលទាបជាមួយនឹង ឱកាសប្រាក់ចំណូលកាន់តែប្រសើរឡើង ឬជាមួយនឹងទំនិញ និងសេវាកម្មដែលពាក់ព័ន្ធដើម្បី ជំនះភាពក្រីក្រ និងការដាច់ចេញ ហៅថា៖ គំរូ IB (Nations, Association of Southeast ឆ្នាំ ២០១៧)។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ យោងតាមធនាគារពិភពលោក IBs ផ្តល់ឱកាសក្នុងការចិញ្ចឹម ជីវិត និងគម្លាតជិតក្នុងការចូលប្រើប្រាស់ របស់ប្រជាជនដែលរស់នៅបាតពីរ៉ាមីតសេដ្ឋកិច្ចក្នុង ការទ្រទ្រង់ផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម និងហិរញ្ញវត្ថុដោយខ្លួនឯង ដោយផ្តោតលើជនក្រីក្រ និងជនខ្វះខាត នៅក្នុងខ្សែច្រវាក់តម្លៃរបស់ពួកគេទាំងមូល ក្នុងនាមជាអ្នកផ្គត់ផ្គង់ និយោជិត អ្នកចែកចាយ អ្នក លក់រាយ ឬអតិថិជន។ IBs មានតួនាទីដ៏សំខាន់ក្នុងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ និងបង្កើនវិបុលភាព រួមគ្នា។ គំរូ IB មួយចំនួន ដែលមានភាពខុសគ្នាពីស្ថាប័នមួយទៅស្ថាប័នមួយទៀត។ ខាងក្រោមនេះ ជាឧទាហរណ៍នៃគំរូ IB និងមេរៀនពី UNs ESCAP, Grow Asia, IBAN, GIZ និងធនាគារពិភព លោក។

៣.៤.១ អាជីវកម្មប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន ពី UNs ESCAP

យោងតាម UNs ESCAP⁷ ឧត្តមនុវត្តន៍ដែលគាំទ្រអាជីវកម្មប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន កំពុងលេច ឡើងនៅទូទាំងពិភពលោក។ នៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ រដ្ឋាភិបាលកំពុងលើកកម្ពស់ក្រុមហ៊ុន IB តាមរយៈ ការធ្វើសកម្មភាពនៅក្នុងវិស័យសំខាន់ៗចំនួនប្រាំបី៖

- ១. ការយល់ដឹង៖ ជំរុញការចែករំលែកព័ត៌មាន និងការលើកកម្ពស់ការយល់ដឹងតាមរយៈ ព្រឹត្តិការណ៍ សិក្ខាសាលា ការបោះពុម្ពផ្សាយ សម្ភារៈផ្សព្វផ្សាយ គេហទំព័រ ពានរង្វាន់ពី IB ជាដើម។
- ២. ការសម្របសម្រួល៖ បង្កើតចំណុចប្រសព្វពិសេសៗរបស់IB នៅក្នុងចំណោមទីភ្នាក់ងាររដ្ឋា ភិបាល និងសមាគមវិស័យឯកជន និងបង្កើតគណៈកម្មាធិការដឹកនាំសកម្មភាពដែល មានលក្ខណៈស្របគ្នា។

^៦ ពាក្យបាតពីរ៉ាមីតសេដ្ឋកិច្ច (BoP) សំដៅលើអ្នកដែលខ្វះខាតការទទួលបានទំនិញ សេវាកម្ម ឬឱកាសក្នុងការចិញ្ចឹមជីវិតនៅកម្រិតមូលដ្ឋាន ដែលតាមធម្មតា មានប្រាក់ចំណូលតិចជាង ៨,៤៤ ដុល្លារអាមេរិកក្នុងមួយថ្ងៃ នៅក្នុងភាពស្មើគ្នានៃអំណាចក្នុងការទិញ (PPP) (ចំណុចចាប់ផ្តើម ដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់នៅក្នុងមូលដ្ឋានទិន្នន័យនៃការប្រើប្រាស់ជាសកលរបស់ធនាគារពិភពលោក)។

⁷ គណៈកម្មការសេដ្ឋកិច្ច និងសង្គមកិច្ចសម្រាប់អាស៊ី និងប៉ាស៊ីហ្វិក (ESCAP) ដើរតួជាមជ្ឈមណ្ឌលក្នុងតំបន់របស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ក្នុងការ លើកកម្ពស់កិច្ចសហប្រតិបត្តិការនៅក្នុងចំណោមប្រទេសនានា ដើម្បីសម្រេចបានការអភិវឌ្ឍប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន និងចីរភាព។

៣. ការទទួលស្គាល់គុណភាពអប់រំ៖ បង្កើតប្រព័ន្ធចុះបញ្ជី ឬប្រព័ន្ធទទួលស្គាល់ ដើម្បីបង្កើន ការចូលរួមរបស់ក្រុមហ៊ុន និងពិនិត្យតាមដានផលប៉ះពាល់ដល់សង្គម ពីសំណាក់វិស័យ ឯកជននៅក្នុងប្រទេស។
៤. លទ្ធកម្ម៖ បញ្ចូលគោលដៅដែលគាំទ្រជនក្រីក្រទៅក្នុងកិច្ចសន្យារបស់រដ្ឋាភិបាល និងផ្តល់ អាទិភាពដល់លទ្ធកម្មពីក្រុមហ៊ុន IB ជាពិសេសក្រុមហ៊ុនដែលមានការទទួលស្គាល់។
៥. ការលើកទឹកចិត្ត៖ រួមគ្នាជាមួយវិស័យឯកជន រៀបចំប្រព័ន្ធលើកទឹកចិត្តសមស្រប រួម ទាំងការលើកទឹកចិត្តផ្នែកពន្ធផងដែរ ដើម្បីជំរុញការអនុម័ត និងកំណើនគំរូ IB ។
៦. ហិរញ្ញវត្ថុ៖ អភិវឌ្ឍផលិតផលហិរញ្ញវត្ថុសម្រាប់តម្រូវការរបស់ IBs ដូចជាការដកហានិ ភ័យពីវិនិយោគិន និងការជំរុញទំនាក់ទំនងក្នុងការវិនិយោគដែលសមស្រប ដូចជា ការ សម្របសម្រួលការវិនិយោគដែលមានផលប៉ះពាល់ ជាដើម
៧. ជំនួយបច្ចេកទេស៖ បង្កើតបរិក្ខារសម្រួលពិសេសៗ ដែលផ្តោតលើការគាំទ្រ IBs តាម រយៈការផ្តល់នូវការបង្ហាត់បង្រៀនផ្នែកអាជីវកម្ម គាំទ្រការអភិវឌ្ឍអាជីវកម្ម និងជំរុញការ ផ្លាស់ប្តូរនូវវត្ថុ ព្រមទាំង គាំទ្រដល់ភាគីនានានៅក្នុងការពង្រឹងស្ថានប្រព័ន្ធទាំងមូល សម្រាប់ IBs ផងដែរ។
៨. ការត្រួតពិនិត្យ និងរបាយការណ៍៖ បង្កើតប្រព័ន្ធត្រួតពិនិត្យជ័រវិញ និងរបាយការណ៍ជាប្រព័ន្ធ អំពីការរួមចំណែករបស់ IBs ចំពោះ SDGs ។

៣.៤.២ អាជីវកម្មប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន ពី Grow Asia និង IBAN

ការវិនិយោគរយៈពេលវែងក្នុងវិស័យកសិកម្ម តម្រូវឱ្យមានការយកចិត្តទុកដាក់ខ្ពស់ប្រកបដោយ និរន្តរភាព ជាមួយនឹងការសម្របសម្រួលយ៉ាងជិតស្និទ្ធពីភាគីពាក់ព័ន្ធជាច្រើនដែលត្រូវការដើម្បី បង្កើតអាជីវកម្មប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន។ IBs ដែលទទួលបានជោគជ័យតម្រូវឱ្យមានសកម្ម ភាពសម្របសម្រួលពីពហុដៃគូ ដែលដើរតួច្បាស់លាស់នៅក្នុងសកម្មភាពគម្រោង (ផលិតភាព វិញ្ញាបនបត្រ ហិរញ្ញវត្ថុ ការប្រមូលផ្តុំ។ល។)។ នៅក្នុងឯកសារចំណេះដឹងរបស់ Grow Asia និង IBAN បានផ្តោតលើ "វិធីសាស្ត្រដែលកសិករខ្នាតតូចនៅអាស៊ីអាចជាអ្នកផ្គត់ផ្គង់ក្នុងច្រវាក់តម្លៃ កសិកម្មជាតិ និងអន្តរជាតិ" និងសង្កេតលើទស្សនៈរបស់វិស័យឯកជន "តើអាជីវកម្មអាចធ្វើ ការជាមួយសហគមន៍ដែលមានចំណូលទាបយ៉ាងដូចម្តេចក្នុងការផ្តើមគំរូ IB? តម្រូវការនេះកើត ឡើងក្នុងបីកម្រិត ទីមួយគឺ ផលិតភាព និងប្រាក់ចំណេញក្នុងកសិដ្ឋាន ការវាយតម្លៃទីផ្សារ និង ការអភិវឌ្ឍន៍តាមខ្សែច្រវាក់តម្លៃ និងការបើកលក្ខខណ្ឌទីផ្សារ (ដៃគូ ២០១៩)។ នេះមានសារៈ សំខាន់ចំពោះអ្នកដែលមានបំណងដោះស្រាយបញ្ហា ឬគាំទ្រគំរូ IB ក្នុងវិស័យកសិកម្ម ដែលគួរ តែត្រូវបានពិចារណាលើកម្រិតនៃការចូលរួមទាំងបីនេះ។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី អាជីវកម្មដែល មានមូលដ្ឋានលើវិស័យកសិកម្មភាគច្រើន មិនមានភាពងាយស្រួលនោះទេក្នុងការធ្វើការជាមួយ កសិករខ្នាតតូចដោយសារបញ្ហាមួយចំនួនរួមមាន ថ្លៃដឹកជញ្ជូនខ្ពស់ ស្ថានភាពរស់នៅរបស់ប្រជា

ពលរដ្ឋក្រីក្រ ភាពមិនផ្លូវការ និងការលំបាកក្នុងការផ្លាស់ប្តូរ ហានិភ័យខ្ពស់។ ល។ បទពិសោធន៍របស់ Grow Asia អាជីវកម្មដែលចង់ធ្វើការជាមួយសហគមន៍ដែលមានប្រាក់ចំណូលទាបដើម្បីបង្កើតអាជីវកម្ម IB ចាំបាច់ត្រូវស្គាល់ផ្នែកទាំងបួននេះ។

- ១- ធ្វើឲ្យភាគីពាក់ព័ន្ធមានភាពស្របគ្នា៖ មុនពេលចាប់ផ្តើមធ្វើឲ្យភាគីពាក់ព័ន្ធមានភាពស្របគ្នា ត្រូវតែបញ្ជាក់អំពីគោលបំណង និងវាក្យសព្ទរវាងអាជីវកម្ម និងអ្នកពាក់ព័ន្ធការចែករំលែកវត្ថុបំណង និងការលើកទឹកចិត្តនៅក្នុងក្រុម កំណត់ឱកាស និងបញ្ហាប្រឈមទាំងអស់ក្នុងការរៀបរៀងគំរូអាជីវកម្មដែលអាចជោគជ័យ និងត្រូវប្រាកដថាទិន្នន័យសំខាន់ៗទាំងអស់ផ្នែកលើព័ត៌មាន របៀបវារៈជាអាទិភាព រួមជាមួយយុទ្ធសាស្ត្រសមស្រប និងបញ្ជាក់អំពីតួនាទី និងទំនួលខុសត្រូវ។ល។
- ២- រៀបរៀងគំរូ៖ ក្នុងដំណើរការរៀបរៀងគំរូអាជីវកម្ម ចាំបាច់ត្រូវកំណត់នូវឱកាសដែលមានតម្លៃខ្ពស់បំផុត និងដោះស្រាយបញ្ហាប្រឈមសំខាន់ៗ។ ជំហានបន្ទាប់គឺបង្កើតគំរូ និងការបង្កើតទីផ្សារដែលអាចផ្តល់អត្ថប្រយោជន៍ដល់ភាគីទាំងអស់ និងកសិករខ្នាតតូច ដោះស្រាយគោលនយោបាយ និងដែនកំណត់បទប្បញ្ញត្តិ ហើយពិចារណាលើធាតុផ្សំទាំងអស់នៃការរួមបញ្ចូល។
- ៣- កសាងសំណុំរឿងអាជីវកម្ម៖ សម្រាប់ការកសាងសំណុំរឿងអាជីវកម្ម ការប្រជុំ និងការសម្របសម្រួលគឺទាមទារការយកចិត្តទុកដាក់ និងការផ្តោតអារម្មណ៍យ៉ាងពេញលេញ។ ភាពចាំបាច់នៃការសម្របសម្រួល ទាមទារឲ្យដៃគូនៅម្ខាងសម្រាប់ធនធានហិរញ្ញវត្ថុសម្រាប់តួនាទី។ គំរូហិរញ្ញវត្ថុអាជីវកម្មប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន គឺចាំបាច់ផងដែរ នៅក្នុងការកសាងករណីអាជីវកម្មដែលវិទ្យាស្ថានហិរញ្ញវត្ថុត្រូវតែទទួលបានការអប់រំហើយប្រាក់កម្ចីត្រូវតែមានរចនាសម្ព័ន្ធមេកានិច និងសេដ្ឋកិច្ចនៃដំណាំ។ លើសពីនេះទៀត គ្រឹះស្ថានហិរញ្ញវត្ថុត្រូវតែផ្តល់ជំនាញជាមូលដ្ឋានដល់ក្រុមកសិករ។
- ៤- អនុវត្ត វាស់វែង និងថ្លឹងថ្លែង៖ ផ្នែកចុងក្រោយក្នុងដំណើរការធ្វើការជាមួយ សហគមន៍ដែលមានចំណូលទាប ការអនុវត្តគម្រោងធានាថាមានទីផ្សារប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន និងលុបបំបាត់ហានិភ័យដែលនាំឱ្យកសិករខ្នាតតូចស្ថិតនៅក្នុងទីតាំងដែលងាយរងគ្រោះ ការវាស់វែង និងវាយតម្លៃគម្រោង។

៣.៤.៣ អាជីវកម្មប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន ពី GIZ

យោងតាម GIZ កម្មវិធីអភិវឌ្ឍន៍វិស័យឯកជនអាចផ្តោតលើការជំរុញការចាប់ផ្តើមអាជីវកម្មក្នុងស្រុកដែលអនុវត្តគំរូ IB ការចាប់ផ្តើម' ដោយលើកទឹកចិត្តក្រុមហ៊ុនដែលមានស្រាប់ឱ្យទទួលយកគំរូ IB អនុម័ត' ឬគាំទ្រដល់ការពង្រីកគំរូ IB ដែលមានស្រាប់ ដើម្បីសម្រេចបាននូវការផ្សព្វផ្សាយ និងការអភិវឌ្ឍន៍កាន់តែច្រើន ដែលមានផលជះលើ 'ការថ្លឹងថ្លែង' (Ulrike et al., ២០១៣) ។ គំរូ

នេះត្រូវបានសង្ខេបដូចខាងក្រោម៖

- ១- ចាប់ផ្តើម៖ ការជំរុញការចាប់ផ្តើមអាជីវកម្មក្នុងស្រុកដែលបន្តតាមគំរូ IB ដែលចូលទៅក្នុងទីផ្សារក្នុងស្រុកថ្មី ដោយជៀសវាងការជាប់អន្ទាក់នៃសហគ្រាស ខ្ញុំផងដែរ ផ្សេងទៀតដែលមានប្រាក់ចំណូលទាប។
- ២- អនុម័ត៖ ការលើកទឹកចិត្តឱ្យក្រុមហ៊ុនក្នុងស្រុកទទួលយកគំរូ IB ដោយរួមបញ្ចូលអ្នកផលិត អ្នកផ្គត់ផ្គង់ អ្នកចែកចាយ និងកម្មករក្រីក្រ និងខ្នាតតូចទៅក្នុងខ្សែច្រវាក់តម្លៃរបស់ពួកគេ ដោយហេតុនេះរួមចំណែកដល់ការបង្កើតការងារ និងប្រាក់ចំណូល ឬដោយការរចនាផលិតផល និងសេវាកម្មថ្មីសម្រាប់អតិថិជនក្រីក្រ។
- ៣- ថ្លឹងថ្លែង៖ បង្កើនគំរូ IB ដែលមានស្រាប់ ដើម្បីសម្រេចបាននូវការផ្សព្វផ្សាយកាន់តែទូលំទូលាយ និងផលជះនៃការអភិវឌ្ឍកាន់តែខ្លាំង និងដើម្បីជំរុញកំណើនក្រុមហ៊ុនទាំងនេះ ដែលតាមរយៈកំណើនក្រុមហ៊ុនទាំងនេះ បង្កើតការងារ និងមានផលជះដល់ប្រាក់ចំណូល។

៣.៤.៤ ការពន្លឿនអាជីវកម្មប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន ពីធនាគារពិភពលោក

វិធីសាស្ត្រ IB Model ត្រូវបានកំណត់លក្ខណៈដោយការផ្តល់មូលនិធិពាណិជ្ជកម្ម ការរំពឹងទុកនៃការត្រឡប់មកវិញនៃអត្រាទីផ្សារ និងទំនាក់ទំនងខ្សែច្រវាក់តម្លៃស្នូល ជាមួយប្រជាជននៅបាតពីរ៉ាមីត។ IB គឺជាវិធីសាស្ត្ររបស់វិស័យឯកជនក្នុងការផ្តល់ទំនិញ សេវាកម្ម និងជីវភាពរស់នៅលើមូលដ្ឋានដែលអាចធ្វើពាណិជ្ជកម្មបាន ទោះនៅក្នុងកម្រិត ឬកម្រិតដែលអាចផ្តល់ដល់ប្រជាជននៅបាតពីរ៉ាមីតដោយធ្វើឱ្យពួកគេក្លាយជាផ្នែកមួយនៃខ្សែច្រវាក់តម្លៃនៃអាជីវកម្មស្នូលរបស់ក្រុមហ៊ុនក្នុងនាមជាអ្នកផ្គត់ផ្គង់ អ្នកចែកចាយ អ្នកលក់រាយ ឬអតិថិជន។ មានគំរូចំនួនប្រាំពីរដែលកំណត់ និងសង្ខេបដោយធនាគារពិភពលោកដូចខាងក្រោម៖

- ១- ការចែកចាយខ្នាតតូច និងការលក់រាយ៖ ការចូលទៅដល់ប្រើប្រាស់ចុងបាតពីរ៉ាមីតដែលមានបំណងក្នុងការទិញក្នុងបរិមាណតិច ហើយជាញឹកញាប់ តាមរយៈអ្នកលក់រាយដែលត្រូវការការដឹកជញ្ជូនខ្នាតតូច ហើយជាញឹកញាប់ និងលទ្ធភាពទិញតាមរយៈឥណទាន។
- ២- ឥណទានអតិថិជនផ្នែកលើបទពិសោធន៍៖ ការផ្តល់ប្រាក់កម្ចីដល់អតិថិជន ក្រុមហ៊ុនដឹងថាជាឥណទាននោះសក្តិសមតាមរយៈបទពិសោធន៍ពីមុន។
- ៣- Last-Mile Grid Utilities៖ ពង្រីកការគ្របដណ្តប់នៃហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធតាមក្រឡាចត្រង្គទៅកាន់តែឆ្ងាយ និងជាញឹកញាប់ ប្រទេសជិតខាងដែលមានប្រាក់ចំណូលទាប។
- ៤- លទ្ធកម្មកសិករខ្នាតតូច៖ ប្រែក្លាយកសិករខ្នាតតូចដែលបែកខ្ញែកតាមភូមិសាស្ត្រទៅ

ជាប្រភពផ្គត់ផ្គង់ដែលមានគុណភាពគួរឱ្យទុកចិត្ត។

- ៥- សញ្ញាបត្រដែលស័ក្តិសមនឹងតម្លៃ៖ ធ្វើឱ្យនិស្សិតដែលមានប្រាក់ចំណូលទាបអាចទទួលបានការអប់រំនៅសកលវិទ្យាល័យ។
- ៦- លំនៅឋានដែលស័ក្តិសមនឹងតម្លៃ៖ ធ្វើឱ្យអ្នកទិញដែលមានប្រាក់ចំណូលទាបអាចទទួលបានកម្មសិទ្ធិលំនៅឋាន តាមរយៈការរួមបញ្ចូលគ្នាលំនៅឋានដែលមានតម្លៃខ្ពស់ និងសម្របសម្រួលលទ្ធភាពទទួលបានហិរញ្ញប្បទានកម្ចីទិញផ្ទះ។
- ៧- វេទិកាប្រតិបត្តិការតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក៖ ធ្វើឱ្យអ្នកដែលមានចំណូលទាបអាចទូទាត់ថ្លៃទំនិញ និងសេវាកម្មតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិកដោយការចំណាយ និងហានិភ័យទាបជាងការទូទាត់ជាសាច់ប្រាក់។

៤. កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅក្នុងបរិបទនៃប្រទេសកម្ពុជា

៤.១ ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃវិស័យកសិកម្ម

កសិកម្មនៅតែជាវិស័យលេចធ្លោនៅក្នុងសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ដែលរួមចំណែក ២២.៨% ដល់ GDP និងផ្តល់ការងារដល់ ៣៥.៥% នៃកម្លាំងពលកម្មក្នុងឆ្នាំ ២០២០។^៨ ប្រជាជនកម្ពុជាប្រហែល ៦១% រស់នៅក្នុងតំបន់ជនបទ^៩ និង ៦៥% រឹងផ្អែកលើវិស័យនេះសម្រាប់ជីវភាពរស់នៅ។^{១០} នៅក្នុងវិស័យកសិកម្ម ស្រូវមានចំណែកជាង ៩០% នៃផ្ទៃដីដាំដុះ ដែលផលិតកម្មភាគច្រើនប្រើប្រាស់ក្នុងស្រុក និងមួយផ្នែកត្រូវបាននាំចេញទៅកាន់ទីផ្សារអន្តរជាតិ។

ទិន្នន័យពីអនុវិស័យកសិកម្មក្នុងរយៈពេល ១០ ឆ្នាំចុងក្រោយនេះបង្ហាញថា ផលិតកម្មដំណាំបានចូលរួមចំណែកច្រើនបំផុតគឺ ៥៧.៤% នៃផលិតកម្មកសិកម្មសរុបក្នុងឆ្នាំ ២០២០។ ក្នុងទស្សនវត្សរ៍ចុងក្រោយ ការធ្វើស្រែមាន ៧៥% នៃផ្ទៃដីដាំដុះសរុបនៃកសិកម្ម។ ចំណែកដំណាំ និងបន្លែផ្សេងទៀតមានតែ ២៥% ប៉ុណ្ណោះ។

យោងតាមរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំពី MAFF (២០២១) កំណើនជាមធ្យមនៃបរិមាណស្រូវដែលផលិតក្នុងរយៈពេល ១០ ឆ្នាំចុងក្រោយនេះ មានប្រហែល ៣.១% ក្នុងមួយឆ្នាំ ដោយផលិតកម្មកើនឡើងពី ៨.២ លានតោនក្នុងឆ្នាំ ២០១០ ដល់ ១០.៩៤ លានតោនក្នុងឆ្នាំ ២០២០។ ទិន្នផលស្រូវកើនឡើងពី ២,៩៧០ គីឡូក្រាម/ហិកតា ក្នុងឆ្នាំ ២០១០ ដល់ ៣,៣៤៥ គីឡូក្រាម/ហិកតា ក្នុងឆ្នាំ ២០២០ អតិរេកស្រូវមានការកើនឡើងយ៉ាងខ្លាំង ៥.៩២ លានតោនក្នុងឆ្នាំ ២០២០ ស្មើនឹង ៣.៧៩ លានតោនសម្រាប់អង្ករ និងការនាំចេញ។

^៨ របាយការណ៍អំពីការស្ទង់មតិវេទនាសេដ្ឋកិច្ចសង្គមនៅកម្ពុជា ២០១៩/២០ ដោយក្រសួងផែនការ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០២០

^៩ របាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំ អង្គការកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ ឆ្នាំ២០២១

^{១០} USAID កសិកម្ម និងសន្តិសុខស្បៀង បានធ្វើបច្ចុប្បន្នកម្មនៅខែមីនា ឆ្នាំ២០២២

ផលិតផលកសិកម្មកំពូលទាំងបីដែលនាំចេញរវាងឆ្នាំ ២០១៥ និង ២០១៨ គឺដំឡូងមី ដែលមាន ចំណែក ៣៧.៣៦% អង្ករពាក់កណ្តាលកិន ឬកិនទាំងស្រុង ២៨,៦២%; និងគ្រាប់ស្វាយចន្ទីនៅ ក្នុងសំបកនៅ ៩.៤៥% (FAO និង IFPRI, ២០២១)។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ស្រូវដែលនៅសេស សល់យ៉ាងច្រើនសន្លឹកសន្លាប់ត្រូវបានជួញដូរក្រៅផ្លូវការទៅកាន់ប្រទេសជិតខាងជាពិសេសទៅ ប្រទេសវៀតណាម (Chhim, Theng, and Nou, ២០២០)។ ការវាយតម្លៃមួយបានបង្ហាញថា ការ នាំចេញស្រូវអង្ករជាផ្លូវការទៅប្រទេសជិតខាងមានប្រមាណ ២ លានតោនក្នុងមួយឆ្នាំ ដូចដែល អាចមើលឃើញ ការនាំចេញអង្ករផ្លូវការមិនអាចសម្រេចបាននូវគោលដៅនាំចេញ ១ លានតោន ក្នុងឆ្នាំ ២០១៥ ដូចមានចែងក្នុងឯកសារគោលនយោបាយស្តីពីការជំរុញផលិតកម្មស្រូវ និងការ នាំចេញអង្ករ។

ផែនការមេនៃវិស័យកសិកម្មឆ្នាំ ២០៣០ ដោយ MAFF (២០២០) តម្រូវការទីផ្សារ និងការផ្គត់ផ្គង់ ក្នុងតំបន់ ត្រូវបានគេរំពឹងថានឹងកើនឡើង ហើយនេះបង្ហាញពីឱកាសដ៏ល្អសម្រាប់កម្ពុជាក្នុងការ អភិវឌ្ឍន៍ផលិតកម្មកសិកម្មរបស់ខ្លួន ដើម្បីបំពេញតម្រូវការទីផ្សារ ទាញយកសក្តានុពល និង គុណសម្បត្តិក្នុងប្រកួតប្រជែង និងប្រៀបធៀបរបស់វា។ ការនាំចេញកសិផលរបស់កម្ពុជាអាច កំណត់គោលដៅជាយុទ្ធសាស្ត្រទៅកាន់ទីផ្សារអន្តរជាតិ ជាពិសេសអឺរ៉ុប ឥណ្ឌា សមាគមប្រជា ជាតិអាស៊ីអាគ្នេយ៍ (អាស៊ាន) ចិន កូរ៉េ និងជប៉ុន ជាចម្បងរួមមាន អង្ករ កៅស៊ូ ដំឡូងមី ពោត ស្វាយចន្ទី ម្រេច ស្វាយ ចេក និងផលិតផលកសិឧស្សាហកម្មផ្សេងទៀត។

យោងតាមគោលនយោបាយអភិវឌ្ឍន៍កសិកម្ម ដោយ MAFF (២០២១-២០៣០) មេដឹកនាំនៃ បណ្តាប្រទេសអាស៊ានបានបង្កើតផែនទីបង្ហាញផ្លូវ និងដាក់ចេញនូវចក្ខុវិស័យឆ្នាំ ២០២៥ របស់ រដ្ឋអាស៊ានដែលមានសមាហរណកម្មខ្ពស់ ស្ថិតិរមូត ការប្រកួតប្រជែង ច្នៃប្រឌិត និងថាមវន្ត។ ក្នុងន័យនេះ វាមានសារៈសំខាន់ណាស់ក្នុងការផ្តល់សិទ្ធិអំណាចដល់អ្នកផលិត និងជាពិសេស សហគមន៍កសិកម្ម ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាប្រឈម និងលើកកម្ពស់តួនាទីរបស់ពួកគេនៅក្នុងខ្សែ ច្រវាក់តម្លៃកសិកម្មជាសកល (លេខាធិការដ្ឋានអាស៊ាន ឆ្នាំ ២០១៨)។

ទន្ទឹមនឹងវិបត្តិកូវីដ-១៩ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានទទួលស្គាល់ថាវិស័យកសិកម្មជាវិស័យធន់ បំផុត និងជាវិស័យយុទ្ធសាស្ត្រសម្រាប់កំណើនសេដ្ឋកិច្ច មិនត្រឹមតែប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងរួម ចំណែកដល់ការលើកកម្ពស់ជីវភាពរស់នៅ និងកាត់បន្ថយភាពក្រីក្ររបស់ប្រជាពលរដ្ឋនៅតាម ជនបទផងដែរ។

យោងតាមតំណាង FAO ប្រចាំកម្ពុជាបានគូសបញ្ជាក់ថា "វិស័យកសិកម្មមានតួនាទីយ៉ាងរឹងមាំ ក្នុងការស្តារឡើងវិញពីជំងឺរាតត្បាត ហើយយើងទទួលស្គាល់ថា COVID-១៩ មានឥទ្ធិពលទាំង ដំណើរការលម្អិត និងខ្លឹមសារនៃ ADP ឆ្នាំ ២០២១-២០៣០"។¹¹

¹¹ គោលនយោបាយនៃការអភិវឌ្ឍន៍មួយ ត្រូវបានដាក់ឱ្យអនុវត្តសម្រាប់វិស័យកសិកម្ម៖ ការរំពឹងទុកយ៉ាងខ្លាំងក្លាចំពោះវិស័យនេះក្នុងរយៈពេល 43 | Page

៤.២ ស្ថានភាពនៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា

កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ត្រូវបានអនុវត្តនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាក្នុងទសវត្សរ៍ឆ្នាំ ១៩៥០ តាមរយៈការរៀបចំក្រៅផ្លូវការ កិច្ចព្រមព្រៀងពាក្យសម្តី ឬដោយគ្មានឯកសារផ្លូវការ ឬផ្លូវច្បាប់ដែលចុះហត្ថលេខាដោយក្រុមហ៊ុន និងសមាគមកសិករ ឬកសិករ (Sum, S. និង Khiev, P. ឆ្នាំ២០១៥)។ ក្រោយមក ក្នុងអំឡុងនៃពេលវេលាឆ្នាំ ១៩៧៥-១៩៧៩ ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធសេដ្ឋកិច្ច សមាគមផ្លូវការ និងទីផ្សារទាំងអស់ត្រូវបានបំផ្លាញចោល។ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាផ្លូវការមួយចំនួនត្រូវបានប្រើប្រាស់ក្នុងការផលិតដំណាំផ្សេងៗតាមរយៈសហគមន៍កសិកម្ម ប៉ុន្តែវាបានបញ្ឈប់ក្នុងអំឡុងពេលសង្គ្រាមស៊ីវិល (Couturier, J., Savun, S. O. និង Ham P ឆ្នាំ២០០៦)។ ការអនុវត្ត កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ផ្លូវការត្រូវបានណែនាំឡើងវិញនាពេលថ្មីៗនេះ ក្នុងឆ្នាំ ២០១១ តាមរយៈអនុក្រឹត្យលេខ ៣៦ ស្តីពី កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ដែលមានគោលបំណងគាំទ្រកសិករក្នុងការផ្លាស់ប្តូរពីការចិញ្ចឹមជីវិតទៅជាកសិកម្មពាណិជ្ជកម្មប្រ សិទ្ធភាពនៃអនុក្រឹត្យនេះត្រូវបានគេមើលឃើញក្នុងមួយទសវត្សរ៍បន្ទាប់។ មានរឿងជាច្រើនដែលត្រូវធ្វើ និងកែលម្អ ជាពិសេស ចាំបាច់ត្រូវមានការស្រាវជ្រាវបន្ថែមនៅថ្នាក់មូលដ្ឋាន ដើម្បីបង្កើតគោលនយោបាយ និងផែនការសកម្មភាពដែលអាចលើកកម្ពស់ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ។

យោងតាម FAO មានគំរូមូលដ្ឋានចំនួនប្រាំសម្រាប់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា៖ មជ្ឈការ អចលនទ្រព្យស្ងួល ពហុភាគី ក្រៅផ្លូវការ និងអន្តរការី។ យោងទៅលើការសិក្សារបស់វេទិកាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល (២០១៨) គ្រោងការណ៍កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាដំណើរការបានល្អបំផុតក្រោមគំរូមជ្ឈការនិងពហុភាគី ជាជាងគំរូផ្សេងទៀត។¹² ផ្ទុយទៅវិញ គំរូក្រៅផ្លូវការ និងអន្តរការី មិនសូវអាចផ្តល់សុវត្ថិភាពដល់កសិករ រួមទាំងការចូលទៅកាន់ទីផ្សារដែលអាចទុកចិត្តបាន និងរចនាសម្ព័ន្ធតម្លៃថេរ។ គំរូមជ្ឈការពាក់ព័ន្ធនឹងដំណើរការកណ្តាល ឬអ្នកវេចខ្ចប់ទិញពីកសិករជាច្រើន ខណៈដែលគំរូពហុភាគីជាធម្មតាផ្អែកលើការចូលរួមពីភាគីពាក់ព័ន្ធផ្សេងទៀត រួមទាំងរដ្ឋាភិបាល អាជ្ញាធរ ឬភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៍ដើម្បីធ្វើជាសាក្សីក្នុងកិច្ចសន្យា។ ក្នុងករណីមានជម្លោះរវាងកសិករ និងអ្នកទិញក្នុងលក្ខខណ្ឌនៃកិច្ចសន្យា ស្ថាប័នទាំងនេះនឹងដើរតួយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការស្វែងរកដំណោះស្រាយ។ ទោះបីយ៉ាងណាក៏ដោយ នៅក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែងនៅប្រទេសកម្ពុជា មិនសូវមានយន្តការសម្រាប់ដោះស្រាយបញ្ហាប្រឈមនានា នៅពេលដែលបញ្ហានៃកិច្ចសន្យាបានកើតឡើង។

មានទិដ្ឋភាពពីរនៃការអនុវត្តកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា គឺកិច្ចសន្យាផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការ។ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការត្រូវបានអនុវត្តនៅកម្រិតសហគមន៍។ កិច្ចសន្យាផ្លូវការត្រូវ

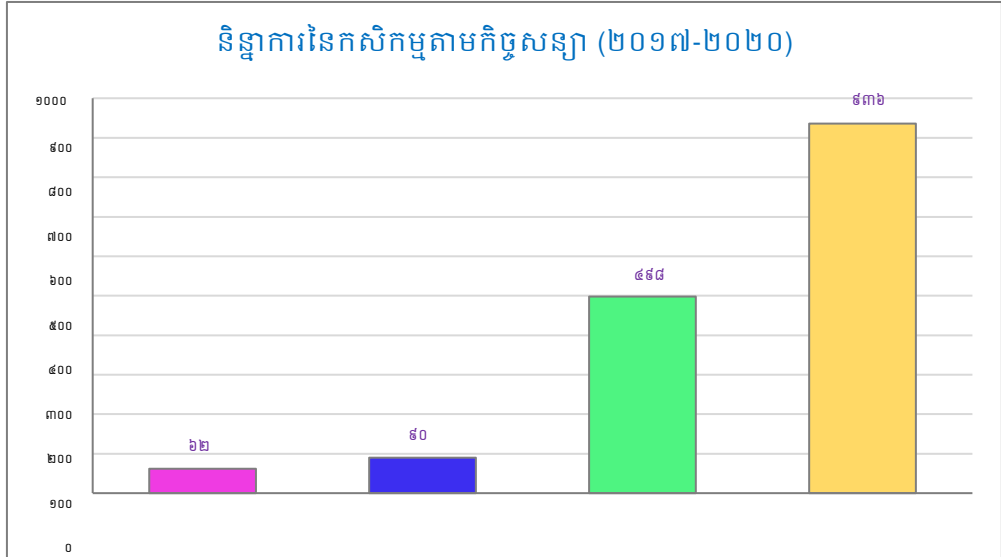
១០ឆ្នាំបន្ទាប់ទៀត <http://www.fao.org/cambodia/news/rss/detail-events/en/c/1392052/> ខែមីនា ឆ្នាំ២០២១

¹² ការសិក្សាបានរកឃើញគំរូកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាដ៏ល្អបំផុតសម្រាប់ប្រទេសកម្ពុជា ករណីស្រាវជ្រាវថាមស៍ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១៨៖ <https://www.khmertimeskh.com/110165/study-finds-best-contract-farming-models-cambodia/>

បានគេស្គាល់ថាជាកិច្ចព្រមព្រៀងរវាងអ្នកទិញ និងអ្នកផលិត ដោយមានការចូលរួមពីរដ្ឋាភិបាល ក្នុងនាមជាអ្នកសម្របសម្រួល និងជាសាក្សីក្នុងការចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចសន្យា ហើយកិច្ចសន្យា ក្រៅផ្លូវការត្រូវបានគេស្គាល់ថាជាកិច្ចព្រមព្រៀងដោយមិនមានការពាក់ព័ន្ធពីរដ្ឋាភិបាល។ ទោះ បីជាកិច្ចសន្យាផ្លូវការត្រូវបានណែនាំតាំងពីពេលនោះមក ប៉ុន្តែនៅតែមានកិច្ចសន្យាក្រៅផ្លូវការ ដែលកំពុងត្រូវបានអនុវត្តដោយភាគីពីរ។

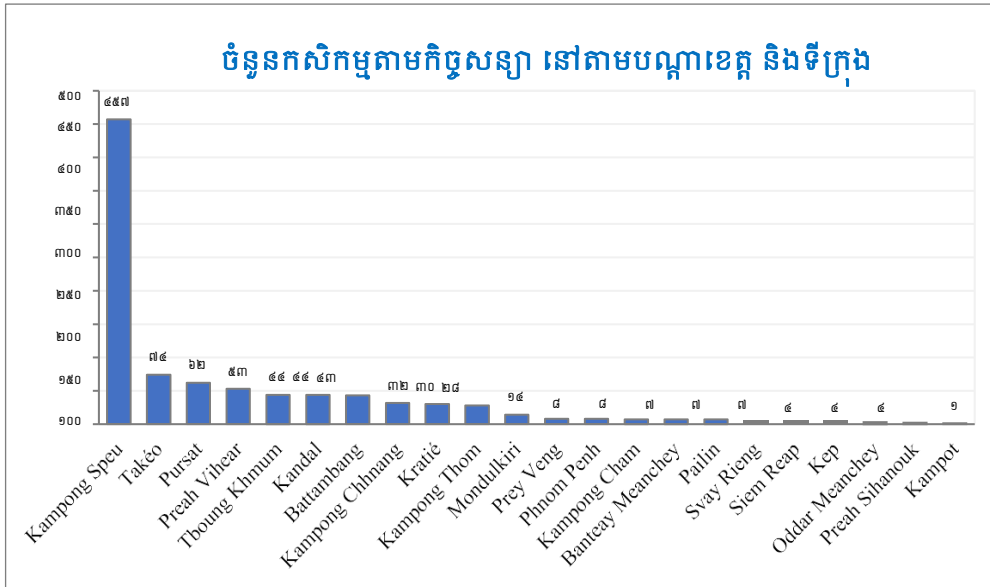
គេជឿជាក់ថាជាមួយនឹងផែនការយុទ្ធសាស្ត្រ បរិយាកាសនៃអាជីវកម្ម រួមទាំងការធ្វើពិពិធកម្ម កសិកម្ម និងពាណិជ្ជកម្ម កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានឹងមានភាពប្រសើរឡើងច្រើន។ គេមើលឃើញ ថាមានការកើនឡើងបន្តិចម្តង ៗ នៃចំនួនកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ដែលចាប់ផ្តើមពីកិច្ចសន្យា ៦២ ក្នុងឆ្នាំ២០១៧, ៩០ កិច្ចសន្យាក្នុងឆ្នាំ២០១៨ ៤៩៨ កិច្ចសន្យាក្នុងឆ្នាំ២០១៩ និង ៩៣៦ កិច្ចសន្យា ក្នុងឆ្នាំ២០២០ ។

ចំពោះមុខទំនិញវិញ អង្គរមានចំនួនច្រើនលើសលប់គឺ ១៨៦ នៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ដែល មានបរិមាណ ៨២,១៩៧ តោន បន្ទាប់មកដំឡូងមីមានចំនួន ២៦ កិច្ចសន្យា ស្មើនឹង ៥៤,២៧២ តោន និងគ្រាប់ស្វាយចន្ទីមានចំនួន ៩ កិច្ចសន្យា ចំណាត់ថ្នាក់ទីបីដែលមានចំនួន ១០៥ តោន។ គ្រលប់មកសត្វវិញ ជ្រូកស្ថិតនៅលំដាប់កំពូល ដែលមានចំនួន ២៣៥ កិច្ចសន្យា ជាមួយនឹងតួ លេខ ៣៤,៨៤៥ តោន បន្ទាប់មកសត្វមាន់មាន ២០៨ កិច្ចសន្យា ស្មើនឹង ២,៧៦,៨៨៩១ ក្បាល និងផលិតផលផ្សេងទៀត រួមមានដំណាំ ផ្លែឈើ បសុសត្វ បន្លែ និងផលិតផលវារីវប្បកម្ម និងធាតុ ចូលផ្នែកកសិកម្ម ក៏ដូចជាផលិតផលផ្សេងៗទៀត។

(ប្រភព៖ ក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ របាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំ ២០២១)

កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ភាគច្រើនបានចុះហត្ថលេខា ក្នុងនោះ ៤៥៧ នៅខេត្តកំពង់ស្ពឺក្នុងឆ្នាំ ២០២០ ហើយ ២១ ខេត្តក្រុងផ្សេងទៀតក៏ត្រូវបានចុះកិច្ចសន្យាចាប់ពី ១ ដល់ ៧៤ ផងដែរ។ បច្ចុប្បន្នកិច្ចព្រមព្រៀងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ដែលមានទឹកប្រាក់តិចជាង ២០០ លានរៀលត្រូវដាក់ទៅ PDAFF ហើយកិច្ចព្រមព្រៀងនៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាដែលមានទឹកប្រាក់ ២០០លានរៀល ឬច្រើនជាងនេះ ត្រូវដាក់ជូន DAI¹³។

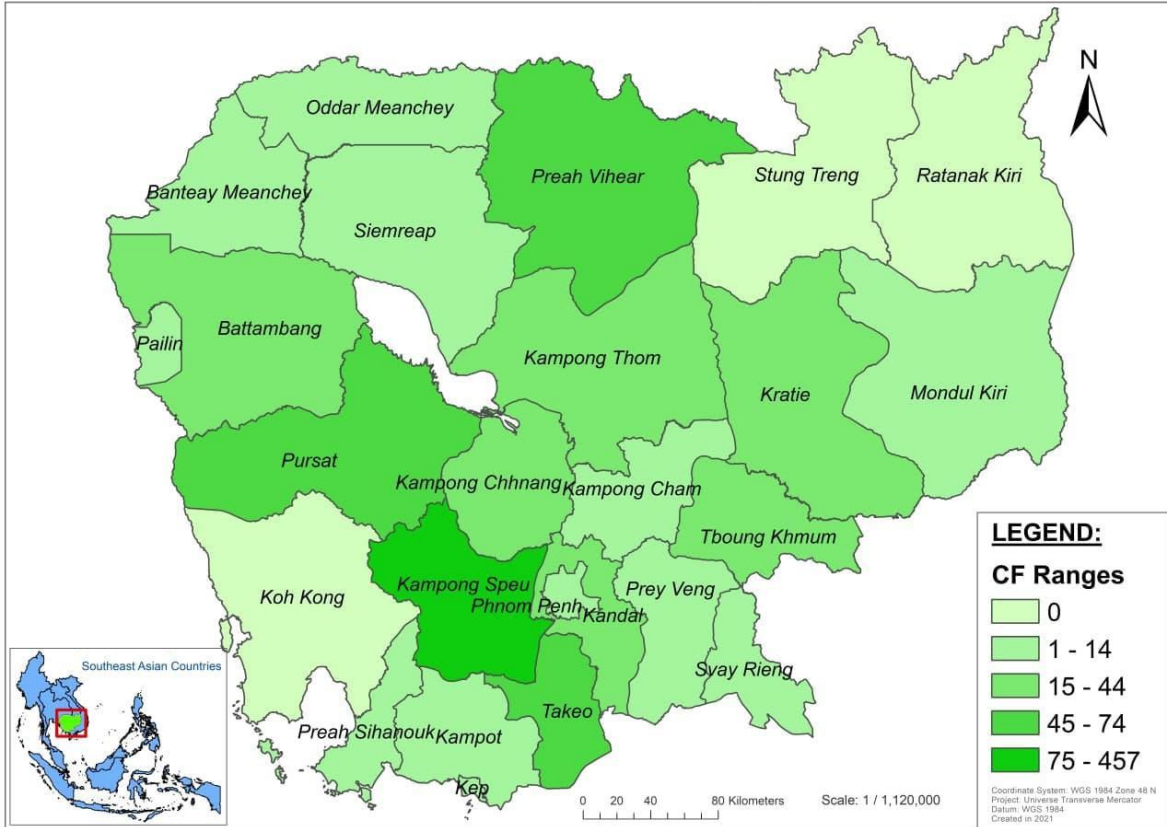

(ប្រភព៖ ក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ របាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំ ២០២១)

នៅក្នុងបរិបទនៃការអនុវត្តដំណើរការនៃគំរូកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបង្ហាញពី បទពិសោធន៍ដ៏យូរនៅក្នុងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ប៉ុន្តែការអនុវត្តនៅក្នុងប្រទេសនេះភាគច្រើន ជាកិច្ចសន្យាផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការ (Lonn, P. and Chem, P., ២០២១)។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ ដោយ គំរូចំនួនប្រាំផ្សេងទៀតត្រូវបានអនុវត្តនៅក្នុងប្រទេសដែលបានទាញយកពីករណីសិក្សា ផ្សេងទៀត ហើយបានសង្ខេបដូចខាងក្រោម។ គំរូហុកភាគីត្រូវបានអនុវត្ត និងចុះហត្ថលេខារវាង REMIC និង Tasei AC¹⁴ នៅខេត្តបាត់ដំបងក្នុងខែមីនា ឆ្នាំ ២០២០ ដើម្បីផ្គត់ផ្គង់បន្លែពេញមួយ ឆ្នាំដល់ក្រុមហ៊ុន។ កិច្ចសន្យានេះក៏មានការចូលរួមពីភាគីទីបី (ភាគីពាក់ព័ន្ធ) រួមមាន MAFF, PDAFF, CACA, ARDB និងក្រុមហ៊ុនផ្សេងៗទៀត។ ឧទាហរណ៍មួយទៀតគឺកិច្ចសន្យាពហុភាគី ទាក់ទងនឹងដំណាំកសិឧស្សាហកម្ម និងកិច្ចព្រមព្រៀងស្រូវសរីរាង្គត្រូវបានធ្វើឡើងរវាងសហ ព័ន្ធស្រូវអង្ករកម្ពុជាជាមួយ ៥៩ សហគមន៍ នៅទូទាំង ៨ ខេត្ត ហើយមានចូលរួមពីភាគីពាក់ព័ន្ធ សំខាន់ៗនៅខែកញ្ញា ឆ្នាំ ២០២០ នៅក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ។ ពាក់ព័ន្ធនឹងគំរូ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា អន្តរការី វាត្រូវបានអនុវត្តជាផ្នែកមួយនៃការធ្វើស្រែតាមកិច្ចសន្យាពាក់

¹³ អន្តរាគមន៍របស់រដ្ឋាភិបាលចំពោះកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាដើម្បីពង្រឹងទំនុកចិត្តលើការវិនិយោគផ្នែកកសិកម្មនៅប្រទេសកម្ពុជា៖ <http://iserd.net/12lcerdposters/ru04.pdf>
¹⁴ កិច្ចព្រមព្រៀងនៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា រវាង Tasei AC និង REMIC បានទាញចេញពី <http://aspirekh.org/bat-contractout/>

របាយកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅប្រទេសកម្ពុជា

កណ្តាលផ្លូវការ រវាងអង្គការកសិកម្មរងរឿង 15 ជាមួយប្រជាពលរដ្ឋជាង ៣២០០០ គ្រួសារដោយ ផ្ទាល់ ក្នុងឆ្នាំ២០០៤¹⁵ ដើម្បីផ្គត់ផ្គង់ស្រូវសរីរាង្គនាម៉ាលីស។ លើសពីនេះទៀត គំរូរដ្ឋការ រួមបញ្ចូល អ្នកកែច្នៃកម្រិតកណ្តាល ចាប់ពីកសិករ និងពឹងផ្អែកទាំងស្រុងលើពួកគេក្នុងការផ្គត់ ផ្គង់ទិន្នផលកសិកម្ម។ គំរូនេះផ្តោតសំខាន់ទៅលើកូតាផលិតកម្មដែលត្រូវបានកំណត់ឱ្យកសិករ ម្នាក់ៗ ហើយគុណភាពត្រូវបានគ្រប់គ្រងយ៉ាងតឹងរ៉ឹងដោយក្រុមហ៊ុន។ ជាធម្មតា គេឃើញមាន គ្រោងការណ៍នេះ នៅក្នុងការផលិតថ្នាំជក់ កប្បាស អំពៅ ចេក កាហ្វេ តែ កៅស៊ូ។ ឧទាហរណ៍ នៅកម្ពុជា៖ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ដែលស្នើឡើងដោយ FUCHS នៅខេត្តកំពត (CPS ឆ្នាំ ២០២០)។ គំរូមួយទៀតគឺ គំរូអចលនទ្រព្យស្នូល ដែលអនុវត្តដោយ Santana Agro Products ទាក់ទងនឹងផលិតផលស្វាយចន្ទីនៅខេត្តព្រះវិហារ។ ក្រុមហ៊ុនមិនពឹងផ្អែកទាំងស្រុងលើកសិករ ខ្នាតតូចសម្រាប់ការផ្គត់ផ្គង់ទិន្នផលកសិកម្មនោះទេ។ ផ្ទុយទៅវិញ ក្រុមហ៊ុនគ្រប់គ្រងអចលនវត្ថុ ឬចម្ការកណ្តាលរបស់ខ្លួន ដែលជាធម្មតាអាចធានាបាននូវកម្រិតទិន្នផលសម្រាប់រោងចក្រកែច្នៃ (CPS ឆ្នាំ២០២០)។ ចុងក្រោយ គំរូក្រៅផ្លូវការជាធម្មតាគឺជាការរៀបចំតាមរដូវ ដោយគ្មានកិច្ច សន្យាលាយលក្ខណ៍អក្សរជាផ្លូវការរវាងអ្នកទិញតូចៗ និងកសិករនោះទេ។ ជាធម្មតា កិច្ច

¹⁵ ការរួមបញ្ចូលកសិករដែលកាន់កាប់ដីធ្លីខ្នាតតូច និងកសិពាណិជ្ជកម្ម ដោយវេទិកា NGO ទាញចេញពី https://www.ngoforum.org.kh/wp-content/uploads/2018/02/Layout-Small-Landholder_Eng.pdf

¹⁶ ការធ្វើស្រែតាមកិច្ចសន្យានៅកម្ពុជា៖ ការផ្តល់អំណាចដល់កសិករក្នុងការផ្លាស់ប្តូរលើសពីកិច្ចសន្យា ដើម្បីឆ្ពោះទៅកាន់ឯករាជ្យភាព វិទ្យាស្ថាន ADB ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៨៖ <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/156748/adb- dp109.pdf>

សន្យាមានទម្រង់នៃការចុះឈ្មោះក្រៅផ្លូវការ ឬកិច្ចព្រមព្រៀងពាក្យសម្តី។ ឧទាហរណ៍៖ កសិករភាគច្រើននៅស្រុកស្អាង ខេត្តកណ្តាល មានកិច្ចព្រមព្រៀងផ្ទាល់មាត់ផ្ទាល់ខ្លួន ដើម្បីផលិតបន្លែតាមរដូវ (Sum, S. និង Khiev, P. ឆ្នាំ២០១៥)។ គួរកត់សម្គាល់ថា ស្រូវ ស្វាយចន្ទី ដំឡូងមី ពោត និងកៅស៊ូ បន្លែ និងផ្លែឈើ គឺជាដំណាំចម្បងដែល ផលិតក្រោម កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា (Sum, S. និង Khiev, P. ឆ្នាំ២០១៥)។

៤.៣ បញ្ហាប្រឈមនៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា

មានបញ្ហាប្រឈមសំខាន់ៗមួយចំនួននៃកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៅកម្ពុជា ដូចតទៅ៖

- លទ្ធភាពទទួលបានហិរញ្ញវត្ថុ និងឥណទាន៖ ការទទួលបានហិរញ្ញវត្ថុគឺជាបញ្ហាប្រឈមចម្បងសម្រាប់កសិករជនបទ និងសហគមន៍កសិកម្ម ។ ធនាគារអភិវឌ្ឍន៍ជនបទនៃកម្ពុជា (ARDB) ផ្តល់កញ្ចប់ឥណទាន សម្រាប់ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ដែលនៅតែបង្ហាញអត្រាការប្រាក់ខ្ពស់ (Lonn, P. និង Chem, P. ឆ្នាំ២០២១)។ ការទូទាត់ពីអ្នកចុះកិច្ចសន្យាដល់កសិករក៏មានភាពយឺតយ៉ាវផងដែរ ដែលបង្កការលំបាកដល់កសិករក្នុងការទទួលបានដើមទុនដើម្បីវិនិយោគក្នុងកសិដ្ឋានរបស់ពួកគេ(CDRI ឆ្នាំ២០២០)។ ការធ្វើអោយប្រសើរឡើងនូវលទ្ធភាពទទួលបានហិរញ្ញវត្ថុ និងការទូទាត់ទាន់ពេលវេលាដល់កសិករ ឬសហគមន៍កសិកម្ម នេះជាយុទ្ធសាស្ត្រមួយក្នុងចំណោមយុទ្ធសាស្ត្រដែលត្រូវបានស្នើឡើងដើម្បីការកែលម្អកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យានៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។ ខ្លះជំនួយផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុក្នុងដំណាក់កាលផលិតកម្ម ដើម្បីទទួលបាននូវធាតុចូលកសិកម្ម រួមមានគ្រាប់ពូជ ដី ថ្នាំសម្លាប់សត្វល្អិត គ្រឿងចក្រកសិកម្ម និងឧបករណ៍។ ក្នុងដំណាក់កាលនេះ អ្នកផលិតពិបាកនឹងបំពេញតម្រូវការក្រុមហ៊ុន ដោយសារពួកគេខ្វះចំណេះដឹង និងការអនុវត្តបែបប្រពៃណីនៅក្នុងការធ្វើស្រែចម្ការ។¹⁷
- គ្រាប់ពូជដែលមានគុណភាព និងស្តង់ដារត្រូវការ៖ គ្រាប់ពូជកាន់តែល្អ ផលិតផលកាន់តែល្អ។ គ្រាប់ពូជដែលមានគុណភាពខ្ពស់គឺជាធាតុចម្បងក្នុងការផលិត ផលិតផលដែលមានគុណភាពខ្ពស់ដល់អ្នកសហការ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា និងក្រុមហ៊ុន។ ប៉ុន្តែគ្រាប់ពូជដែលមានគុណភាពមានតម្លៃថ្លៃ។ មានចំណាត់ថ្នាក់ផលិតផល ហើយតម្លៃបង្ហាញពីថ្នាក់ទាំងនោះ។ អ្នកចុះកិច្ចសន្យាជាធម្មតាផ្តល់គ្រាប់ពូជមិនល្អដែលបណ្តាលឱ្យមានដំណុះទាប។ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និងអ្នកពាក់ព័ន្ធដទៃទៀត គួរតែវិនិយោគបន្ថែមលើការស្រាវជ្រាវ និងអភិវឌ្ឍន៍ (R&D) ក្នុងគោលបំណងផលិតគ្រាប់ពូជដែលមានគុណភាពខ្ពស់ក្នុងតម្លៃប្រកួតប្រជែងជាងមុនសម្រាប់កសិករ (Lonn, P. and Chem, P., ២០២១) ។

¹⁷ អន្តរាគមន៍របស់រដ្ឋាភិបាលចំពោះកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ដើម្បីពង្រឹងទុកចិត្តលើការវិនិយោគនៅក្នុងវិស័យកសិកម្មនៅប្រទេសកម្ពុជា

- ជំហាន និងនីតិវិធីផ្លូវច្បាប់ដ៏ស្មុគស្មាញ៖ កិច្ចព្រមព្រៀង កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ផ្លូវការគឺ មានការលើកទឹកចិត្ត ប៉ុន្តែវាប្រឈមមុខនឹងឧបសគ្គជាច្រើន ដូចជាការរៀបចំឯកសារផ្នែក ច្បាប់ ចំណេះដឹងដែលពឹងផ្អែកខ្លាំងរវាងភាគី (កសិករ ក្រុមហ៊ុន និងរដ្ឋាភិបាល)។ ភាព សាមញ្ញនៃនីតិវិធីច្បាប់ក្នុងការបំពេញកិច្ចព្រមព្រៀង កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា បានទាមទារ ជាបន្ទាន់ ហើយរាជរដ្ឋាភិបាលគួរតែបណ្តុះបណ្តាលអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន ខ. ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ ឬ សមាជិកនៃ សហគមន៍កសិកម្ម ពីនីតិវិធីត្រឹមត្រូវក្នុងការបង្កើត និងប្រតិបត្តិការ កសិកម្ម តាមកិច្ចសន្យាការធ្វើឱ្យមេធាវីអាចចូលទៅដល់សហគមន៍មូលដ្ឋានដើម្បីពិគ្រោះយោបល់ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នឹងក្លាយជាដំណោះស្រាយដ៏ល្អមួយ។
- កង្វះខាតចំណេះដឹងក្នុងចំណោមភាគីសំខាន់ៗ៖ កិច្ចព្រមព្រៀងកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា គឺ និយាយអំពីច្បាប់ បទប្បញ្ញត្តិ និងនីតិវិធី។ មានតម្រូវការសម្រាប់ការផ្សព្វផ្សាយបន្ថែមទៀត នៃបច្ចេកវិទ្យាពាក់ព័ន្ធ និងការកសាងសមត្ថភាពទាក់ទងនឹង កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ។ ការ ផ្តល់ការកសាងសមត្ថភាពដល់ភាគីពាក់ព័ន្ធ រួមទាំងកសិករ សហគមន៍ ក្រុមហ៊ុនឯកជន និងរដ្ឋាភិបាលមូលដ្ឋាន គឺជារឿងចាំបាច់ ដើម្បីឱ្យអ្នករាល់គ្នាយល់អំពីគោលគំនិត និងនីតិវិធី របស់ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ហើយទាំងអស់គ្នាមានការយល់ដឹងរួមអំពីវា និងការអនុវត្ត របស់វា។

៤.៤ ក្របខ័ណ្ឌនៃគោលនយោបាយសម្រាប់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា

ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ (NSDP, ២០១៤-២០១៨) កសិកម្មគឺជាវិស័យអាទិភាព។ នេះ អាចត្រូវបានគេមើលឃើញតាមរយៈការលើកកម្ពស់ផលិតកម្មស្រូវ និងការនាំចេញអង្ករមានការ កើនឡើង ១ លានតោនក្នុងឆ្នាំ ២០១៥ បានជួយបង្កើនការរៀបចំ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ។ គោលនយោបាយថ្មីនេះគឺជាឧបករណ៍មួយដ៏មានប្រយោជន៍ក្នុងការធានាទីផ្សារនិងតម្លៃសម្រាប់ កសិករខ្នាតតូច និងមធ្យម ដែលចុងក្រោយបានជួយផ្តល់ប្រាក់ចំណូលខ្ពស់ និងកាត់បន្ថយភាព ក្រីក្រ (Sum, S. និង Khiev, P. ឆ្នាំ២០១៥)។

ដូចគ្នាដែរ ការធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវផលិតភាព ការធ្វើពិពិធកម្ម និងការធ្វើពាណិជ្ជកម្ម គឺជាអាទិ ភាពក្រោមវិស័យកសិកម្ម។ គេជឿថា ដើម្បីសម្រេចបាននូវយុទ្ធសាស្ត្រនេះ រដ្ឋាភិបាលបានជួយ ជំរុញកសិករឱ្យធ្វើការរួមគ្នាដើម្បីពង្រីកផលិតកម្ម និងផ្តល់សិទ្ធិអំណាចដល់ការចរចាជាមួយវិស័ យឯកជន។ ជាលទ្ធផល ច្បាប់ស្តីពី សហគមន៍កសិកម្ម ត្រូវបានបង្កើតឡើងក្នុងឆ្នាំ ២០១៣ ហើយមាន ៨៧៥ សហគមន៍កសិកម្ម គ្រោងនឹងបង្កើតនៅឆ្នាំ ២០១៨ ដែលបានបញ្ជាក់នៅក្នុង NSDP មុន។

យោងតាមមាត្រា ៤ នៃច្បាប់ស្តីពី សហគមន៍កសិកម្ម¹⁸ សហគមន៍កសិកម្ម ដែលមានចែងក្នុង ច្បាប់នេះ សំដៅលើនីតិបុគ្គលឯកជន និងសហគ្រាសសេដ្ឋកិច្ចផ្អែកលើកសិកម្ម ដែលត្រូវបាន បង្កើតឡើងដោយស្ម័គ្រចិត្តដោយនីតិបុគ្គល ជាមួយនឹងការវិនិយោគរួម កម្មសិទ្ធិរួម និងការ គ្រប់គ្រងតាមបែបប្រជាធិបតេយ្យរួមគ្នា ដើម្បី លើកកម្ពស់សមត្ថភាពផលិតកម្មកសិកម្ម កសិ ឧស្សាហកម្ម កសិពាណិជ្ជកម្ម ឬសេវាកម្មទាក់ទងនឹងផលិតកម្មកសិកម្ម សំដៅលើការលើក កម្ពស់ស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ច សង្គម និងវប្បធម៌របស់សមាជិក។ ច្បាប់ស្តីពី សហគមន៍កសិកម្ម អនុញ្ញាតឱ្យកសិករមួយក្រុមបង្កើតសហគ្រាសកសិកម្ម ដែលពួកគេអាចរួមគ្នាគ្រប់គ្រង និងត្រួត ពិនិត្យតាមរយៈការកាន់កាប់ភាគហ៊ុនរួម អាជីវកម្មសមូហភាព (ការទិញលក់ និងទីផ្សារ) និង ទទួលបានអត្ថប្រយោជន៍ផ្សេងៗ។ ក្នុងនោះរួមមានកំណើនសេដ្ឋកិច្ច ការលើកកម្ពស់សហគ្រាស ធុនតូចនៅតំបន់ជនបទ ការការពារគ្នាទៅវិញទៅមកនូវផលប្រយោជន៍របស់ក្រុមកសិករ ការ លើកកម្ពស់តម្លៃសង្គម និងវប្បធម៌ ការលើកកម្ពស់ផលិតកម្ម ពិពិធកម្មកសិកម្ម និងការជួយរួម ចំណែកក្នុងគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាលលើការនាំចេញអង្ករ។

ការផ្លាស់ប្តូរទៅកាន់ NSDP (២០១៩-២០២៣) កំណែទម្រង់គោលនយោបាយផ្តោតលើការលើក កម្ពស់ការធ្វើពិពិធកម្មសេដ្ឋកិច្ច (ពាណិជ្ជកម្ម និងការវិនិយោគ) ការចូលរួមពីវិស័យឯកជន និង ការអភិវឌ្ឍន៍ប្រកបដោយបរិយាបន្ន និងនិរន្តរភាព (កសិកម្ម)។ ជាថ្មីម្តងទៀត រដ្ឋាភិបាលនៅតែ ជំរុញឱ្យបង្កើត សហគមន៍កសិកម្ម ចំនួន៨៧៥ ផ្សេងទៀតនៅឆ្នាំ ២០២៣។ នៅឆ្នាំ ២០២០ សហ គមន៍កសិកម្ម រហូតដល់ ១,២០០ ត្រូវបានបង្កើតឡើងទូទាំងប្រទេស។ លើសពីនេះទៅទៀត រហូតមកដល់ពេលនេះ មានសហជីពសហគមន៍សកិកម្មចំនួន ១១ (UAC) និងសម្ព័ន្ធសហគមន៍ កសិកម្មកម្ពុជា (CACA) ចំនួន១ ត្រូវបានបង្កើតឡើង (MAFF, ២០២១)។

រដ្ឋាភិបាលបានលើកទឹកចិត្តថា កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ជាមធ្យោបាយនៃការភ្ជាប់កសិករខ្នាតតូច ទៅនឹងទីផ្សារ។ រដ្ឋាភិបាលបានបង្កើតអនុក្រឹត្យលេខ ៣៦ ស្តីពី កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ក្នុងឆ្នាំ ២០១១ ដែលមាន ៥ ជំពូក និង ១៣ អត្ថបទ សំខាន់ៗ កំណត់ក្របខ័ណ្ឌអនុវត្តទៅលើផលិតកម្ម កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យាក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។ មាត្រា ២ ក្នុងជំពូកទី ១ កំណត់គោលបំណងបួនដូច ខាងក្រោម៖

- ពង្រឹងទំនួលខុសត្រូវ និងការជឿទុកចិត្តរវាងភាគីផលិត និងភាគីទិញដោយផ្អែកលើគោល ការណ៍សមភាព និងយុត្តិធម៌
- ធានាបាននូវភាពត្រឹមត្រូវនៃតម្លៃ ការទិញ និងការផ្គត់ផ្គង់កសិផលក្នុងបរិមាណ និងគុណ ភាព
- បង្កើនការទិញ កែច្នៃ និងនាំចេញកសិផល

¹⁸ ច្បាប់ស្តីពីសហគមន៍កសិកម្ម៖ <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/cam172382.pdf>

- រួមចំណែកដល់ការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចជាតិ និងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ។

ក្រសួងធនធានទឹក និងឧតុនិយម ជាអ្នកទទួលខុសត្រូវក្នុងការដឹកនាំការអនុវត្តអនុក្រឹត្យនេះ ដែលតម្រូវឱ្យមានអនុក្រឹត្យមួយទៀត (លេខ ៧៨) ក្នុងឆ្នាំ ២០១៧ បង្កើត “គណៈកម្មាធិការសម្របសម្រួលសម្រាប់ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា” ។ នេះជាយន្តការសហការអន្តរក្រសួងដែលមានសមាជិកចំនួន ១៩ រួមមកពីក្រសួងនិងស្ថាប័នចំនួន ១៩ របស់រដ្ឋាភិបាល។ ភារកិច្ចចម្បងរបស់គណៈកម្មាធិការនេះមានដូចខាងក្រោម៖

- បង្កើតគោលនយោបាយ និងផែនការយុទ្ធសាស្ត្រដែលគាំទ្រ និងលើកកម្ពស់ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា
- ការសម្របសម្រួល និងពង្រឹងកិច្ចព្រមព្រៀងរវាងភាគីជាប់កិច្ចសន្យា
- អន្តរាគមន៍ ឬជម្រះជម្លោះ ឬជម្លោះទាក់ទងនឹងកិច្ចសន្យាផលិតកម្មកសិកម្មដែលស្ថាប័នជំនាញមិនអាចដោះស្រាយ ឬជួយដោះស្រាយជម្លោះរវាងស្ថាប័ន។

នៅឆ្នាំ ២០១៧ MAFF បានបង្កើតលេខាធិការដ្ឋានថ្មីសម្រាប់ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៅក្នុងនាយកដ្ឋានកសិឧស្សាហកម្ម (ក្រោមសេចក្តីសម្រេចលេខ ៥៦០) និងបានចេញសារាចរណែនាំ (លេខ ១៩៦) ជាការណែនាំក្នុងការអនុវត្តសកម្មភាព កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ។ វាត្រូវបានប្រគល់ឱ្យនាយកដ្ឋានកសិឧស្សាហកម្ម ដើម្បីសម្របសម្រួល និងកត់ត្រារាល់ការអនុវត្ត កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៅកម្ពុជា។ នៅថ្នាក់ក្រោមជាតិ រាជធានីខេត្តទាំង ២៥ បានបង្កើតអនុគណៈកម្មាធិការកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ដែលមានរដ្ឋាភិបាលខេត្តជាប្រធាន ហើយថ្នាក់ដឹកនាំមន្ទីរទាំងអស់ជាសមាជិក។

អនុក្រឹត្យកំណត់តួនាទី និងការទទួលខុសត្រូវរបស់កសិករជាប់កិច្ចសន្យា និងអ្នកចុះកិច្ចសន្យា ព្រមទាំងបែបបទ និងការអនុវត្តកិច្ចសន្យាផលិតកម្មកសិកម្មដូចខាងក្រោម៖

តារាង៖ តួនាទី និងទំនួលខុសត្រូវរបស់កសិករ និងអ្នកចុះកិច្ចសន្យា ដូចបានលើកឡើងនៅក្នុង អនុក្រឹត្យស្តីពី កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា

តួនាទី និងទំនួលខុសត្រូវរបស់កសិករ	តួនាទី និងទំនួលខុសត្រូវរបស់អ្នកចុះកិច្ចសន្យា
<ul style="list-style-type: none"> • អនុវត្តតាមលក្ខខណ្ឌដែលមានចែងក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀង • បន្តសកម្មភាពផលិតកម្មដោយផ្អែកលើរដូវកាល និងពេលវេលាដែលត្រូវការ • ផ្គត់ផ្គង់បានទាន់ពេលវេលានូវបរិមាណអប្ប-បរមានៃផលិតផលជាមួយនឹងកម្រិត/គុណភាពដែលបានបញ្ជាក់ • ទទួលយកការទូទាត់ស្របតាមតម្លៃផលិតផលដូចមានចែងក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀង។ 	<ul style="list-style-type: none"> • អនុវត្តតាមលក្ខខណ្ឌដែលមានចែងក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀង • បញ្ជាក់បរិមាណ និងគុណភាពនៃផលិតផលកាលបរិច្ឆេទចែកចាយ និងទឹកនៃការដឹកជញ្ជូន និងនីតិវិធីទទួលយក • ផ្តល់ឱ្យអ្នកផលិតនូវធាតុចូលកសិកម្ម ដូចជាសម្ភារសម្រាប់បង្កាត់ពូជ គ្រាប់ពូជ ប្រភេទសត្វក្នុងទឹក និងពូជសត្វ ការផ្តល់ឥណទាន សេវាបច្ចេកទេស និងការគាំទ្រផ្សេងទៀតតាមការព្រមព្រៀងគ្នា ដើម្បីសម្រេចបាននូវលទ្ធផលដែលចង់បាន • ទិញផលិតផលកសិកម្មក្នុងបរិមាណ និងគុណភាពជាក់លាក់ក្នុងតម្លៃដែលបានព្រមព្រៀងគ្នា • ទូទាត់ប្រាក់ជូនអ្នកផលិតសម្រាប់ទំនិញក្នុងក្របខ័ណ្ឌពេលវេលា និងស្របតាមលក្ខខណ្ឌដែលបានបញ្ជាក់នៅក្នុងកិច្ចសន្យា។

(ប្រភព៖ អនុក្រឹត្យស្តីពី កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ)

៥ សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា រួមចំណែកដល់ការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ និងការលើកកម្ពស់ជីវភាពដល់កសិករខ្នាតតូច ក្រុមអ្នកផលិត និងសហគមន៍កសិកម្ម ដែលទទួលបានអត្ថប្រយោជន៍ពីគំរូនៃការអនុវត្តកសិកម្មនេះ។ ជាទូទៅ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា គឺជាវិធីនៃការធ្វើអាជីវកម្ម ដែលដៃគូកិច្ចសន្យាទាំងពីរប្រាថ្នាចង់រកប្រាក់ចំណេញតាមរយៈការធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវសុវត្ថិភាពក្នុងការទទួលបានការផ្គត់ផ្គង់ និងទីផ្សារ។ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា អាចជួយភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងរវាងកសិករខ្នាតតូច និងអ្នកទិញ។ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ក៏អាចអនុញ្ញាតឱ្យកសិករដឹងជាមុនអំពីពេលវេលា ដៃគូអាជីវកម្ម និងតម្លៃ ដូច្នេះភាគីទាំងពីរមានផែនការរៀបចំយ៉ាងល្អដែលអាចកាត់បន្ថយហានិភ័យទាក់ទងនឹងការប្រែប្រួលតម្លៃ និងផលិតភាព។ ជាមួយនឹងយន្តការនេះ កសិករអាច

ទទួលបានទាំងការគាំទ្រផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ និងបច្ចេកទេសពីដៃគូ អ្នកចុះកិច្ចសន្យា និងភាគីទីបីដើម្បី កែលម្អផលិតកម្ម និងទិដ្ឋភាពទីផ្សារ។

កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា កំពុងផ្តល់ឱកាសសម្រាប់កសិករខ្នាតតូចនៅក្នុងប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ ដើម្បីបង្កើតប្រាក់ចំណូលតាមរយៈសកម្មភាពកសិកម្មរបស់ពួកគេ។ កសិករប្រើប្រាស់ធនធាន ផ្ទាល់ខ្លួន រួមទាំងដីធ្លី និងកម្លាំងពលកម្ម ជាការវិនិយោគសំខាន់ក្នុងវិស័យកសិកម្ម នៅពេលចុះ កិច្ចសន្យាជាមួយក្រុមហ៊ុន និងឈ្នួញកណ្តាល។ រដ្ឋាភិបាលក៏ទទួលបានអត្ថប្រយោជន៍ពីក្រុម ហ៊ុនធំៗទាំងបរទេស និងក្នុងស្រុកដែលបង្កើតការងារនៅជនបទ ទីផ្សារផលិតផលក្នុងស្រុក ជា ពិសេសកំណើនសេដ្ឋកិច្ចតាមរយៈការនាំចេញ។

បរិបទកសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៅក្នុងប្រទេសអាស៊ីអាគ្នេយ៍មួយចំនួនដែលបានជ្រើសរើសបាន បង្ហាញថាប្រទេសនីមួយៗអនុវត្តគំរូ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ខុសៗគ្នា។ វាអាស្រ័យលើលក្ខណៈ កិច្ចសន្យា ទីតាំងភូមិសាស្ត្រ និងស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ចសង្គមរបស់កសិករខ្នាតតូច។ ក្នុងចំណោម ប្រទេសដែលត្រូវបានជ្រើសរើសក្នុងការពិនិត្យឯកសារវិទ្យាសាស្ត្រប្រទេសថៃគឺជាប្រទេសដែល មានការអនុវត្ត កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ខ្លាំងរហូតដល់គំរូ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ទាំង ៥ បូករួម ទាំងគំរូមួយផ្សេងទៀត (គំរូ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា កូនកាត់) ដែលអនុវត្តនៅក្នុងប្រទេស បន្ទាប់ មកវៀតណាម ខណៈពេលដែលកម្ពុជា ឡាវ ឥណ្ឌូនេស៊ី និងមីយ៉ាន់ម៉ាអនុវត្តគំរូ កសិកម្មតាមកិច្ច សន្យា ស្រដៀងគ្នាភាគច្រើន កិច្ចសន្យាផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការ ខណៈដែលគំរូផ្សេងទៀតត្រូវបាន អនុវត្តក្នុងករណីខ្លះ។

ជាអកុសល មិនមែន កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ទាំងអស់នឹងទទួលបានភាពជោគជ័យ ទំនាក់ទំនង អាជីវកម្មដោយស្មើភាព និងសមធម៌រវាងក្រុមហ៊ុន និងកសិករខ្នាតតូចនោះទេ។ បញ្ហាប្រឈម ចម្បងលើការដាំដុះចាប់ពីលក្ខខណ្ឌអាកាសធាតុ កង្វះចំណេះដឹង និងបទពិសោធន៍ក្នុងការប្រើ ប្រាស់បច្ចេកវិទ្យាទំនើប ដើមទុនមានកម្រិត កង្វះកម្លាំងពលកម្ម ថ្លៃដើមផលិតកម្មខ្ពស់ ការប្រែ ប្រួលទីផ្សារ និងព័ត៌មាន។ កសិករត្រូវបានចាត់ទុកថាប្រឈមមុខនឹងភាពងាយរងគ្រោះខ្លាំងជាង ក្រុមហ៊ុន។ ក្នុងន័យនេះ ពួកគេត្រូវការការគាំទ្រពីភាគីពាក់ព័ន្ធផ្សេងៗ រួមមានរដ្ឋាភិបាល វិស័យ ឯកជន និងអង្គការសង្គមស៊ីវិល។ វិស័យសាធារណៈ និងឯកជនអាចធ្វើការរួមគ្នាក្នុងរូបភាព ភាព ជាដៃគូ (សាធារណៈ និងឯកជន) ដើម្បីផ្សព្វផ្សាយបច្ចេកវិទ្យា ចំណេះដឹង និងធាតុចូលជូនដល់ កសិករ។

សរុបមក គេអាចទាញសេចក្តីសន្និដ្ឋានចេញពីការពិនិត្យឯកសារវិទ្យាសាស្ត្រនេះបានថាកសិកម្ម តាមកិច្ចសន្យា នៅបណ្តាប្រទេសក្នុងតំបន់តែងតែនាំមកនូវប្រាក់ចំណូលខ្ពស់ជាងកសិករដែល មិនមានកិច្ចសន្យា។ ការត្រួតពិនិត្យនេះក៏បានកំណត់នូវលក្ខខណ្ឌមួយចំនួនដែលគាំទ្រដល់ការ ចូលរួមរបស់កសិករខ្នាតតូច និងទទួលបានអត្ថប្រយោជន៍ពីការរៀបចំ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា

ដូចជាគោលនយោបាយគាំទ្ររបស់រដ្ឋាភិបាល ទំនាក់ទំនងដែលមានតុល្យភាពអំណាច ទីផ្សារសម្រាប់អ្នកលក់ ការគាំទ្រពីអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងសកម្មភាពរួមក្នុងអង្គការអ្នកផលិត។ ជាអកុសល ស្តង់ដារគុណភាព និងតម្លៃនៃទំនិញគឺជាបញ្ហាចម្បងដែលបង្កការគំរាមកំហែងដល់កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ។ ការដោះស្រាយវិវាទតាមប្រព័ន្ធច្បាប់មិនអាចអនុវត្តបានដោយសារតែការចំណាយខ្ពស់ និងមានរយៈពេលវែង។ ក្នុងន័យនេះ ការដោះស្រាយវិវាទដោយដំណាងត្រូវបានណែនាំ ដើម្បីដោះស្រាយជម្លោះណាមួយបានកើតឡើង។

៦ អនុសាសន៍

មេរៀនដែលទទួលបានពី កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា និងគំរូកសិពាណិជ្ជកម្មប្រកបដោយបរិយាបន្នផ្សេងទៀតនៅក្នុងតំបន់បង្ហាញថាគន្លឹះនៃភាពជោគជ័យរបស់ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ផ្តោតសំខាន់លើទំនាក់ទំនងរវាងភាគីពាក់ព័ន្ធដោយផ្អែកលើការជឿទុកចិត្ត ទំនុកចិត្ត និងការយោគយល់គ្នាទៅវិញទៅមក។ ភាគីពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ត្រូវធ្វើការរួមគ្នាលើការស្វែងរកទីផ្សារបន្ថែម ការកែលម្អជំនាញចរចាដើម្បីទទួលបានតម្លៃទំនិញខ្ពស់ដល់កសិករ ការស្វែងរកបច្ចេកទេសថ្មីដើម្បីផលិតទិន្នផលខ្ពស់ និងបង្កើតទំនាក់ទំនងកាន់តែរឹងមាំ។ ប្រព័ន្ធច្បាប់ និងការលើកទឹកចិត្តពីរដ្ឋាភិបាលដោយផ្អែកលើរង្វាន់ និងការផាកពិន័យ អាចត្រូវបានប្រើប្រាស់ដោយបង្កើតការជឿទុកចិត្ត និងទំនុកចិត្តគ្នាទៅវិញទៅមក។

ផ្អែកលើការពិនិត្យឯកសារវិទ្យាសាស្ត្រនៃគំរូ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៅប្រទេសកម្ពុជា និងនៅក្នុងតំបន់ មានអនុសាសន៍មួយចំនួនដែលត្រូវបានផ្តល់ជូនដូចខាងក្រោម។

- o ពង្រឹងយន្តការភាពជាដៃគូរវាងវិស័យឯកជន និងផលិតករ៖ កិច្ចសហការរវាងវិស័យឯកជន អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងដៃគូអភិវឌ្ឍន៍ក្នុងវិស័យទំនើបភារូបនីយកម្មកសិកម្ម ជាពិសេសគ្រឿងយន្តកសិកម្ម និងការពង្រីកទីផ្សារសម្រាប់ផលិតផលកសិកម្មកម្ពុជា គួរតែត្រូវបានកែលម្អតាមរយៈ សាធារណៈនិងឯកជន យន្តការភាពជាដៃគូរបស់អ្នកផលិត (៥ Ps)។ នេះនឹងប្រែក្លាយអ្នកផលិត សហគមន៍កសិកម្មដែលជាមជ្ឈមណ្ឌលផ្គត់ផ្គង់វត្ថុធាតុដើមវិស័យសិខស្សាហកម្ម និងដើម្បីភ្ជាប់ទៅនឹងទីផ្សារតាមរយៈយន្តការ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ។
- o ការផ្គត់ផ្គង់ធាតុចូលកសិកម្ម និងការគាំទ្របច្ចេកទេសពីភាគីពាក់ព័ន្ធដល់កសិករ៖ រដ្ឋាភិបាល អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងក្រុមហ៊ុនធ្វើការរួមគ្នាដើម្បីផ្តល់ជំនួយបច្ចេកទេសដល់កសិករ។ ការផ្តល់ការផ្គត់ផ្គង់ធាតុចូលកសិកម្ម និងការកសាងសមត្ថភាពដល់អ្នក ផលិតគឺមានសារៈសំខាន់ក្នុងការលើកកម្ពស់ផលិតភាពកសិកម្ម ខ្សែច្រវាក់តម្លៃ ប្រតិបត្តិការអាជីវកម្ម ឬយុទ្ធសាស្ត្រទីផ្សារ។
- o លើកកម្ពស់ខ្សែច្រវាក់តម្លៃកសិកម្មក្នុងចំណោមអ្នកផលិត និងសហគមន៍៖ កសិករប្រឈម

មុខនឹងបញ្ហាអស្ថិរភាពតម្លៃ និងឱកាសទីផ្សារតិច ខណៈដែលតម្លៃទំនិញកសិកម្មជួបប្រទះ ការប្រែប្រួលក្នុងរដូវប្រមូលផល ដោយសារកត្តារួមផ្សំមួយចំនួន រួមទាំងសមត្ថភាពផលិត តទាប ការកែច្នៃ ព័ត៌មានទីផ្សារ និងការចូលរួមពីភាគីពាក់ព័ន្ធ នៅពេលដែលកសិករយល់ ពីការតភ្ជាប់ខ្សែច្រវាក់តម្លៃទាំងមូលពី A ទៅ Z ពួកគេនឹងបង្កើតយុទ្ធសាស្ត្រដើម្បីរៀបចំ ផែនការមិនត្រឹមតែផលិតទំនិញដែលមានគុណភាពល្អ និងបរិមាណប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែពួក គេក៏បង្កើតគំនិតទីផ្សារផងដែរ។ ដូច្នេះហើយ ផលិតផលរបស់កសិករអាចបំពេញតម្រូវការ ទីផ្សារ ដែលនាំឱ្យបង្កើត កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ។

- o ផែនការដាំដុះភ្ជាប់ជាមួយផែនការប្រមូលផល៖ ដៃគូពាក់ព័ន្ធអាចជួយសហគមន៍ ឬអ្នក ផលិតក្នុងការរៀបចំផែនការផលិតកម្មកសិកម្មភ្ជាប់ជាមួយផែនការទីផ្សារ ដោយបានផ្តល់ ជំនួយបច្ចេកទេស រួមទាំងបច្ចេកទេសកសិកម្ម ផែនការផលិតកម្ម និងប្រមូលផល និងការ សម្របសម្រួលទីផ្សារឆ្ពោះទៅរកកិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្ម។ ដូច្នេះ កសិករអាចយល់ និង អនុវត្តរបៀបរៀបចំផែនការផលិតកម្ម និងទីផ្សារ ធ្វើឱ្យផលិតផលរបស់ពួកគេទទួលបាន ទិន្នផលខ្ពស់ ទីផ្សារល្អ និងតម្លៃកើនឡើង ពិសេសផលិតផលនៅសល់កាន់តែច្រើន។
- o លទ្ធភាពទទួលបានប្រាក់កម្ចីក្នុងចំណោមដៃគូ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា៖ ការចូលរួមរបស់ អ្នកផលិត ឬសហគមន៍ និងក្រុមហ៊ុនឯកជនដើម្បីទទួលបានប្រាក់កម្ចីដែលមានអត្រាការ ប្រាក់ទាប និងលក្ខខណ្ឌងាយស្រួលពីធនាគារ នឹងផ្តល់ឱ្យពួកគេនូវឱកាសក្នុងការពង្រីក កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា និងដោះស្រាយបញ្ហាផលិតកម្ម និងទីផ្សារមួយចំនួន ដូចជាយឺត យ៉ាវ។ ការទូទាត់នាំមកនូវការបាត់បង់ទំនុកចិត្ត និងកង្វះដើមទុនសម្រាប់ផលិត។
- o កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ដែលបានចូលរួមពីភាគីទីបីមានប្រសិទ្ធភាពជាង៖ កសិកម្មតាមកិច្ច សន្យា ផ្លូវការតាមរយៈការចុះកិច្ចសន្យាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងការចូលរួមពីភាគីទីបី ក្នុងនាមជាសាក្សីបង្ហាញថាគំរូនេះគឺជាមធ្យោបាយដ៏មានប្រសិទ្ធភាពសម្រាប់កសិកម្មតាម កិច្ចសន្យា ។

យន្តការនេះនឹងជួយឱ្យដៃគូកិច្ចសន្យាទាំងពីរក្នុងការដោះស្រាយវិវាទនៅពេលដែលពួកគេ មានការខ្វែងគំនិតគ្នាលើតម្លៃ បរិមាណ និងគុណភាពដូចដែលមានចែងក្នុងកិច្ចសន្យា។ សមាសភាគភាគីទីបីគឺមកពីរដ្ឋាភិបាល ទីភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៍ ឬអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន។

- o រដ្ឋាភិបាលក៏អាចលើកកម្ពស់ការយល់ដឹងអំពីច្បាប់ និងបទប្បញ្ញត្តិទាក់ទងនឹង កសិកម្ម តាមកិច្ចសន្យា ក្នុងចំណោមកសិករ និងក្រុមហ៊ុនផងដែរ។ ការយល់ដឹងនេះនឹងជួយភាគី ទាំងពីរក្នុងការរៀបចំ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា កាន់តែមានប្រសិទ្ធភាព ដើម្បីផ្តល់អត្ថ ប្រយោជន៍កាន់តែប្រសើរឡើងសម្រាប់កសិករខ្នាតតូច។ កិច្ចព្រមព្រៀង កសិកម្មតាមកិច្ច សន្យា ទាមទារឱ្យមានការអនុវត្តច្បាប់ រួមទាំងលក្ខខណ្ឌ និងយន្តការដោះស្រាយជម្លោះ។

- o ការអនុវត្តល្អបំផុតនៃយន្តការដោះស្រាយជម្លោះ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ពីបណ្តាប្រទេស ក្នុងតំបន់ រួមទាំងប្រទេសថៃ វៀតណាម និងមីយ៉ាន់ម៉ា បង្ហាញឱ្យឃើញថា ជម្លោះរវាងអ្នក ចុះកិច្ចសន្យា និងកសិករជាញឹកញាប់ទាក់ទងនឹងស្តង់ដារគុណភាព និងតម្លៃ។ ដើម្បីដោះ ស្រាយបញ្ហានេះ ការដោះស្រាយវិវាទតាមមធ្យោបាយផ្សេងៗត្រូវបានធ្វើឡើង រួមទាំង ប្រព័ន្ធច្បាប់ផងដែរ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ការដោះស្រាយជម្លោះរវាងភាគីទាំងពីរ តាមរយៈប្រព័ន្ធច្បាប់គឺចំណាយច្រើន និងមានរយៈពេលវែង។ ដូច្នេះ ការកំណត់សម្គាល់ នេះផ្តល់ការស្វែងយល់ពីបទពិសោធន៍នៃយន្តការដោះស្រាយវិវាទដោយដំណាង ក្នុងការ ដោះស្រាយបញ្ហាក្រៅតុលាការ។ ឧទាហរណ៍៖ ស្របតាមច្បាប់លើកកម្ពស់ និងអភិវឌ្ឍន៍ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា នៅក្នុងប្រទេសថៃ ភាគីនៃកិច្ចសន្យាទាំងពីរត្រូវចាប់ផ្តើមដំណើរ ការនីតិវិធីសម្រុះសម្រួលវិវាទជាមួយ ភាគីទីបីជាមុនសិន មុនពេលបញ្ជូនវិវាទនោះទៅ កាន់មជ្ឈត្តកម្ម ឬទៅកាន់តុលាការ។
- o ធ្វើការជាមួយភាគីពាក់ព័ន្ធចម្រុះដើម្បីធ្វើការស្រាវជ្រាវ និងការអភិវឌ្ឍន៍៖ រដ្ឋាភិបាលដើរតួ នាទីនាំមុខគេក្នុងការស្រាវជ្រាវ និងការផ្សព្វផ្សាយទាក់ទងនឹងគំរូកសិពាណិជ្ជកម្ម និងគំរូ កសិកម្មតាមកិច្ចសន្យា ។ របកគំហើញ និងមតិកែលម្អ ទាក់ទងនឹងផែនការអភិវឌ្ឍន៍យុទ្ធ សាស្ត្រកសិកម្មនឹងត្រូវបានផ្តល់ជូន ដែលរួមចំណែកក្នុងការដោះស្រាយឧបសគ្គសំខាន់ៗ សម្រាប់តម្រូវការ និងការផ្គត់ផ្គង់សម្រាប់កសិករ និងរដ្ឋាភិបាល។ ដូច្នេះ កសិករអាច កំណត់ផែនការដាំដុះ និងប្រមូលផលដែលភ្ជាប់ជាមួយនឹងតម្រូវការទីផ្សារ ហើយពួកគេ អាចរៀបចំបានល្អសម្រាប់ទប់ទល់ទៅនឹងការប្រែប្រួលអាកាសធាតុខណៈពេលដែលរដ្ឋា ភិបាលនឹងធ្វើឱ្យការប្រកួតប្រជែងអាជីវកម្មក្នុងតំបន់ និងទីផ្សារពិភពលោកកាន់តែប្រសើរ ឡើង។

ឯកសារយោង

- ADB Institute. (2008). Overview of Contract Farming in Thailand: Lessons Learned. Tokyo.
- ASEAN Secretariat. (2018). "ASEAN Roadmap for Enhancing the Role of Agricultural Cooperatives in the Global Value Chain 2018-2025". Retrieved from <https://asean.org/storage/2012/05/ASEAN-Roadmap-Agricultural-Cooperatives.pdf>
- ASEAN-Janpan Center. (2021). Non-Equity Modes of Trade in ASEAN: Promoting new forms of trade between Japan and ASEAN. Retrieved from <https://www.asean.or.jp/ja/wp-content/uploads/sites/2/NEM-Indonesia-Paper-3-full-web.pdf>
- Bijman, J. (2008). Contract Farming in Developing Countries: An Overview. ResearchGate.
- Chhim, Theng, and Nou. (2020). The Supply of Fertiliser for Rice Farming in Takeo.
- Cotula, L. and Polack, E. (2012). The global land rush: what the evidence reveals about scale and geography.
- Couturier, J., Savun, S. O. & Ham P. (2006). "Inventory of Farmer Organisations in Cambodia", Cambodia.
- CPS. (2020). Research on Agricultural Investment Business Models in Cambodia.
- David, G. and Lim Teck, G. (1992). Contract Farming in Southeast Asia: Three Contry Studies. Kuala Lumpur. Retrieved from <https://idl-bnc-idrc.dspacedirect.org/bitstream/handle/10625/10972/91544.pdf?sequence=1>
- Eaton, C. and Shepherd, A. (2001). Contract Farming: Partnership for Growth. Food and Agriculture Organization. Retrieved from <http://www.fao.org/3/i2858e/i2858e.pdf>
- FAO & IISD. (2018). Model agreement for responsible contract farming: with commentary. Rome: FAO.
- FAO. (2017). Contract farming and the law: What do farmers need to know? Rome. Retrieved from <http://www.fao.org/3/i7581en/i7581en.pdf>
- Fullbrook, D. (2007). Contract Farming in Lao PDR: Cases and Questions. Retrieved from <https://www.scribd.com/document/45197933/Contract-Farming-Laos-LEAP-Fullbrook-2007>
- Grow Asia. (2018). Contract Farming: Challenges and Opportunities. Retrieved from <https://www.growasia.org/post/2018/08/14/contract-farming-challenges-and-opportunities>
- Helvetas. (2016). Falling Rubber Prices in Northern Laos: Local Responses and Policy Options. Retrieved from <https://data.opendevlopmentmekong.net/dataset/0f57f662-5932-470c-8d9a-8b2dc2df947f/resource/ec25e158-2df4-4221-8de5-5013b0a8097f/download/FT-MRLG-Inception-Report---Annex-5a-Lao-Rubber-Study.pdf>
- IISD. (2012). A Survey of Business Models for Agricultural Investment in Indonesia. IISD. Retrieved from https://www.iisd.org/system/files/publications/survey_business_models_ag_indonesia.pdf
- IISD. (2012). Business Models for Foreign Investment in Agriculture in Laos. Retrieved from https://www.iisd.org/system/files/publications/business_models_ag_investment_laos.pdf

- Lonn, P. and Chem, P. (2021). Contract Farming in Mekong Countries: “Best Practices” and Lessons Learned. Phnom Penh: CDRI.
- Nations, Association of Southeast. (2017). Definition of Inclusive Businesses adopted by ASEAN member states in their ASEAN Inclusive Business framework.
- NGO Forum. (2017). Small Landholder Farmer and Agribusiness Engagement.
- Olomola, A. (2010). Enhancing productivity, income and market access of rural procedures in Africa: The case of contract farming in Nigeria. Mombassa.
- Partners, A. (2019). Inclusive Business Models: Lessons from Grow Asia’s Experience. Grow Asia. Retrieved from http://exchange.growasia.org/system/files/Grow%20Asia%20x%20iBAN%20Knowledge%20Paper_FINAL_0.pdf
- Patrick, I. (2004). Contract farming in Indonesia: Smallholders and agribusiness working together. Canberra: ACIAR, Australia.
- Philexport. (2014). Contract farming improves farmers' profit, says report.
- Pornsiri, S. (2021). Contract Farming Regulations and Situations in Thailand. Chiangmai University. Retrieved from <https://ap.fftc.org.tw/article/2842>
- Rehber. (2007). A Global Overview of Contract Farming. កិច្ចការកម្ពុជាស្ថាប័នស្រាវជ្រាវ AI University Press, pp 3-38.
- Shi. (2008). Rubber investments and market linkages in Lao PDR: approaches for sustainability. Retrieved from <https://landmatrix.org/media/uploads/a8ed9e75-3fa2-4c0c-b7bd-800bc34cd3fc.pdf>
- Singh, S. (2021). State, Agribusiness Firms, and Farmers in Thailand: A Study of Contract Farming System. Retrieved from http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:HjtHSKZac8MJ:www.asianscholarship.org/asf/AnnualFellows/download_Third/Sukhpal%2520Singh%2520State,%2520Agribusiness%2520Firms,%2520and%2520Farmers%2520in%2520Thailand.doc+&cd=22&hl=en&ct=clnk&gl=kh;
- Soukhamthat, T. (2015). The majority of កិច្ចការកម្ពុជាស្ថាប័នស្រាវជ្រាវ practices between farmers and small traders in Lao PDR are not in a formal arrangement but operate outside legal boundaries. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/145786793.pdf>
- Sriboonchitta, S. & Wiboonpoongse, A. (2008). Overview of Contract Farming in Thailand: Lessons Learned. ADB Institute.
- Stefanie, K. & Hla Myo, T. (2020). Facilitating a fair and socially responsible contract farming scheme in the rice sector in Myanmar. Helvetas Swiss Intercooperation.
- Sum, S. and Khiev, P. (2015). Contract Farming in Cambodia: Different Models, Policy and Practice. Phnom Penh: CDRI.
- SUMERNET. (2009). Rubber investments and market linkages in Lao PDR: approaches for sustainability. Retrieved from https://www.iucn.org/downloads/lao_rubber_investments_final_en20_mar_09.pdf
- Thura Swiss. (2021). Rapid Market Assessment of Agriculture Sector in Myanmar. Retrieved from https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XDJX.pdf
- Ulrike et al. (2013). Inclusive Business Models: Options for Support through PSD Programmes. Bonn: GIZ. Retrieved from <https://www.enterprise-devel>

opment.org/wp-content/uploads/131014_giz_ib-models_rz_01_web.pdf

UNDP. (2008). *Creating Value for All - Strategies for Doing Business with the Poor*. New York.

UNDP. (2015). *The Impact of Contract Farming on Poverty and Environment in Lao PDR*. Retrieved from: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwj4JDDrbTyAhVZ63MBHZXYBck4FBAWegQICxAB&url=http%3A%2F%2Fwww.la.undp.org%2Fcontent%2Fdam%2Flaopdr%2Fdocs%2FProject%2520Briefs_Fact%2520Sheets%2FEnvironment%2Fកិច្ចសន្យា_កិច្ចសន្យា_Issue%2520Brif_ENG.pdf

Will/GIZ, M. (2013). *Contract farming handbook*.

World Bank. (2008). *Agriculture for Development*. Washington, DC.